

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI
11-12 MAYIS 2018

ÇALIŞTAY KİTABI

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI

11-12 MAYIS 2018

Her hakkı saklıdır.
© İSTANBUL İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ

ISBN: 978-975-17-4053-3
www.istanbulkulturturizm.gov.tr

eposta: iktm34@kultur.gov.tr

Baskı ve Cilt

Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cad. No:16
Ümraniye / İstanbul

Sertifika No: 31345

Birinci Baskı

2.000 Adet

Basım Yeri ve Tarihi

İstanbul, 2018

İSTANBUL KÜLTÜR ÇALIŞTAYI

İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Alemdar Mahallesi Bab-ı Ali Caddesi No: 28 Cağaloğlu, Fatih/İstanbul

İSTANBUL İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
İSTANBUL KÜLTÜR ÇALIŞTAYI
11-12 Mayıs 2018

LÜTFİ KIRDAR KONGRE VE SERGİ SARAYI
RUMEL SALONU
HARBİYE/İSTANBUL

İçindekiler

Sunuş	7
Çalıştay Programı	11
İstanbul Kültür Çalıştayı: Hazırlık ve İstişare	13
Açılış Konuşması	15
<i>Prof. Dr. Numan Kurtulmuş / Kültür ve Turizm Bakanı</i>	
Giriş: İstanbul	27
Komisyon Raporları	37
I. İstanbullu Olmak: Şehir, Kimlik, Şuur	39
II. İstanbul'un Kültürel Ortak Yönetimi: Yerel, Ulusal, Küresel	47
III. İstanbul: Mimari Miras	53
IV. İstanbul'u Tasarlamak: 2023'ten 2053'e	59
V. İstanbul: Kültürel Mekanlar	67
VI. İstanbul: Kültür ve Diplomasi	75
VII. İstanbul: Sanat	81
VIII. İstanbul: Edebiyat	87
IX. İstanbul: Yayıncılık Kültürü	95
X. İstanbul: Gündelik Yaşam	101
XI. İstanbul: İnsanlar	109
Kapanış Konuşması	119
<i>Prof. Dr. Numan Kurtulmuş / Kültür ve Turizm Bakanı</i>	
Katılımcılar	129

Sunuş

Binlerce yıllık bir geçmişe sahip İstanbul, mazide Roma ve Osmanlı imparatorluklarının başşehri, günümüzde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfus ve ekonomi bakımından en büyük merkezidir. İstanbul aynı zamanda başta Osmanlı olmak üzere geçmişten günümüze üzerinde yaşayan bütün medeniyetlerin izlerinin halâ görünür olduğu bir kültür şehridir.

İstanbul için bir kültür çalıştayını yapmayı düşündüğümüzde şairin “Bekle Bizi İstanbul” şiirindeki şu mısraları aklıma gelir: “Sen bize layıksın, biz de sana...”

İşte İstanbul Kültür Çalıştayını yapmamızın nedeni de bu; *İstanbul'a layık olabilmek...*

Şehirlerin hafızası, orada yaşayan insanların da hafızasıdır. Hele bu şehir İstanbul gibi tarihi boyunca bir medeniyetler kavşağı olma hususiyeti taşıyan, mimarî usul, edebî üslup ve kültürel ufukla zenginleşen bir şehirse. Bu manada şehrin hafızası tüm insanlık için önem taşıyan bir değer konumundadır.

Şehri korumak, yüzyıllara yayılan bu hafızayı da muhafaza etmektir aynı zamanda. Bu hafızayı en mutena şekilde, canımız gibi korumak ve gelecek nesillere aktarmak hem boynumuzun borcu hem de tarihe karşı sorumluluğumuzdur.

Şehri korumak sakinlerini de korumakla mümkündür. Ancak bu kadar büyük bir göç dalgasına maruz kalan; bunun tabii bir sonucu olarak sakinlerinin sürekli olarak değişkenlik arz ettiği bir şehri korumak ve üzerinde yaşayanlarla bütünleştirmek oldukça zordur.

Sadece yasalarla, hukuki tedbir ve yasaklarla şehrin görünümü ile yapısını korumak bir ölçüde mümkün olmakla birlikte şehrin sakinlerinin işbirliği olmadan ve onlara nerede yaşadıklarını fark ettirmeden hafızasını korumak mümkün değildir.

Bu çalıştayda İstanbullu olmak nedir, İstanbul tarih boyunca nasıl bir şehirdi, nasıl tekrar İstanbullu oluruz, şehrin hafızasını 21. yüzyıl modernliği içinde nasıl tekrar yaşayan ve yaşanılan bir forma dönüştürürüz, diğer bir deyişle İstanbul'u tüm

benliğimizle nasıl hissederiz, İstanbulluluk aidiyetini nasıl oluştururuz konularını müzakere etmek için toplandık.

Şehri ve hafızasını koruyacak sosyal, çevresel, mimarî, kültürel, sanatsal ve tabii ki siyasî yol ve yordamları konuşmak ve tartışmak için buradayız.

İstanbul, tarih boyunca üzerinde yaşayan medeniyetlerin sosyal ve ekonomik yapısını, politik motivasyonunu ve görsel zenginliğini ihtişamlı bir şekilde dışa vuran bir şehirdir. Bu coğrafi üstünlük, tarihi derinlik, kültürel zenginlik ve sosyo-kültürel çeşitlilik bakımından büyük bir potansiyel. İstanbul bunu etkin ve aktif bir şekilde nasıl kullanabilir? Hem tarih yapan hem de tarih kuran bir şehir olan İstanbul dünyaya dün olduğu gibi bugün de nasıl hitap edebilir?

Tarih içinde “mahalle” bağlamı ve kontekstinde oluşan İstanbul sakinliğini bu yüzyılda ve bu modern hayat içinde nasıl ve hangi şekilde tekrar var edebiliriz ki, şehrine sahip çıkan, şehrinin gözeteni, şehrinin denetleyeni mukimler var olsun İstanbul’da...

İşimiz zor, İstanbul dünya incisi, dünya güzeli bir şehir ama çok zorlu bir şehir... Biz de her gün yeni bir heyecan ve aşkla bıkmadan, usanmadan İstanbul’a bakan zorlu âşıklar olmak zorundayız.

Kısıtlamalar ve engellemeler olmadan alabildiğine özgür bir şekilde konuşmak için buradayız, tüm İstanbul âşıklarına ve dostlarına katılımları için ayrı ayrı teşekkür ediyorum...

Prof. Dr. Numan Kurtulmuş
Kültür ve Turizm Bakanı

Çalıştay Programı

Birinci Gün *11 Mayıs 2018, Cuma*

09.30	Kayıt ve Kokteyl
10.30	Açılış Konuşmaları
12.15	Ara
14.30	Komisyon Toplantıları I
18.00	Ara
19.00	Konser

İkinci Gün *12 Mayıs 2018, Cumartesi*

10.00	Komisyon Toplantıları II
14.00	Ara
14.30	Komisyon Başkanlarının Raporlarının Sunumu
16.00	Kapanış

İstanbul Kùltür Çalıştayı: Hazırlık ve İstişare

GENEL KORDİNATÖR

COŐKUN YILMAZ

(İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürü)

ÜYELER

MUSTAFA ŞEN

ALİ ÖZTÜRK

MÜMİN YILDIZTAŐ

EKREM AYTAŖ

MUSTAFA S. KÜÇÜKAŐCI

HASAN TAŐŐCI

EROL ERDOĞAN

MEHMET MAZAK

CELÂLEDDİN ÇELİK

YUNUŐ ÜĞUR

M. FATİH ANDI

AHMET KOT

GÖRGÜN TANER

HAYATİ DEVELİ

KEMAL KAPTANER

İHSAN AKTAŐ

CEMİL ARSLAN

İDRİS SERÇE

EMEL KAMAR

İSTANBUL KÙLTÜR ÇALIŞTAYI

İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü

Alemdar Mahallesi Bab-1 Ali Caddesi No: 28 Cağaloğlu, Fatih/İstanbul

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI

Açılış Konuşması

İstanbul Kültür Çalıştayı'nın çok saygıdeğer katılımcıları,
hiss-i selîm, akl-ı selîm, zevk-i selîm sahibi, İstanbul sevdalısı değerli dostlar,
hepinize en içten, en kalbi selamlarımı sunuyorum.

Bu çalıştayın hayırlı, uğurlu ve bereketli olmasını temenni ediyorum.

Bu toplantımız İstanbul'un kültür hayatı ve İstanbul kültürünün geliştirilmesi, korunması, ileriye götürülmesi bakımından kayıtlarımıza göre bu anlamda yapılan en geniş kapsamlı ilk çalıştay olma özelliğini taşıyor. Tabii ki ilim dünyasından, sivil toplum kuruluşlarından, sanat çevrelerinden, siyaset çevrelerinden buraya teşrif eden buradaki değerli dostlarımız İstanbul sevdalısı insanların tamamını oluşturmuyor. Burada misafir edemediğimiz, davet etmemiz gereken başka arkadaşlarımız da var, bunları biliyoruz ve önümüzdeki süreçte inşallah İstanbul sevdalısı olan bütün dostlarımızla bir araya gelerek Kültür Bakanlığı'nın moderatörlüğünde İstanbul'un kültürel hayatının ihyası ve inşası için atılacak olan adımların her birisini hep beraber atabilmeyi, İstanbul'a olan sorumluluğumuzu en güzel şekilde yerine getirebilmeyi temenni ediyoruz. Bu çalıştay bu anlamda İstanbul'un fikir ve kültür dünyasına İstanbul'u bir medeniyet şehri olarak yeniden ihya ve inşa etmeye katkı sağlayacak açık bir platform niteliği taşımaktadır. Her biriniz, komisyonlarda bulunan arkadaşlarımızın hepsi değerli fikirlerini ortaya koyacak ve inşallah buradan da çok verimli sonuçlar elde edeceğiz.

Değerli dostlar!

İstanbul'un tanımı bağlamında, İstanbul dediğimiz zaman aklımıza ne geliyor? Bununla ilgili onlarca hatta yüzlerce farklı İstanbul'dan bahsetmek mümkün... Ben müsaade ederseniz birkaç tanesini sizlerle paylaşarak sözlerime başlamak isterim:

Önce şunu ifade etmek gerekir ki daha 1884'e kadar, yani Greenwich'in başlangıç noktası olarak kabul edildiği tarihe kadar İstanbul sıfır noktası, meridyenlerin başlangıcı olarak kabul edilmiş. Yerebatan Sarayı'nın hemen yanında var olan "Milyon Taşı" Doğu Roma'dan dünyaya açılan yolun başlangıcı olarak kabul edilmiş. Hatta öyle denir ki her yol Roma'ya çıkar sözünün başlangıcı da bizim İstanbul'daki "Milyon Taşı" olmuştur. Bu özelliğiyle baktığımız zaman İstanbul zamanı kuran şehirdir; zamanın başladığı, zamanın harekete geçmiş olduğu şehirdir.

Bu çerçevede Yahya Kemal Beyatlı'nın "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul" dizelerinde dile getirdiği tepenin neresi olduğu hep tartışılmıştır. Bunun İstanbul'un yedi tepesinden birisi olması muhtemel olduğu gibi Ahmet Kabaklı'nın ifadesiyle yedi tepeyi de aşan başka bir yükseklikten; tarihiyle, geçmişiyile, zamanın akışıyla İstanbul'un yukarıdan seyredilmesi, tabiri caizse zamanla mekan arasında ilişkinin kurularak İstanbul'u zamanların başlangıcı olarak gören bir anlayışın yansımasıdır. Bu çerçevede İstanbul zamanın başladığı şehirdir. İstanbul her yeriyle bugün de zamanın içinde yaşayan şehirdir. Süleymaniye'den başlayıp Karacaahmet'e kadar uzanan bir zaman dilimi içerisinde öte dünyaya; cennet'e yansıyan bir aziz İstanbul'dur. O anlamda aziz İstanbul zamana da tepeden bakan, onu yöneten bir İstanbul olma özelliğine sahiptir.

İstanbul'un bir başka tanımı, içinden ya da kalbinden denizin geçtiği şehir olması şeklindedir. Herhalde dünyada kalbinden, bir anlamda tam da şehrin göbeğinden denizin geçtiği bir başka şehir yoktur ya da bu şekilde yoktur. Denizin bir tarafında bir kıtanın diğer tarafında bir başka kıtanın ama her iki tarafında da çok sayıda medeniyetin biraraya geldiği, birleştiği dünyada başka bir şehir mevcut değildir. Bu şehre bu yüzüyle baktığımız zaman İstanbul hem vuslatın hem firkatin şehridir. Yani İstanbul hem ayrılıkların hem buluşmaların şehridir ve bu şekilde İstanbul geçmişle geleceği, Doğu ile Batıyı, insanların farklı taraflardan bakışlarını, büyük medeniyet birikiminin hepsini birarada buluşturabilen dünyanın ender kentlerinden birisidir.

İstanbul'da büyük bir Roma medeniyeti olduğunu biliyoruz. Roma'nın ve büyük bir imparatorluk olan Osmanlı medeniyetinin başkenti olduğu malum... Cumhuriyet'e ev sahipliği yapmış, Cumhuriyet'in önemli şehirlerinden. Her ne kadar kanaan başkenti olmasa da kültür olarak başkenti olduğu aşikâr... Ama İstanbul'u sadece bu özellikleriyle bir dünya kenti, bir megalopol olarak, büyük medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir şehir olarak değil, şu son kazılarda ortaya çıktığı gibi ta neolitik zamanlara kadar uzanan belki de dünyanın en kadim şehri olarak görmek de mümkündür.

Yine İstanbul, büyük İslam medeniyetinin hemen hemen bütün şairlerinin, yazarlarının, sanat erbabının en birinci derecede ilgilendiği şehirlerden birisidir. İstanbul Hz. Peygamberin müjdesine nail olmuş bir kutlu belgedir. Daha Hicrî 1. asırdan itibaren İslam erenlerinin, alperenlerinin küheylanlarının başlarını kendisine yönelttiği şehirdir. Bu anlamda İstanbul, Hz. Peygamberin müjdesinin takipçisi olan, her yerinde onun müjdesinin izlerini taşıyan bir şehirdir. Bu çerçevede İstanbul rüyanın, niyetin, hedefin, gayretin, cihadın ve sefere çıkışın başkentidir ve büyük medeniyet hasılamızın özetidir.

Mithat Cemal Kuntay *Üç İstanbul*'unda, İstanbul'un tarihinin aslında Süleymaniye'nin inşasıyla başladığını söylüyor. Atilla İlhan da İstanbul'u İstanbul yapmanın İstanbul'un silueti olduğunu söylüyor. Yahya Kemal, Türk İstanbul'dan bahsederken aslında sadece fiziki mekan olarak İstanbul'dan değil Viyana'dan Kütü'l-Amâre'ye kadar Saraybosna'dan Balkanlar'a kadar, hatta ta Orta Asya'nın içlerine kadar büyük bir medeniyet muhassılasından söz ediyor. Tabiri caizse çok

geniş bir parantezin içerisine alabileceğimiz millet varlığımızdan ve bir medeniyet birikimimizden bahsediyor. Bu şekliyle baktığımız zaman İstanbul aynı zamanda Saraybosna, İstanbul aynı zamanda Budapeşte; İstanbul aynı zamanda Bağdat, İstanbul aynı zamanda Trablusşark, Trablusgarp; İstanbul aynı zamanda Orhun Abideleri, İstanbul aynı zamanda Şeki; İstanbul hiç kuşkusuz aynı zamanda Mekte'dir, Medine'dir ve oranın birikimini taşımaktadır. Bu özelliğiyle İstanbul dünyanın en büyük birikimine sahip hatta dünya medeniyetlerinin belki de beşiği olarak kabul edilebilecek bir şehirdir.

Bunları uzatabiliriz... Hepiniz İstanbul'un başka tanımlarını da biliyorsunuz; başka tanımlarına da vakıf olan insanlarsınız, kültür insanlarsınız, bilim insanlarsınız. Ama Vedat Türkali'nin "Bekle Bizi İstanbul" şiirinden bestelenen şarkıda: "Sen bize layıksın, biz de sana" mısralarını hatırlamak isterim. İstanbul biz de sana layız kısmını biraz şöyle parantez içerisinde soru işaretleriyle karşılamamız gerektiğini düşünüyorum. İşte bu çalıştayın maksadı İstanbul'a layık olabilme gayretidir. Bu büyük birikime, bu büyük medeniyete, bu büyük muhassılaya sahip olmak, bunu daha ileriye götürmek, İstanbul'un kendisine bir şekilde layık olabilmektir.

Onun için şehirlerin bizatihi kendisinden daha önemli olan sadece şehirlerin hafızalarını hayata geçirmek ve şehirlerin hafızalarını korumak değil bu hafızaların üzerinden yeni İstanbul'u, bu ruh içerisinde inşa edebilmektir ve bu hepimizin en temel vazifelerinden birisidir.

Açıkça söyleyebiliriz ki bir şehri korumak, hele İstanbul gibi iddialı olan bir dünya şehri korumak, sadece şehri korumak değil şehrin hafızasını korumak ve geliştirmektir. İstanbul'un talihi muazzam bir medeniyet birikimine sahip olmasıdır. İstanbul'un tarih boyunca en önemli talihsizliği ise geçiş noktasında olmasından kaynaklanan sürekli büyük bir göç dalgasına maruz olmasıdır. Bir şehri korumak, hafızasını korumak sadece kitabi bir iş değil aynı zamanda şehrin sakinlerinin ruh dünyasını da dirilterek yeniden bu şehrin anlamlı, büyük bir medeniyet havzası haline gelmesini sağlamakla mümkündür. Sürekli değişen nüfusuyla İstanbullu olmak zordur. İstanbul sakini olmanın sürekli farklı insanlar tarafından muhatap olunan bir gerçek olması dolayısıyla, İstanbul'un hafızasını korumak ve İstanbullu kimliğini korumak da pek zordur. İstanbul'un kimliğini, sakinlerinin İstanbul'a aidiyetini korumaksa hepimizin kabul edeceği gibi sadece yasal birtakım düzenlemelerle, şehir planlamalarıyla, veya birtakım yönetmelik değişiklikleriyle olabilecek bir şey değildir. İstanbul'un ruhunu, kimliğini ve hafızasını korumak, bir İstanbullu kimliğini inşa etmekse öncelikle zihinlerin ve gönüllerin yeniden ayarlanması, İstanbul kimliğinin de yeniden ayarlanmasıyla mümkündür.

Hiç şüphesiz İstanbul'da güzel şeyler yapıldı ve halen yapılmaktadır. Ama maalesef İstanbul'un hafızasına zarar verecek olan son derece yanlış şeylerin yapıldığı da ortadadır. Bu günden itibaren bu bozulmayı, hafızayı zedeleyen işleri ortadan kaldırmak ve imkanımız dahilinde İstanbul'un yeniden asli kimliğine kavuşmasını sağlamak için gayret sarf etmek İstanbul sevdalısı herkesin vazifesidir. Bunu söylerken bunun sadece bir kamu görevi olmadığını da altını çizmek isterim.

İstanbul'un bu kimliğinin güçlendirilmesi ve korunması topyekûn bir toplumsal sorumluluk alanıdır. Başta Kültür ve Turizm Bakanlığımız olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları İstanbul kimliğinin yeniden inşa edilmesi için üzerine düşen sorumluluğu yapacaktır. Ama bu işin en önemli paydaşları da belki on binlerle ifade edebileceğimiz İstanbul sevdalıları, İstanbul aşıklarıdır. Bu alan üniversitelerimizin, ilim hayatımızın diğer kurumlarının, araştırma merkezlerimizin, sivil toplum kuruluşlarımızın şehre ve şehirlîye hizmet etmek sorumluluğunu yüklenmiş olan İstanbul'daki belediyelerimizin, İstanbul Valiliğimizin ve bütün toplumsal sorumluluk çerçevesinde elini ve ruhunu taşın altına koymaya hazır olan bütün dostlarımızın ortak bir sorumluluk alanıdır. Onun için bu çalıştay böyle bir gayeye, yola çıkılarak tertip edilmiştir.

Bu çalıştay benim de bir sözüm var, İstanbul'a ait bir teklifim var diyen herkesin bir özgür platform olarak görüşlerini dile getirebileceği bir çalışma olarak oluşturmaya çalıştık. Tabii ki bu bir son değil. Burada konuşulanlar kayıtlara alınacak ama sadece kitapların kayıtları altında kalmayacak. Bunların hayata geçirilmesi için elbirliğiyle gayret sarf edeceğiz ve hep beraber bütün paydaşlarımızla birlikte şehri ve hafızasını koruyacak sosyal, çevresel, mimari, kültürel, sanatsal ve tabii ki siyasi yol haritasını ve ortaya koyacağımız ana fikirleri hep beraber oluşturacağız.

İstanbul kimliğinin oluşması içerisinde tarih boyunca İstanbul'u en çok İstanbul yapan hususlardan birisinin de mahalle kültürü olduğunun altını çizmek isterim. Ben çocukluğumda İstanbul'da yaşadığımız mahallenin şimdi yaşanan mahallelerden çok daha farklı bir yer olduğunu tecrübe etmiş birisiyim. Örnek olsun diye söylüyorum İstanbul'un her yerinde var olan çeşmelerde mahallelere suyun ilk aktığı yerdeki safiyetiyle ulaştırılan ama halka o suyu dağıtarken sadece kullanıma verilen bir su, hizmete amade kılınan bir su olmadığı, o taşların üzerine bir ipek kumaşın üstüne yazılmış gibi sanat eseri mahiyetindeki o muhteşem sanat eserlerinin çizildiğini ve her çeşmenin başına da aşağı yukarı "Ve cealme minel mai külle şey'in hayı" ayetinin en güzel kaligrafik değerlerle sanat eseri gibi yazıldığı, yani "biz canlı olan her şeyi sudan var ettik" diyen o ilahi hitabın insanlara çeşme başında bile ulaştırıldığı ve böylece bu suyun safiyetini, bu mahalleye getirilen çeşmenin kutsallığının değerinin bilinmesi gerektiğini anlatan bir mahalle kültüründen geliyoruz. Her mahallede sadece kapısına bir kurdele çekerek ya da bir örtü örterek kapısını kilitmeden mahallesinde dükkânını işi olduğu için terk eden esnafın emniyetini oluşturan mahalleden bahsediyoruz. Kapıların kilitlenmeden yatıldığı ama evlerin mahremiyetinin korunduğu, aynı şekilde komşuluğun da akrabalıkla neredeyse eşdeğer tutulduğu bir mahalle kültüründen bahsediyoruz.

Ramazan ayı gelmeden mahallenin bütün yoksullarının ihtiyaçlarının giderildiği, bu ihtiyaçlar giderilirken de kimin neye, ne kadar ve kime hizmet ettiği, yardım ettiğinin bilinmediği bir dayanışmadan bahsediyoruz. Zengin ile fakirin aynı sokakta, aynı evde, 10 metre, 20 metre aralıklarla yaşadığını, birbirleriyle sofralarını paylaştığı mahalleden bahsediyoruz. İşte en önemli sorumluluklarımızdan birisinin de özellikle modern çağda, hele hele belki bu postmodern çağda iyice ortadan kalkmış olan mahalle kültürünün inşa edilerek İstanbul'un kültürel değerinin artırılması olduğunu biliyoruz.

Değerli dostlar!

Bu çalıştayda çeşitli komisyonlar vasıtasıyla İstanbul'la ilgili farklı alanları ele alacağız, ana fikirleri tartışacağız. Birçok tartışma için belki başlangıç noktası olacak fikirleri, sözleri, görüşleri hep beraber etrafı bir şekilde ele alacağız. İstanbul nedir, İstanbul neresidir? İstanbullu kimdir? Değişen şehir ve kimlik, İstanbul'a aidiyet ne manaya geliyor? Son dönemlerde artan hemsericilik, gettolaşma ve taşrahlama gibi faktörlerin İstanbul kültürüne ne tür zararları var, bütün bunları tartışacağız. İstanbul, Türkiye'nin kalbi. Ama demin de ifade ettiğimiz gibi aynı zamanda büyük bir medeniyet havzasının merkezi. İstanbul'u bu çerçevede medeniyet envanterimizin başlangıç noktası olarak göreceğiz.

Bu çerçevede İstanbul'a yaptığımız her hizmetin, abartısız bir şekilde söylüyorum; Asya'dan Avrupa'nın içlerine, Kafkaslar'dan Afrika'nın ortalarına kadar bir büyük coğrafyada milyonlarca, yüz milyonlarca, hatta milyarlarca insana yapılmış hizmet olduğunu ifade etmek istiyorum. İstanbullu kültürünün ve İstanbul'da sahip olduğumuz medeniyet birikiminin ne manaya geldiğini ifade etmek bakımından geçtiğimiz günlerde yaşadığım bir hatırayı sizle paylaşmak isterim. Bunu her düşündüğümde sorumluluğumuzun ne kadar arttığını, ne kadar geniş bir coğrafyada gözümüzün içine bakan insanlara karşı hem muhatap hem de sorumlu olduğumuzu hatırlamış oldum.

Geçtiğimiz günlerde sayın başbakanımızla birlikte Moğolistan ve Afganistan gezisi yaptık. Afganistan'daki durumun maalesef üç-dört yıl öncesine göre daha da kötüleşmiş olduğunu görmek ayrı bir üzüntü vesilesi. Orada biliyorsunuz Türk ordusu, Türk askeri havaalanının kontrolünü sağlıyor. Orada komutanlar brifing verdiler. O brifingi verirken anlattıkları bir hususu sizlerle paylaşmayı bir kardeşlik vazifesi telakki ediyorum. Komutan dedi ki "Biz, diğer ülkelerin askerleri gibi sadece zırhlı araçların içerisinde gittiğimiz yere gidip sonra zırhlı araçlarla geri dönmüyoruz. Eğer eğitim hizmetleri veren arkadaşlar varsa, onlarla beraber biz de gidiyoruz. Eğer sağlık hizmetleri varsa sağlık hizmetleriyle beraber biz de gidiyoruz. Yardım faaliyetlerini götürmek için yine biz de askerle beraber, o işi yürüten arkadaşlarla beraber gidiyoruz. Bu gidişlerimizde bir şey dikkatimizi çekti. Afgan kadınları namahrem diyerek erkeklerin yanına çıkmıyorlar. Sadece yabancıların değil, Afgan kadınları Afgan erkeklerinin olduğu odalara da girmiyorlar. Ama biz Türk askeri olarak orada olduğumuz zaman bizim yanımıza geliyor, rahatça konuşuyor, rahatça dertlerini anlatıyorlar. Sordum tercüman vasıtasıyla; biz erkek değil miyiz, bizim yanımıza niye giriyorsunuz, biz size namahrem değil miyiz? Verdiği cevap hepimizin sorumluluklarının milyon kat artıran bir cevaptır. Cevabı şu: Bizim için Türk askeri namahrem değildir." Afgan kadını bizim askerimizi ağabeyi gibi görüyor, babası gibi görüyor, dayısı gibi görüyor, amcası gibi görüyor. Böylesine büyük bir medeniyet birikiminin sahibi olan bir milletiz ve bu bize bu kültürü geliştirmek, bu kültürü daha ileriye götürmek bakımından çok daha büyük sorumluluklar yüküyor.

Değerli dostlarımız!

Bu çalıştayda 2023'e, 2053'e doğru nasıl bir İstanbul hedefliyoruz, tasarlıyoruz; bunu ortaya koyacağız. Bu şehri tasarlamak, ifade ettiğimiz gibi sadece mimari olarak tasarlamak değil, şehrin kültürünü, medeniyetini, değerlerini yeniden tasarlamaktır. Çünkü şunu biliyoruz: Geleceğimizin nasıl olacağını tahmin etmek ya da tasarlamak gelecekbilimcilerin vazifesi değil İstanbul'a, bu ülkeye, bu medeniyete ve bu kültüre sevdalı olan insanların vazifesidir. Çünkü bir şeyi daha biliyoruz ki insanlar somut değerleri ortaya koyarken ister mimari eserler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar olsun, ister şarkıları, türküleri, müzik eserleri olsun, ister yazılı eserler olsun önce zihin dünyalarında bir muhayyile oluşturuyorlar, yani hayal dünyalarında bir şey oluşturuyorlar ve sonra onu surete dönüştürüyorlar. İşte bu anlamda medeniyetleri oluşturan tasavvur ve zihin dünyasında maalesef esas kaybettığımız şey tahayyül dünyamızdaki gelişmedir, tahayyül dünyamızın zenginliğidir.

İstanbul'da bir Mimar Sinan gibi eser ortaya koyamıyorsak, eski dönemlerin o zarif eserlerini, İstanbul'un silüetindeki o ihtişamı yeniden üretemiyorsak, bu, mimari bilginin eksikliğinden değildir. Bu hayal dünyamızın, muhayyilemizin eksikliğindedir. Hayal dünyamızda var olanların porsümesinden, karışmasından ve hatta buralardaki çöküşten kaynaklanır. Hayali, muhayyilesi güçlü olmayan milletlerin tasavvuru da tasavvur dünyasında ortaya koyduğu eserlerinin de güzel olması, düzgün olması mümkün değildir. Bu çerçevede İstanbul Kültür Çalıştayı İstanbul'a ilişkin muhayyilemizi yenilemek, güçlendirmek ve yeniden oluşturmak için önemli bir imkan olarak önümüzde duruyor.

İstanbul Kültür Çalıştayı'nda İstanbul'un kültürel hayatıyla ilgili önemli konuları da konuşacağız. Kültür ve mekan ilişkisini ortaya koyacağız. Kütüphanelerimizi, müzelerimizi, tiyatrolarımızı, sinemalarımızı, bütün bu kültür dünyamızın değişen fiziki varlıklarını, belirttiğimiz gibi, buraya ilişkin muhayyilenin tashih edilmesiyle birlikte ele alacağız. Bu çerçevede bütün kültürel mekanlarımızın, az evvel de ifade edildiği gibi sadece somut bir takım mimari yapılar değil içinde yaşanan mekanlar haline gelmesini temin etmeye çalışacağız. Sadece bir örnek olarak vermek istiyorum, başarılı örnekleri çoğaltmak dileğiyle bunu söylüyorum: Kütüphanelerimizde, Allah'a çok şükür aşağı yukarı bütün kütüphanelerimizde, her şehirde bir halk kütüphanesinde gece 12:00'ye kadar çocukların istifade edebileceği bir imkan oluşturduk. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde 24 saat kütüphaneyi açık tutuyoruz. İstiyoruz ki çocuklarımız orada acıktıkları zaman dışarıya çıkma ihtiyacı da görmeden çayını-çorbasını, simidini-poğçasını yiyerek çalışmalara devam etsin. Kütüphanelerimiz, müzelerimiz yaşayan mekanlarımız haline gelsin.

Değerli katılımcılar!

Bu çalıştayda İstanbul'un kültürel diplomasi dilinin nasıl olması gerektiği üzerinde de hep beraber görüşlerimizi paylaşacağız, görüşlerimizi geliştireceğiz. Geleneksel

ve modern sanatların İstanbul'da kurduğu sinerjik ortamın nasıl geliştirilebileceğini, İstanbul'da yeni sanat çekim merkezlerinin nasıl oluşturulabileceği konusunda görüşlerimizi paylaşacağız. Tabii ki İstanbul deyince neşriyat aklımıza geliyor. Edebiyat ve yayıncılık alanında İstanbul'un kaybettiği değerleri, örneğin Babıali'yi yeniden nasıl kazanabiliriz? Sadece fiziki mekan olarak değil bu, Babıali ruhunun yeniden yaratılmasına nasıl katkıda bulunabiliriz, bunları da konuşacağız.

Somut olmayan kültürel mirasımızın kurucu unsuru olan gündelik yaşamın İstanbul'daki tezahürlerine de bakacağız. Merasimlerimiz, adetlerimiz, geleneklerimiz, ziyaretlerimiz, mahalledeki ve komşuluk bağlamındaki bütün ilişkilerimizin ve bütün bunların gündelik hayata yansımalarının İstanbul kültürü bakımından önemini bir kez daha izleyeceğiz. Bu çerçevede tabir caizse yeniden yedi tepenin üstüne çıkarak yeniden İstanbul'u, aziz İstanbul'u bu çalıştay vasıtasıyla bir kez daha seyredeceğiz ve seyrettiğimiz, zihinlerimizde, gönüllerimizde oluşturduğumuz şehri yeniden kaleme alarak daha güçlü bir İstanbul oluşması için gayret sarf edeceğiz.

Bu vesileyle İstanbul Kültür Çalıştayı'nı hazırlayan bütün dostlarımıza, emeği geçen bütün arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyorum. İfade ettiğim gibi burası açık, özgür, herkesin fikrini söyleyeceği bir platformdur. Gayesi İstanbul'u daha ileriye götürmek, İstanbul kültürünü daha da zenginleştirmek ve İstanbul kültürü üzerinden büyük medeniyet muhassılamızı harekete geçirerek, bu coğrafyanın merkezi ve kalbi olan İstanbul'a bakmakta olan yüz milyonlarca insana da el uzatacak bir perspektifi inşallah burada ortaya koyacağız. Daha güzel bir İstanbul'u oluşturmak elimizdedir. İstanbul'un kültür ve sanat hayatına, İstanbul'un mimarisine, estetiğine çok büyük katkılar sağlanacağını ümit ettiğim bu çalıştayın sizlerin sözlerinizin bereketiyle daha da güçlü olmasını temenni ediyorum.

Güzel fikirlerin, tekraren söylüyorum, kâğıt üzerinde kalmamasını temenni ediyorum. İstanbul'a yapılacak olan bütün güzelliklerin somut projelerle birlikte çoğaltılması gerektiğini ifade etmek istiyorum.

Örnek olsun diye birkaç tanesini sizlerle paylaşmak isterim: Önümüzde şu anda devam etmekte olduğumuz, sizlerin de katkısını beklediğimiz birkaç somut projemiz var. Bunlardan birisi Kuleli Askeri Lisesi'nin bir ulusal müze şekline dönüştürülmesidir. Bununla ilgili bir oturum yaptık, daha sonra çalışmalarını yine sürdürdük. Öyle bir şey istiyoruz ki; birkaç saatliğine İstanbul'a gelmiş olan birisi bile acaba bu Türkiye'nin geçmişi, bu Anadolu topraklarının medeniyet geçmişi nedir diyerek çok kısa bir sürede hepsini gözden geçirebileceği bir büyük ulusal müzeye kavuşalım. Bu anlamda mekansal değeri yüksek, gerçekten bina olarak tarihi değeri de yüksek olan Kuleli Askeri Lisesi, biliyorsunuz, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir. Burayı bir büyük ulusal müze haline getirmek için çaba sarf edeceğiz. Bu konuyla ilgili de görüşlerinizi komisyonlarda paylaşmanızı istihameriz.

Bir başka önemli projemiz Rami Kışlası'dır. Rami Kışlası, bizim çocukluğumuzda İstanbul'un uzak bir semtiydi, şimdi İstanbul'un merkezi. Rami Kışlası'nın birinci etabı bitti, ikinci etap ihalesi de bitmek üzere ve en kısa sürede üçüncü etabını da

neticelendirerek orayı büyük bir kültür havzası haline getireceğiz. Kitaba ilişkin ne varsa, kâğıdından mürekkebine kadar her şeyinin içerisinde bir şekilde tanıtıldığı, nasıl üretildiğinin gösterildiği bir büyük kitap merkezi haline gelecek. 7 milyon kitabımızı inşallah orada sergileme imkanını bulacağız. İnsanların, gençlerin cıvı cıvı gelip tartıştığı, konuştuğu, kitaplarla buluştuğu bir kültür merkezi haline getireceğiz.

Bir başka önemli projemiz ise, Arkeoloji Müzesi. Tadilatı bitiyor. Biliyorsunuz bölgenin, coğrafyamızın en önemli arkeoloji müzesidir. Bu arkeoloji müzesini de İstanbul'a yeniden kazandıracacağız.

İstanbul'da yeni müzelerin yapılmasını temin edeceğiz. Ama İstanbul'la ilgili en önemli kazançlarımızdan birisi de geçtiğimiz günlerde yönetmeliğini çıkardığımız İstanbul'da kaybolmuş tarihi eserlerin, mescitlerin, mekteplerin, çeşmelerin, köprülerinin, kaybolmuş olan eserlerin kendilerine yakın kamusal alanlarda yeniden inşa edilmesini sağlamak. Böylelikle, özellikle Suriçi'ndeki çok sayıda kaybolmuş olan eserimizi yeniden inşa edeceğiz, gün yüzüne çıkaracağız. Ama İstanbul'la ilgili şöyle bir hayalimizin de olmasını arzu ederim: İçinde bulunduğumuz bu büyük şehrin merkezi hiç kuşkusuz tarihi yarımada. Tarihi yarımada'nın kalbi de Topkapı Sarayı'dır. Topkapı Sarayı'nda şu anda onlarca farklı tamirat, tadilat, restorasyon faaliyeti devam ediyor. Aynı zamanda Sur-ı Sultani çevresinin onarılması... Ama ondan da büyüğü, daha da önemlisi; Ahırkapı Feneri'nden başlayarak Sepetçiler Kasrı'na kadar olan büyük bir arazinin mümkünse trafikten arındırılarak bir kültür merkezi haline getirilmesi ve oranın tamamıyla Topkapı Sarayı ve çevresini oluşturan bir merkez haline dönüştürülmesi en büyük hayalimizdir. Eğer bunu yapabilirsek tarihi şehre, şehir merkezine çok büyük bir katkı sağlanmış olacak. Bunun için de sizlerin değerli görüşlerinizi, katkılarınızı bekliyoruz, istirham ediyoruz.

Bu vesileyle, hepinize çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın bizim için heyecan verici, her birimiz için geleceğe ilişkin sorumluluklarımızı belli bir ölçüde de olsa yerine getirmeye başladık diyebileceğimiz bir çalıştay olduğunu biliyorum. Burada güzel görüşler ortaya çıkacak, herkes sözünü ortaya koyacak. Ama sizden beklediğimiz sadece bugün burada konuşmak ya da fikirleri ortaya koymak değil. Ortaya koyduğumuz, kararlaştırılan, uygulanabilir projelerin takip edilmesi de sizlerin bir yerde toplumsal sorumluluğunuzun altındadır.

Hepinize sevgiler sunuyorum, hepinize çok teşekkür ediyorum, sağ olun, var olun. Bu çalışmayı varlığımızla, fikirlerinizle anlamlı kıyorsunuz, hepinizden Allah razı olsun, elinize sağlık, var olun.

Prof. Dr. Numan Kurtulmuş
Kültür ve Turizm Bakanı

Giriş: İstanbul*

İstanbul'u anlatmak, İstanbul'u kesin bir tanımla ortaya koymak çok kolay değildir. Ancak İstanbul'u anlatmadan da olmaz. Her ne kadar, diğer şehirler gibi idari yapılanma içinde bir şehir olarak nitelendirilse de İstanbul binlerce yıllık tarihi, özgün mimari yapıları, zengin kültürel dokusu, milyonlarca nüfusu ve canlı iktisadi hayatıyla dün olduğu gibi bugün de önemli bir cazibe merkezidir. Merkez olarak İstanbul orada bulunana farklı bir bakış açısı ve ayrıcalıklı bir konum sağlar.

İstanbul dünya tarihinin uzun süreler farklı konumlarda merkezi olmuştur. Medeniyetlerin buluşma, keşişme ve değişmesinin hem vasıtası hem de vasatı olma özelliği göstermiştir. Ancak İstanbul bütün bunların ötesinde İslam medeniyetinin ikinci klasik döneminin vasıtası, vasatı ve taşıyıcısı olarak merkezidir. İstanbul, tarihî miras olarak Şark ve Garp'tan taşıdığı hususiyetlere sahip olmakla birlikte İslam şehrinin mümtaz bir örneğidir. İslam medeniyetinin tekâmül ettiği, fikirlerin olgunlaştığı, şehir tasavvurunun somutlaşmış bir numunesidir. Cami, çarşı ve mahalle dokusuyla İstanbul, bunun en güzel mümessili olma özelliğini taşımaktadır. İstanbul sultanlar şehridir. İstanbul aşktır. İstanbul dünyanın kalpgâhıdır. Bütün bu özellikleri ile İstanbul bir temsil ve temessül merkezidir. Aynı zamanda Batı dışı modernitenin üretilmesinin de hem faili hem mef'ulü olmuştur. İstanbul taşıdığı özelliklerle hem Fatih hem Harbiye'dir. Modernitenin Batı dışındaki en sahîh ve otantik görünümü İstanbul'dadır. Bu, her şeyden önce mevcut binaların ötesinde, farklı inanma ve yaşama üsluplarının, farklı yönelişlerin her şeye rağmen nasıl olup da birlikte var olabildiklerinin bir alameti olarak fark edilebilir. O farklı dîn, inanç ve kültür mensuplarının barış içerisinde yaşamasının bir şahidi ve neyin mümkün olduğunun, tahakkuk etmiş olan üzerinden yani hakikat üzerinden cevap arayanların sorularını soracakları bir tecrübeler manzumesidir.

İstanbul tarih sahnesinde pâ-yi taht olarak yer almıştır. Roma, Doğu Roma/Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başşehirlik görevini deruhte etmiştir. Bu vesileyle Türkiye Cumhuriyeti'nin de doğal başşehiridir aslında. Bu çerçevede "Hep başkent İstanbul" temasını bir slogan olarak kullanmak mümkündür.

* I. Komisyon tarafından hazırlanmıştır.

İstanbul ilk zamanlardan itibaren seçilmiş, aynı zamanda planlanmış bir şehirdir. Konstantin 330 yılında büyük bir planlama yaparak şehri 14 bölgeden oluşan bir ünite haline getirmiştir. Galata bunun dışında bırakılmamıştır. Bin yıllar sonrasında Fatih İstanbul'u fethederken şehri korumak için ganimeti sınırlamıştır. Bu şekilde şehri geliştirme düşüncesine sahiptir. Şehrin terkedilmemesi için tedbirler almıştır. Akabinde devrin en iyi sanatçı ve zanaatkarlarını getirerek şehri imar ettirmiştir. Bununla birlikte, İstanbul için sivil hayatın 330 yılında başladığını söylemek haksızlık olur. Yenikapı kazılarında çok eski bir yerleşik tarihle karşılaşmıştır.

Daha iyi bir kavrayış için İstanbul'u hem yatay ve dikey cihetten değerlendirmek gerekir. Dikey cihet en geniş manası ile tarihtir. Tarih bitmez, devam eder. İstanbul'un tarihi, ondaki sürekliliklerdir. İstanbul'da tarih, sadece kitaplarda ve arşivlerde değil binalarda, sokaklarda, mezarlıklarda, park ve bahçelerde, hatta ağaçlar ve bitkilerde, mahallelerin isimlerindedir. Yatay cihet ise mevcut haliyle bina, yol, park, bahçe, boğaz, tepe ve her şeyden önce insandır. Yine mevcut haliyle kurum ve kuruluşlardır. Ekonomik imkanlardır. Yatay cihetten İstanbul sadece geçmişte değil bugün de bir düşünme, yaşama ve bir hayat tarzının adıdır. Bir hayat üslubudur. Beyefendilik, hanımefendilik, çelebiliktir.

İstanbul coğrafi konumu açısından önemli bir geçiş güzergâhıdır. Deniz, kıyı, boğaz gibi coğrafi özellikler İstanbul'un tanımlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan şehrin ayrıncı coğrafyasıyla öne çıkar. Bu bağlamda İstanbul'un çarpıcı özelliklerinden bir tanesi de denizden görülen bir şehir olmasıdır diyebiliriz.

Bir kültür şehri olarak İstanbul sadece kadim zamanlara değil tüm zamanlara ait bir şehirdir. Kadim zamanlardan günümüze pek çok farklı kültürü bünyesinde barındıran, değişik sentezler yapılmasına imkan tanıyan, her zaman zengin ve el üstünde tutulmayı gerektiren özelliklere sahip bir yerdir. Bir rekabet alanıdır aynı zamanda. Tarihi gelişimi içinde kültür ve İstanbul uyumlu bir şekilde buluşmuş ve İstanbul kültürü bu buluşmanın sosyolojik bir meyvesi olmuştur.

İstanbul tüm tarihi boyunca kendisine gelene kucak açmış bir şehirdir. Bunun bir sonucu olarak oluşan devasa nüfusuyla tutarlı bir şehirli kimliği ifade etmenin uzağındadır. Bu nedenle mevcut İstanbul'un ve İstanbullunun bütün çoğulculuğu içinde kabul edilmesi ama daha tutarlı bir şehirlik için de bir kültürün inşası gerekmektedir. Bu da kuşkusuz kuşaklar boyu eğitim ve aynı zamanda bilinç açılma gerektiren bir durumdur. İstanbul derin tarihsel zamanların, çok çeşitli kültürlerin, farklı devirlerin bir arada ve şölen içinde yaşadığı insanlığın en büyük dramalarından biridir. İstanbul benzersiz denebilecek kültürel, coğrafi ve sosyal bileşimlerin büyük bir sentezidir. Her eski, İstanbul'un yenisidir ve her yeni, eskidir.

İstanbul dünyanın tüm insanlarını temsil eden bir yerdir. Ama bunun yanında, bu şehrin şimdiye kadar kimler tarafından iskân edildiği ve tarihsel nüfusu, arşivde bu şehirle ilgili 10 bin cilt defter olsa dahi bilinmemektedir. "İki denizin ve iki karanın hükümdarı" Osmanlı sultanlarının kullandığı bir unvan olarak karışımıza çıkmaktadır. Bu sadette düşünüldüğünde tarihî İstanbul, günümüzdeki İstanbul değil bir Marmara'dır. İstanbul'un idari sınırları içinde 39 ilçe bulunsa da İstanbul denildiğinde Marmara kavramının getirdiği bütünlüğün dikkate alınması gerekir.

Günümüzdeki Doğu Marmara şehir bölgesine verilen adın İstanbul olması, bir yönüyle bugün tarihi İstanbul'u korumanın önüne büyük engeller çıkaran bir hal almıştır. Tarihi İstanbul'un tüm mirasıyla birlikte korunup yaşatılması ancak yeni bir İstanbul tanımıyla mümkün olabilecek bir konudur. Günümüzdeki durum bir şehir ölçeğini kat kat aşmış ve artık yeni tanımlamaları zaruri hale getirmiştir. İstanbul adının dikkatli kullanılması da bu açıdan önemlidir.

“İstanbul'a hoş geldiniz” tabelasını gördüğümüzde İstanbul'a ulaştığımızı düşünürüz. Ancak bu tabelanın İstanbul'un sınırlarını belirlediğini söylemek oldukça güçtür. 1940 ve 1950'lerden itibaren giderek sınırları genişleyen bu şehrin uç noktalarını belirlemek günümüzde çok daha zor bir hal almıştır. İstanbul elbette öncelikle Suriçi'dir. Suriçi'nde bütün bölge, semt ve mahalleleri içeren tarihi İstanbul; daha özde Fatih, Süleymaniye, Sultanahmet, Eminönü akslarıyla ilişkilidir. Bunun yanında Bilad-ı Selâse'yi de içine alır; yani Üsküdar, Galata ve Eyüp... Bir başka ifadeyle kadim İstanbul Suriçi, Bilad-ı Selâse, Boğaz ve Marmara kıyı köyleriyle sınırlanabilecek bir yerleşmeler bütününe işaret eder. Haliç ve Boğaziçi bu kültürün temel eksenidir. Günümüz İstanbul'u ise Kocaeli'den başlayarak Silivri'ye kadar 200 km'lik kesintisiz bir hat üzerinde yer alan büyük bir şehir bölgesine verilen adı temsil eder.

Tarihsel süreç içinde İstanbul büyüyen ve genişleyen bir topografyaya sahip olmuş, çoğullaşmış ve farklılaşmıştır. Bir tek İstanbul değil çok İstanbul vardır. Bu yaklaşımla baktığımızda işe Suriçi'ni ve Bilad-ı Selâse'yi aşan köyler, kasabalar, ilçeler, semtler, mahalleler İstanbul'a dahil olur. Fakat önerilebilecek alanların, tabii ki eskilerin kast ettiği İstanbul'dan daha geniş bir bölgeyi kapsamaması kaçınılmazdır. Bu noktada “eski İstanbul”un yalnızca tarihi yarımadadan ibaret olmadığını ifade etmekte yarar görülmektedir. Anadolu yakasındaki Kadıköy ya da Boğazın Avrupa yakasındaki, Fatih Sultan Mehmet Han'ın büyük fetih öncesi 1451'de ilk olarak ayak bastığı, Şehitlik Dergâh'ının da içinde bulunduğu Rumeli Hisarı bölgesi eski İstanbul sınırları içinde değerlendirilmelidir. Daha sonraları Gebze'den Silivri'ye uzanan hat İstanbul olur; yani Yeni İstanbul... Başakşehir, Bahçeşehir, Beylikdüzü, Beykoz, Pendik, Kartal, Bağcılar, Bakırköy, Bağcılar, Esenler, Beyoğlu, Beşiktaş, Sarıyer gibi ilçeler İstanbul ebrusu içinde yer alır. İstanbul'un yeni ve farklı yüzleri olan mahalleler ve semtler de ayrıca İstanbul'a dahil olur.

Tanımı gibi İstanbul'unun, İstanbul'a, medeniyete, kimliğe bakışı da değişkendir. Kimi zaman bir Müslüman, kimi zaman bir gayrimüslim, kimi zaman bir oryantalist gibi bakar. Saray adabını da benimser, Cumhuriyet'in Batıcılığını da. Bu kentte hem Türk müziği icra edilmiş ve dinlenmiştir hem de Batı müziği saraya kadar girmiştir. Hem İtri, Zaharya, Dede Efendi hem de Gautelli ve Donizetti paşaları vardır. Böyle bir İstanbulluluk da söz konusudur. Kimlik denilirse İstanbullu hem Doğuludur hem Batılı, hem Osmanlıyı sever hem Cumhuriyeti. Tercih skalası geniştir.

İstanbullu olmak bir nevi kemâlâttır. Ama bazen birilerinin elinde diğerlerine hakaret etmek için kullandıkları bir araç olabilmektedir. Şu zamandan beri İstanbul'da yaşamayan İstanbullu değildir demek adettendir. Bununla birlikte İstanbullu, birkaç

nesildir İstanbul'da yaşayan ailelere yakıştırılan bir sıfattır. "Atadan İstanbullu" olan aile, sülale ve mukimler genelde İstanbullu kimliğini kendilerine has bir kimlik olarak görürler ve "sonradan" İstanbul'a yerleşenleri bu kimliğin içine dahil etmezler.

"Eski" ve "yeni" İstanbulluluk ya da "İstanbul" kavramlarını ele alırken başlıca sorun "eski İstanbullu" olmanın zaman ve mekan kıstaslarını belirlemekte yaşadığımız zorluktur. Diğer taraftan "yeni İstanbulluluk" ya da "yeni İstanbul" olma hangi zaman dilimlerindeki yaşama göre saptanacaktır!

İstanbul olmayı yaşam tarzı, giyim kuşam, hayat görüşü, komşularla olan ilişkiler, kültür veya eğitim seviyesi mi belirler? Bu hususta dikkate alınması gereken kişinin kendisini nasıl tanımladığı ve nasıl konumlandığıdır. Kozmopolit şehirlerde değişik dillerde, dinlerde insanlar yaşar. Büyük şehirde başkalarını düşünmeyi öğreniriz, İstanbul bize bunu öğretir. Burada Müslüman komşular kadar gayrimüslim komşulara da saygıyla davranılır. Bütün bu özellikler giyimden yemeğe kadar İstanbulluyu kuşatır. Bu bakımdan Bizans'tan beri, farklı dönemlerde, farklı milliyetlerden ve etnik kökenlerden, ayrı dinlere mensup kişilerin İstanbul'da yaşadığı düşünüldüğünde tek bir İstanbullu tipinden, tek bir yaşam biçiminden veya kültürden bahsetmenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Çoğu kişi "Nerelisin?" şeklindeki bir soruyu "Memleket neresi?" olarak algılamakta ve cevap olarak Türkiye içindeki bir ili zikretmektedir. Bir diğer grup ise "Aslında soralıyım ama İstanbul'da doğdum, büyüdüm" der. "İstanbul kimdir?" sorusunun önemli noktası illa da şu kadar nesildir İstanbullu olmak değil İstanbul'da yaşamak ve daha doğru bir ifadeyle İstanbulu yaşamaktır ama nerede yaşandığı da önemlidir. Zira İstanbul'un neresinde yaşadığına göre cevap da değişir.

Biraz daha irdelersek, duygusal olarak "İstanbul olmayı gül gibi yakasında taşıyanlardır İstanbullular" diyebiliriz. Fakat sosyolojik açıdan İstanbullu, İstanbul'da yaşayan/mukim olan herkestir. İster "atadan İstanbullu" olsun, isterse "sonradan" göç edip bu şehre yeni yerleşmiş olsun, mukim olan herkes İstanbulludur. Kişinin ve şehrin hukuku bunu gerektirir. Tüm tarihi boyunca göçmenlerin şehri olarak var olan İstanbul'un, nasıl olup da kendine mahsus bir insan tipi ve şehir kültürü oluşturduğu ve bir şekilde bunun devam ettiği temel bir sorudur. Ancak yakın dönemdeki nüfus patlaması sonucu artık bundan bahsedilebilir mi? Günümüzde İstanbullunun kim olduğuna hangi nirengi noktaları üzerinden karar vereceğimize dair yöntemi ve esasları ele almak ve belki buradan hareketle yeni bir tanım yapmak mümkün olabilir.

Eski İstanbul, anlatıldığı kadarı ile her şeyden önce bir edep mektebi olarak temayüz etmişti. İstanbullular da kalb-i selim, zevk-i selim, akl-ı selim sahibi insanlar olarak tarif edilirdi. Burada kalp irfan ve hikmete, zevk sanata ve bediyyata, akıl ise ilim ve tefekküre telmihte bulunurdu ve tüm bunlar İstanbul edep mektebinde vuku bulurdu. Birçok bölgede insanlar kendileri hakkında bilgi verirken "şu kadar süre İstanbul'da yaşadım" şeklinde bir beyanda bulunurlardı ki bu beyan esas itibarıyla onların sadece ilim değil edeb sahibi olduklarına ve bu edebi de İstanbul'dan aldıklarına işaret ederdi. Şu kadarı söylenecek olursa daha 70'li yılların ortalarına

kadar Anadolu'dan İstanbul'a bir vesileyle çalışmak, okumak, veya başka bir şey için gelip yeterli bir süre kalan/yaşayan insanların hem halleri hem de kavilleri, lisan-ı halleri ve lisan-ı kaalleri değişirdi. İstanbul'da okumasalar da İstanbul onları eğitirdi.

Bugün durum epeyce farklılaşmış gibi gözükmemektedir ancak farklılaşmış demek, yok olmuş demek değildir. Sadece yeni faktörlerin devreye girmesiyle birlikte epeyce geri plana düşmüş olması anlamına gelmektedir. Önümüzdeki önemli vazifelerden birisi bu edebi ve üslubu keşf ederek inkişaf ettirmektir. İstanbul medeniyeti geri plana itilmiş olsa da yok olmamıştır, her an ihya edilebilir.

Eski İstanbul, fetih sonrasında itibaren ortaya çıkan ve modernleşme sürecinin ortalarına kadar kendini kimliklendiren bir yapı sunar. Bu yapının farklı bileşenleri elbette vardır. Yekpare bir İstanbul yapısı yahut İstanbul kültürü o dönemler için de mevcut değildir. Sürekli göçlerle beslenen İstanbul'un tek bir kültürü sürdürmesi mümkün değildir. Ancak eski İstanbul'un yaşam biçimleri, tasavvuru, referans çerçevesi elbette kendine özgü çizgileri barındırır. Gündelik hayat ritüelleri, gelenekler, görenekler, adab-ı muaşeret, mahalle kültürü, komşuluk ilişkileri, eğlence hayatı, bayramlar, kandiller, sanat ve edebiyat faaliyetleri, tekke ve dergâhların üflediği ruh İstanbul'a özgü bir yapıyı meydana getirmişti. Eski İstanbul böylesi bir atmosferde kendini var etmişti. İstanbul'un zamanla ilgili unsurları, bir hatırlatmadır. Geçmişini şimdide açabilirsiniz, bir anlam taşır. Bu bağlamda İstanbul bir divan şiiri gibidir. Onunla gelişigüzel oynanmamalıdır.

Eski İstanbullular geçmişte kaldı, bu açık ama İstanbulluluk yaşatılabilir; İstanbul kültürü ihya edilebilir. Geçmişini iyi bilirsek geleceğimizi şekillendirmeye çalışabiliriz. Bunun için evvela İstanbul hakkında bilgi edinmeliyiz. Bu bakımdan eski İstanbul ile yeni İstanbul arasında önemli farklar bulunmaktadır. İstanbul, kadim zamanlardan günümüze büyük dönüşümler geçirmiştir. Bu değişim dönüşüm süreci halen devam etmektedir. Böylesi bir ortamda "yeni İstanbul"un ortaya çıkması, İstanbul'un kendisini yenilemesi kaçınılmazdır.

Yeni İstanbulluluk, yeni bir sosyolojik olgudur, gerçektir ve İstanbul kimliğinin detaylarından biridir. Yeni İstanbulluluk, İstanbul'un yeni hallerine, ritüellerine ve mekanlarına dahil olan her şey ve herkestir. Kadim şehrin ana yapısal, kültürel ve sosyal yönlerine eklenerek, bazen onlarla zıtlaşarak bazen onların içine dahil olarak yerleşen yeni unsurlar yeni İstanbul kültürünün ayırıcı unsurlarıdır. Bu anlamda göçlerle gelen kültürler, yeni yerleşen mükimler, İstanbul'a eklenen mekanlar, semtler, bölgeler, araçlar, nesnelere, eşyalar, diller, söylemler, hayat biçimleri, tarzlar yeni İstanbul'un oluşan kimliğinde yer edinirler. Örneğin gökdelenler, alışveriş merkezleri, güvenli siteleri, yeni gettolar, yeni villa kültürü, yeni bahçe kültürü, parklar, yeni eğlence anlayışları, yollar, köprüler, lüks otomobiller, lüks hayat, yoksul bölgeler, kentsel dönüşüm, değişen şehir peyzajı ve çehresi yeni İstanbul için ilginç referans noktalarıdır.

Eski İstanbul ile yeni İstanbul arasında kurulacak bir köprü daha önemlidir. İstanbul'un ve İstanbul kültürünün devamı bakımından eskiyle yeninin buluşması,

birbirlerini beslemesi, birbirleriyle iletişime geçmesi sağlanabilir. Bu anlamda “kültür köprüleri” kurulabilir ve eski-yeni İstanbul çeşitli şekillerde buluşturulabilir.

İstanbul’un değişen yapısı yeni kimliklerin ve yeni İstanbul fragmanlarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. İstanbul gerek nüfus sayısı ve yapısı olarak gerekse mekansal olarak sürekli değişimden geçmektedir. Değişim var olan İstanbul kimliğini etkilemektedir. Burada kimi zaman bütünleşme ve uyum kimi zaman zıtlık, çözülme, çatışma ve farklılık kendini göstermektedir. Neticede değişen şehir yapısının yeni kimlik mekanları ürettiği görülmektedir.

Bu açıdan bakıldığında yaşadığımız geç modern dönemin temel özelliği nihilizm ve hakikatsizliktir. İstanbul üzerine konuşacaksak temel sorun geç dönem kapitalist modernitenin her şeyi kimliksiz ve hakikat sonrası çağın her şeyi hakikatsiz hale getirmesidir. İstanbul hiç bir zamana ait bir şehir değildir aynı zamanda tüm zamanlara ait bir şehirdir. Günümüzde kimliksizlik, hakikatsizlik, nihilizm var. Fakat arkamızda bir İslam kültürü de var. Bu kültür İstanbul’u nihilizm ve hakikatsizlikten kurtarabilir.

Başka bir açıdan bakıldığında tüm şehirler ev sahipliği yaptığı insanlar gibi değişime maruz kalır. Bazı şehirler dönem dönem üniversiteleriyle, sanayileriyle, sanatlarıyla parlar, göç alır, istihdam sağlar, bazen de düşüşe geçip ihtişamından kaybeder. Şehirlerin bu şekilde değişime tabi olması kaçınılmaz bir durumdur.

Şehirler insanlar gibi dinamik bir tabiata sahiptir. Türkiye’deki tüm şehirler gibi bugünün İstanbul’u da artık dünün İstanbul’u değildir. Ancak her şehrin “eski” sakinlerinin taşıdığı ve sonraki nesillerce tevarüs edilen bazı değerler baki kalır. Bu değerler, hakkında çok söze gerek duyulmadan nesilden nesle aktarılır, çocukluk çağlarından ileri yaşlara kadar içselleştirilmiş biçimde yaşatılır. O “eski sakinlerin” genç kuşakları, yaşadıkları şehir, kasaba ya da köye dair asırlardan beri hürmet ettikleri detayları, mimari eserleri, yolları, patikaları değişmeyen estetik hissi sadece saygıyla “korumaya” değil bununla birlikte “yaşatmaya” devam ederler.

İşte bu değerler şehrin kimliği kadar o şehirde yaşayanların da kimliğinin bir parçası olmuştur. Ama ne var ki İstanbul özelinde konuşmak gerekirse Şehr-i İstanbul öylesine bir değişime uğramıştır; “eski” İstanbul ile bağlar o kadar derinden kopmuştur ki şehre, şehrin yapılarına, bahçelerine, yaşam stiline ve tarzına dair estetik ve zarafet hissi de bu değişim içinde eriyip kaybolmaya yüz tutmuştur.

Bunun sonucunda doğal olarak şehrin kimliği de değişmiştir. İstanbul değişmeye devam eden bir şehirdir ancak bu değişimin “iyi” ya da “kötü” olarak yorumlanması şehrin bugünkü sakinlerinin fikir ve görüşleri doğrultusunda farklılık göstermektedir. Lakin asıl olan İstanbul’u kendi tecrübeleri içinde anlamak gerektiğidir.

2001 yılında yapılan “İstanbul’u Olma Bilinci” araştırmasında İstanbul’da kültürel yarıma olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada kendisini İstanbul’un ev sahibi görenlerin yanında kiracısı gibi görenlerin ve yabancıları gibi görenlerin azımsanmayacak kadar çok olduğu anlaşılmıştır. Bu verilerin günceli elimizde olmamakla birlikte az ya da çok değişmiş olsa da muhtemelen yabancılaşma hissi ve kiracılık hissi yüksek oranda mevcudiyetini korumaktadır.

Gündüz İstanbul nüfusu yaklaşık olarak 18 milyondur. İnsanlar ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerle bu şehre gelmektedir. Buna mukabil tatil dönemlerinde İstanbul ilginç şekilde boşalmaktadır. Bu anlamıyla İstanbullu ne İstanbul'a geldiği yere ait olabilmektedir ne de vardığı şehre, yani İstanbul'a. Bir manada kimlik karmaşası yaşanmaktadır. İnsanların İstanbul'a aidiyet duymalarını sağlamak için her şeyden önce planlama tekniğinin değiştirilmesi gerekmektedir.

İstanbul'a aidiyet meselesi aynı zamanda ne hissettiğimizle de ilgilidir. Ne hissettiğimiz ise neyi tevarüs ettiğimiz ve tevarüs ettiğimizi temellük edip etmediğimizle ilgili olsa gerektir. İstanbul kültürünü temessül etmemiz ise çok sonraki bir safaya olacaktır. Bu hal eğer nesiller boyunca gelmiyorsa oluşması nesiller boyu zaman alacaktır.

Eski İstanbul'da Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve Levantenler gibi unsurlar nüfusun hatırı sayılır bir bölümünü oluştururken şimdi onların yerine Afganistan'dan, Endonezya'ya, Almanya'dan Amerika'ya kadar uzanan bir yelpazede yeni İstanbullular(!) gelmiştir. Suriyeli misafirlerimizi ayrıca zikretmeye gerek yoktur. Gidenlerle ve gelenlerle yeni bir İstanbul ortaya çıkmıştır. Bu İstanbul hayallerimizin ve ideallerimizin İstanbul'u değil gereklerin ve gerçeklerin İstanbul'udur. Bu sebeple bir kesimin bir diğer kesimi suçlamasının manası da yoktur. Zira güzelim köşkerin yerine beton kazıkları diken müteahhide o köşkü kat karşılığı harap ettiren kişi, o köşkün sahibinden/varisinden başkası değildir. Bu, var olan kötüyü meşrulaştırma çabası değil suçu başkasında değil ferden ferda kendimizde arama teklifidir.

İstanbul'un gün batımları ve gün doğumları altındır. Ancak şehrin silueti geriye dönülmeyecek şekilde katledilmiştir. Silueti katleden, mekana sadece rant gözüyle bakanların diktiği gökdelenlerdir/gözdelenlerdir. Bu durum temaşayı öldürmektedir. Aslında İstanbul'da estetik anlamıyla bir gökdelen de yoktur. İstanbul'un adabına da uygun değildir gökdelenler. İstanbul tepe ve siluetlerle bir derinlik şehridir. Rant algısı bu derinliği değiştirmektedir. Halbuki İstanbul bir şu şehridir, bir ağaç şehridir ve bir gökyüzü şehridir.

İstanbul göçler neticesinde bu hale gelmiştir ve yeni yoz şehir kendi yoz kültürünü de getirmiştir. Bu doğru ancak devlet ve millet yani yöneticiler ve İstanbullular on yıllara sârî bir vetirede İstanbul üzerine eğilirlerse bu kaosun ufkundan yepyeni bir İstanbul kültürü güneşi yükselmeye başlayabilir. Bunun güzel bir numunesi olarak 2000'lerin başında yürütülen "Kentim İstanbul" çalışması tarihte yerini almış ve örneklik teşkil etmesi bakımından ilgililerin incelemesini beklemektedir.

Malumdur ki İstanbul hem yurt içinden hem yurtdışından göç almakta ve yine hem yurt içine hem yurtdışına göç vermektedir. Bundan daha yoğun bir göç hareketliliği ise bir ilçesinden diğer ilçesine hatta aynı ilçenin bir semtinden diğer semtine doğru İstanbul'un kendi içinde yaşanmaktadır. Bu muhteşem dinamizm yeni bir harman, yeni bir tekne ve yeni bir kültürel ebru yapmamıza imkan verebilir.

Burada en önemli şey uyumlaşma ve bütünleşmedir. Uyumlaştırma bir strateji olarak ele alınmalı, toplumsal bütünleşme süreçlerine yükselecek biçimde planlanmalıdır. Bunun önündeki en büyük iki engel hemşehri türü gettolaşma –ki getto

denilince sadece bu tür akla gelir– ve elit gettolaşmadır. Her iki tür getto da iç içe halklar şeklinde derinleşmektedir. Bu gettoların ikisi de tehlikelidir ama aynı zamanda bir sosyal dayanışmanın da mekanıdır. Bir yönüyle faydalı olsa da, çoğul İstanbullulaşmanın önünde engel teşkil etmesine mani olunmalıdır.

İstanbul merkez ve çekim alanlarıyla bir “mıknatıs şehir” olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda göç, İstanbul’un dünden bugüne devam eden temel özelliği ve sorunu olarak karşımızdadır ve göçlerle şekillenen, başkalaşan, değişen bir İstanbul portresi söz konusudur. Dinamik bir süreç olan göçün İstanbul ölçeğinde değişik sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

Öncelikle göç İstanbul’un imkanlarından biridir. Sürekli göç İstanbul’u canlı tutmakta, onu tazelemekte ve güncel kılmaktadır. Göç, İstanbul’un imkanlarının yeniden gözden geçirilmesini gerektirmekte, göçle gelen kitlenin ihtiyaçlarının karşılanması için kentün imkanları artırılmaktadır. Dolayısıyla göç bir yanıyla, İstanbul için bir avantajlar demeti içermektedir.

Kültür, kimlik ve kozmopolitlik bakımından da göçler olumlu katkılar yapmaktadır. İstanbul’un heterojen ve çoklu kimliğinin ana kaynağı göçle gelen farklı insan kümeleri ve kültürlerdir. Hemen her ülkeden insanın yaşadığı, farklı uyrukların, kültürlerin, medeniyetlerin, kıtaların insanların burada mukim olduğu göz önüne alınırsa bunun İstanbul’un kültürel bakımdan merkezi bir şehir olmasına önemli bir katkı sunduğu görülebilir. İstanbul’un bu yolla yeni bir sentez ortaya çıkardığı ve İstanbul kültürünü oluşturduğu söylenebilir.

Göç aynı zamanda toplumsal yapıda ve sosyal ilişkilerde farklı biçimlerin meydana gelmesine yol açar. Kimi sorunların baş gösterdiği bu husus, olumlu ve olumsuz içerikler taşımaktadır. Göçle gelen kitlenin İstanbul’un sosyal dokusuna ayak uydurması ve İstanbul kültürüyle bütünleşmesi önemli bir husustur.

Hemşehricilik, İstanbul gibi kozmopolit bir şehir için kaçınılmazdır. Farklı şehir, kasaba ve köylerden büyük bir nüfusu barındıran İstanbul bir sosyolojik gerçek olarak hemşehricilik bağlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu en iyi hemşehri derneklerindeki faaliyetlerde kendini göstermektedir. Bu dernekler hemşehrilerin bir araya gelmesini benzer kültür içinde yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştırmaktadır. İstanbul’a göç eden insanların “memleket” fikrini besleyen ve memleket kültürünü canlı tutan bu yapılar, bir yönüyle olumlu işlevler üstlenmektedir. İnsanlar arasındaki bağların kurulmasını ve bu bağların süreklilik arz etmesini sağlamaktadırlar. Öte yandan hemşehri derneklerinin İstanbul’la ve İstanbul kültürüyle bütünleşmemesi bir handikap olarak değerlendirilebilir. İstanbul’a ve İstanbul kültürüne karşı bir “direnç alanı” olarak kurgulanması önemli bir sorundur. Asıl olan İstanbul’da İstanbul kentiyle bütünleşme yollarının aranmasıdır.

Gettolaşma ve taşralaşma İstanbul’un kendi sınırları içinde görülebilir bir husustur. Özellikle kenar mahallelerin ve yeni zengin sınıfların tercih ettiği güvenli lüks sitelerin gettolaşma ve taşralaşma temayülü içerdiği söylenebilir. İstanbul kültüründen ve İstanbul’un sosyal atmosferinden uzaklaşma bir anlamda gettolaşmaya ve taşralaşmaya yol açabilir.

Gettolaşma olgusu da hemşericilik kadar mikro düzeyde olmamakla beraber yine de ortak paydaların buluşabildiği daha geniş çaplı bir dayanışma ve korunaklı bölge işlevi görmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki göç edilen ülke veya şehirlerde, hemşericilik ve gettolaşma, ülke veya şehre uyumluluğun önünde engel teşkil edebilecek bir sorundur.

Taşranın ve çevrenin sürekli göç yolları üzerinde yer alan İstanbul, sonu gelmez göç dalgalarıyla hem zenginleşmekte hem de değişmektedir. Göç her açıdan İstanbul'u beslemekte ve ona hayat vermektedir. Göçün daha çok olumlu yönlerinden etkilendiği de söylenebilir. Elbette değişim ve dönüşüm sürecinin diğer boyutlarının da etkisi hissedilmektedir. Bu bazen bir bozulmaya bazen de yenilenmeye yol açabilmektedir.

İstanbul'un devam edegelmekte olan en önemli özelliklerden biri çoğul yapısıdır. Çoğulluk ve çoğulculuk eski İstanbul'da da vardır, günümüzde farklı unsurlarla da olsa çoğul yapı devam etmektedir. Şehirler de insanlar gibi gelişip tekâmül etmektedir ve genetik özellikleri bu sürede korunmaktadır. Bu sebeple şehir değişirken genetiği korunarak değişmesi gerekmektedir. İstanbulluluk insanlar bunun farkında olsalar da olmasalar da İstanbul'un yatay ve dikey bütün özelliklerine maruz kalmaktır. Bu maruz kalma hadisesi, insanlar bunu isteseler de istemeseler de, hayatlarının hemen her anında gerçekleşmektedir; bazı mahallelerde daha az bazılarında daha çok...

Sözün özü İstanbul bazılarına göre tarihin kalbinin atmış olduğu yerdir. Bazıları içinse tarihsel bir nostaljidir. Diğer bazılarına göreyse hem mazinin kalbini hem de istikbalin ayak seslerini ve bu haliyle dünyanın merkezi olma özelliğini bağrında taşımaktadır. İstanbul hiç kimsenin şehridir. İstanbul tanımı gereği ayrı bir şehirdir. Kimsenin değildir, herkesindir. Napolyon'un "dünya tek bir ülke olsaydı, İstanbul başkenti olurdu" dediği şehirdir İstanbul. Bu hususiyetiyle İstanbul, dünyayla konuşmaktadır.

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI

Komisyon Raporları

I. İSTANBULLU OLMAK: ŞEHİR, KİMLİK, ŞUUR

Komasyon Başkan:

KORKUT TUNA

Üyeler:

ALİMARLI
CEM SANCAR
CENGİZ ÇAKMAK
DOĞAN HIZLAN
KÖKSAL ALVER
M. TEVFİK GÖKSU
M. UĞUR DERMAN
MAHMUT AK
MEHMET GENÇ
MEHMET NAFİ ARTEMEL
MUSTAFA RUHİ ŞİRİN
MUSTAFA ŞEN
MUSTAFA TAHRALI
NAİL YILMAZ
SÜLEYMAN SEYFİ ÖĞÜN
TAHSİN GÖRGÜN
ÜMİT MERİÇ

Raportör:

Hasan Erkal

Raportör Yardımcısı:

Dinçer Cefer

Asistan:

Maide Yazgı İlhan

İstanbul'u anlatmak, İstanbul'u kesin bir tanımla ortaya koymak çok mümkün değildir. Her ne kadar diğer şehirler gibi idari yapılanma içinde bir şehir olarak nitelendirilse de, binlerce yıllık tarihi, özgün mimari yapıları, zengin kültürel dokusu, milyonlarca nüfusu, canlı ekonomisi ile dün olduğu gibi bugün de önemli bir cazibe merkezidir. Merkez olarak, orada bulunana bir bakış bir konum sağlar.

İstanbul tarih sahnesinde "pây-i taht" olarak yer almıştır. Roma, Doğu Roma/Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başşehirlik görevini sürdüren ve bir zamanlar Suriçi sınırları İstanbul sayılırken günümüzde devasa bir büyüklüğe ulaşmıştır.

İstanbul farklı din mensuplarının barış içerisinde yaşamasının imkanının ötesinde, nasıl tahakkuk ettiğinin de bir şahididir. İstanbul, neyin mümkün olduğunun, tahakkuk etmiş olan üzerinden, yani hakikat üzerinden cevabını arayanların, sorularını soracakları tecrübedir.

Bu konumunun, tarihinin ve tecrübesinin ışığında komisyonumuz İstanbul Kültür Çalıştayı süresince "İstanbul nedir?", "İstanbul neresidir?", "İstanbullu kimdir?" soruları ekseninde "eski ve yeni İstanbulluluk", "değişen şehir ve kimlik", "aidiyet", "göç kültürü" vb. birçok konu başlığını ele almış ve birtakım sonuçlara varmıştır.

Tespitler

1. İstanbul, üç kıta ve üç denize hükmeden hakiki ve aslî manasıyla nevi şahsına münhasır bir şehirdir. Başka hiçbir modern/nevzuhur şehir onunla mukayese edilemez.
2. İstanbul, bütün tarihi boyunca "merkez şehir" olma özelliği göstermiştir. Öyle ki İstanbul ihmal edilerek dünya tarihi yazılamaz.
3. İstanbul bir İslâm şehridir. İstanbul'un kültür ve inanç zenginliği, "hilkatin muhafazasına" yönelik katıksız bağlılığı ifade eden İslâm medeniyetinin mazharıdır.
4. İstanbul birlikte yaşama kültürünün merkezidir.
5. İstanbul manevi zenginlikleri yansıtan çok sayıda abidevi eseriyle eşsiz bir "silüet"e sahiptir. Bu silüetin derinliğinde, farklılıkları barındıran "mahalle"lerden oluşan bir "muhit" yer almaktadır. Bu muhitte ölüm korkusu hissedilmez; yaşayanlar ve ölümler sayısız evliya kültürü içinde dostluk ederler. İnsanlar dünya ve ahiret duygusunu birlikte yaşarlar.
6. İstanbul bir akl-ı selîm, zevk-i selîm ve hiss-i selîm şehridir. Bu yönü, cümle sanat ve zanaatlerde tezahür eder.
7. İstanbulluluk, geçmişten bugüne kimliğimizi belirleyen entelektüel, irfânî ve hîkemi esasları tevarüs, temellük, temessül ve temsil etmektir.

8. İsmail Hakkı Bursevî'nin "İstanbul, El-Câmi isminin mazharıdır" sözünde ifade ettiği gibi İstanbul, kendisini kendisine gelenlere arz ederek onları kendisine "mâruz" bırakır. Bu arza müspet cevap vermek İstanbullu olmanın gerekli şartlarından biridir.
9. Modern gelişmeler –özellikle kapitalist süreçler– İstanbul'un tarihî ve kültürel birikimi üzerinde ağır bir tahribata yol açmış, İstanbullu ile İstanbul arasında bir yabancılaşmaya neden olmuştur.
10. Nevzuhur "İstanbullu", İstanbullu olmanın gerektirdiği şuuru taşımak bir yana, onu sadece geçimlik bir araç olarak tecrübe etmekte ve çevresine rant uğruna hor davranmaktadır.
11. Yapılan araştırmaların gösterdiği gibi azımsanmayacak bir kitle kendisini İstanbullu hissetmemekte, aksine "yabancı", "kiracı" ve "geçici" görmektedir.
12. Bu durum İstanbul'un günlük hayatında kaotik sonuçlar doğurmakta, kültürel yarıma ve çatışmalara sebep olmaktadır. Söz konusu kaotik tabloyu derinleştirmeyen, aksine bütünlük içinde kavramaya çalışan kapsayıcı ve kuşatıcı bir üst bakışa ihtiyaç duyulmaktadır.
13. Son yıllarda İstanbul'un mekansal ve kültürel ayrışma ve yabancılaşmasını doğuran ana sebeplerden birisi rant kaygılarıyla üretilen kapalı/güvenlikli siteler ve dikey yapılaşmadır.

Öneriler

1. Biz İstanbul şehir medeniyeti mensubuyuz. Bunun farkında olmalı ve entelektüel, irfani kimliğin farkında olmalıyız. "Eski İstanbullu" kültürünün ne olduğunu bilmeli ve bunu ihya edecek ruhu inşa etmeliyiz.
2. "İstanbul Koruma Kanunu" olmalıdır. Bu kanunun amacı ve hedefleri tatad edilir. Bir İstanbul politikası olmalıdır. İstanbul ile ilgili kütüphane, arşiv, müze düşüncesine sahip olunmalıdır.
3. İstanbul ile ilgili kapsamlı bir envanter çalışması yapılmalıdır. Öncelikle durum tespitinin yapılması, durum tespitinin ise bilgiye dayalı olması gerekir. Bu çalışmalar doğrultusunda tarihî İstanbul'u daha derinlemesine tanımak için çeşitli araştırma merkezi, kütüphane ve müzelerin kurulması, arşiv çalışmalarının yapılması teşvik edilmelidir.
4. İstanbul "Kültür ve Sanat Konseyi" kurulmalıdır. Bu konsey resmi bir hüviyete sahip olmalı, yapısı ve işleyişi sivil tutulmalıdır. Gerekli kadrolar İstanbul'a hürmet ve muhabbeti olan mütehasıslardan seçilmelidir.
5. Bilgiyle yönetme sanatı öğrenilmelidir. Kayıp giden şehir anlaşılmalıdır. Bu doğrultuda hareket edilmeli, her yere gökdelen yapmaktan vazgeçilmelidir. Ufacık yerler ranta açılmamalıdır. Her şey para olarak görülmemelidir.

6. İnternet erişimine açık, sürekli güncellenen, bir maddenin farklı şahıslar tarafından yazılabildiği, okuyucuların da katkı sunabildiği geniş katımlı yeni bir "İstanbul Ansiklopedisi" hazırlanmalıdır. Bu noktada Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'ni bir belediyenin sahiplenerek basması çok yararlı olacaktır.
7. İstanbul'da faaliyet gösteren farklı hemşehri derneklerinin "İstanbul hemşehriliği"ne dair farkındalığa ve şuura sahip olmaları özendirilmeli, bunun yanında İstanbul semt ve mahalle dernekleriyle yakın ilişki ve iletişime girmeleri sağlanmalıdır.
8. İstanbul sınırları belirli bir şehir olmaktan çıkmıştır. Bu bakımdan mevcut algı ve anlayışların dışında bu bölge yeniden tanımlanmalı, sınırları yeniden belirlenmelidir. Bu doğrultuda, eski Kudüs şehri (Old City Jerusalem), eski Prag kasabası (Old Town Prague) veya Eski Tiflis (Old Tbilisi) gibi terimler dikkate alınarak bu şehirlerdekine benzer şekilde açık ve net olarak tespit edilmiş bir "Eski İstanbul" bölgesi belirlenmelidir.
9. İstanbul metropoliten planı olmalıdır. Yeni şehir planlamaları sosyal ve kültürel odaklı olmalı, İstanbulluluk kimliği etrafındaki bütünleşmeyi özendirmelidir. Muhtinden tecrit edilmiş (kapalı/güvenlikli) site ve dikey yapılaşmanın önü alınarak mahalle eksenli açık bir yapılaşmaya gidilmelidir. Bunun hukuki ve idari alt yapısı hazırlanmalıdır.
10. Planlama mantığı olarak mekanikten ziyade sosyolojik planlama yapılmalıdır.
11. Çok geniş bir coğrafya ve mobilitesinin yüksek olması sebebiyle İstanbul yönetilmesi güç bir şehirdir. 39 ilçenin her birinin kendi içindeki mobilite azaltılmalıdır.
12. Göç ve göçmen kültürü bağlamında da şimdiye kadar iç göçler açısından yapılan tartışmalar gözden geçirilmelidir. Bunun yanı sıra günümüzde sayıları bir milyona ulaşmış sığınmacı ve göçmenlerin yeni dönemde ne anlam ifade ettiği, potansiyel sorun ve fırsatlar gibi konular üzerinde durulmalıdır. Ayrıca artan kapalı yerleşimler nedeniyle değişen konut çevresi kültürü, artan ayrışma ve toplu konut projeleri yoluyla da sınıfsal bakımdan toplulaşma konuları da ele alınmalıdır. "İstanbul Göç Müzesi" kurulabilirse çok yararlı olabilir.
13. "İstanbul İzleme Grubu" kurulmalıdır.
14. İstanbul Araştırmaları Merkezi büyük ihtiyacı gerçek anlamıyla giderecek bir kuruluş olarak düşünülmelidir.
15. Sempozyumlarla yetinilmeyerek geniş çerçeveli şûralar yapılmalıdır.
16. İstanbul deprem çalışma stratejisi de yapılacak çalıştay ve şûralarda konu edilmelidir.
17. Semt tarihleri yazılmalıdır. Miras odaklı çalışmalar tekrar yapılmalıdır.

18. İstanbul'un kendine has bahar eğlenceleri devam ettirilmelidir. Yeni ihya edilen mekanlar eski İstanbul âdetleriyle yoğrularak canlandırılmalıdır.
19. Belediyeler tasavvuf mûsikîsi alanında daha sıkı çalışmalar yapmalıdır.
20. Karagöz oyununun oynanabileceği bir ortam tesis edilmelidir.
21. İstanbul'un çocuk ve gençlik stratejisi olmalıdır.
22. "İstanbul ailesi kimdir, nedir?" soruları ekseninde sosyolojik araştırmalar yapılmalıdır.
23. İstanbul'daki ilk ve orta öğretim müfredatında "İstanbul" dersi yer almalıdır. Bu dersin müfredatında İstanbul bilgi, görgü ve zevk kültürünün (edep) eğitimi hedeflenmelidir. Semt ve mahalle tarihlerinin anlatıldığı metinlerin yazılıp dağıtılması ve okutulması da bu müfredatı tamamlamalıdır.
24. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından seçilmiş önemli kitaplar belirlemeli ve bunlar İstanbul derslerinde okutulmalıdır.
25. Çocuklar ortak bilgi hazinesine sahip olarak yetişmelidir. Organize İstanbul gezileri düzenlenmelidir. Bu doğrultuda Kız Kulesi'nin tarihini anlatan yahut İlber Ortaylı'nın Mekanlar ve Olaylarla Topkapı Sarayı, Mithat Cemal Kuntay'ın Üç İstanbul'u gibi eserlerin animasyon filmi yapılabilir.
26. İstanbul'un İngiliz işgalinden kurtuluş günü İstanbul'u tanıtan etkinliklerle kutlanmalıdır.
27. Rami'de planlanan kütüphane yapılmadan on büyük dünya şehrindeki kütüphaneler görülmeli ve gereken ne ise göz önünde bulundurulmalıdır.
28. Belediyeler klasikleri neşretmeli ve yaymalıdır. Gazali'nin klasikleri bu açıdan iyi bir örnek olabilir. Yunus Emre Divan'ı başta olmak üzere (Aziz Mahmud Hüdei, Eşfrepoğlu vb. gibi) klasik eserlerimiz belediyelerce kültürün parçası haline getirilmelidir. Aruz eğitimleri yapılmalıdır. Yahya Kemal, Nihat Sami Banarlı ve Samiha Ayverdi gibi çağdaşların eserleri de bu çerçevede değerlendirilmelidir.
29. Eski gravür ve belgeler neşredilmelidir.
30. Yaşadığımız ve yaşamaya devam edeceğimiz İstanbul, kendisini fetheden Müslüman Türk kimliği, imanı, irfanı ve kültür çerçevesi içerisinde yeniden yapılmalı, ihya edilmeli ve ancak böyle bir temel içinde "çok kültürlü" olarak düşünülmalıdır.

II. İSTANBUL'UN KÜLTÜREL ORTAK YÖNETİMİ: YEREL, ULUSAL, KÜRESEL

Komisyon Başkanı:

İSKENDER PALA

Üyeler:

AHMET EMRE BİLGİLİ
ALİ GÜRELİ
ASU AKSOY
BERAL MADRA
DERYA BİGALİ
ERKAN DOĞANAY
FARUK YASLIÇİMEN
HÜSEYİN KESKİN
İSMAİL KILIÇARSLAN
İSRAFİL KURALAY
KEMAL KAPTANER
M. LÜTFİ ŞEN
M. ÖZALP BİROL
MERİÇ ÖNER
ÖZLEMECE
RAFFİ PORTAKAL
RIDVAN DURAN
SERHAT KULA

Raportör:

Sibel Bağlı Biçer

Raportör Yardımcısı:

Elif Canan Karakoç

Asistan:

Nagihan Dündar

İstanbul Kültür Çalıştayı süresince komisyonumuz iki gün boyunca özgür tartışma, müzakere ve görüşme ortamında mesai yürütmüş; öncelikle ülkemizin sahip olduğu kültür ve sanat ortamını tespit ederek yerel, ulusal ve küresel bağlamda hem devlet hem yerel yönetim hem de sivil sanat aktörlerince sürdürülen etkinlikleri değerlendirmiş, sorunları belirleyerek çözüm önerileri üretmiş ve her kesimin katılımı ve ortak aklı sayesinde İstanbul'un kültür yönetimine katkı sağlayacak hususları tespitte çalışmıştır.

Öneriler

1. İstanbul'un kültür yönetimi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 27. maddesi gereğince toplumun kültürel yaşamına herkesin serbestçe katılma ve güzel sanatlardan yararlanma hakkına sahip olduğu anlayışıyla gerçekleştirilmelidir.
2. Dünyadaki iyi örnekleri incelenerek İstanbul'daki kültür ve sanat çalışmalarında koordinasyon sağlanmalıdır. Standartlar yükseltilmeli ve gerekli iyileştirmelerin yapılması adına İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı deneyimini de ihtiva edecek şekilde kamu ve sivil bütün kültür-sanat aktörlerinin yer alacağı, tüm disiplinlerin destekleneceği ve dünya ölçeğinde söz sahibi olabilecek özerk bir "İstanbul Kültür Sanat Kurulu"nun (ismi değişik olabilir) teşekkülü sağlanmalıdır.
3. Önerilen bu kurul sayesinde İstanbul'un kültür ve sanatta hedef, strateji, politika ve programları dünyaya açılabilir, taşıdığı değerlerle insanlığın ortak kültürüne bulunduğu katkı pekiştirilmeli ve şehrin kültürel ve sanatsal varlıklarının henüz keşfedilmemiş değerleri gün ışığına çıkarılmalıdır.
4. Önerilen bu kurulun periyodik ve düzenli çalışması sayesinde İstanbul'daki kültürel altyapının etkin kullanımı, kültür ve sanata ilginin artması, kültür ve sanat alanında yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen kurumların desteklenmesi, İstanbul'un dünya sanat piyasasında hak ettiği yeri alması, ilham uyandırıcı bir dünya merkezi hâline gelmesi için kamu ile sivil kurum ve kuruluşların bir arada hareket etmesi sağlanmalıdır.
5. Aynı ortak çalışma grubu tarafından İstanbul'un kültürel yönetimi için bir stratejik planın hazırlanmalı ve bu plana İstanbul'da faaliyet gösteren yabancı kültür enstitüleri de dahil edilerek başta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olmak üzere İstanbul'daki kamu kurumları, İBB, ilçe belediyeleri, özel sektör ve sivil inisiyatif tarafından gerçekleştirilecek bütün kültür ve sanat etkinliklerine ait bilgilerin yer aldığı bir uygulama ya da ortak platform yazılımı hazırlanmalı, kültür sanat gazeteciliği teşvik edilmelidir.
6. Uluslararası iş birliklerinin gelişmesinde Yunus Emre Kültür Merkezleri daha etkin ve sivil rol üstlenmeli; İstanbul'dan kültür sanat kurumlarının ve sanatçıların yurt dışındaki sanat etkinliklerine ve programlarına katılmalarına ön ayak olunmalı; uluslararası alandan sanatçı, küratör veya yöneticilerin İstanbul'a daha sık gelebilmesi için programlar düzenlenmelidir.

7. Kùltür ve eğitim politikaları bir arada ve aceleci bir yaklaşımla değil, gerekli planlamalar yapılarak belirlenmeli; bu maksatla mahallelerdeki Bilgi Evlerinin semtte yaşayan çocukların kùltür ve sanatla daha fazla buluşmasını sağlması için işlevleri geliştirilmelidir.

8. Bilhassa devlet kuruluşları ve yerel yönetimler için bürokratik engeller içeren ihale sistemi değiştirilerek kùltür ve sanatın önünü açıcı daha aktif ve yalın bir sistem kurulmalıdır. İhale sistemi yerine doğrudan alım, teşvik gibi yolların işletilmesini temin etmek üzere mevzuat değişikliğine gidilmelidir.

9. İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü'nün görev ve sorumluluklarında yapı, özlük hakları, temsil ve yetki iyileştirmeleri gerçekleştirilmelidir.

10. İstanbul'un kùltürel belleğinin önemli unsurlarından olan müzeler (Resim Heykel Müzesi gibi) korunma, yaşatılma ve sergilenmesiyle güncel sanata yapılan yatırımlar dengeli bir şekilde yürütülmeli; İstanbul sanat ve kùltür hayatına katılımlar, sürdürülebilirlikler, çeşitlendirilmeler yaygınlaştırılmalı ve müzelere olan ilginin arttırılmasını temin için müze giriş ücretleri uygun şekilde düzenlenmelidir.

11. İstanbul'un sanatta markalaşabilmesi ve cazibe merkezi olması adına uluslararası sanat fuar ve etkinliklerine ilişkin özel gümrükleme, KDV yahut stopaj türü yüksek vergilendirmeyi düşürme amaçlı yasal bir düzenleme yapılmalı; kùltür ve sanat sponsorluklarının daha etkin bir şekilde kullanılması teşvik edilmelidir.

12. İBB Kùltür Daire Başkanlığı'nda olduğu gibi İstanbul'un kùltür ve sanat alanındaki tüm paydaşlarının kùltüre yatırım, istihdam, izleyici sayıları, kapasite rakamları gibi verilerinin TÜİK tarafından geliştirilen Kùltür İstatistikleri kapsamında ele alınarak bir "İstanbul Kùltür İstatistikleri Çalışma Grubu" oluşturulmalı; AR-GE çalışmaları yürütülmeli ve bu istatistikler düzenli şekilde toplanarak yayınlanmalıdır.

13. İBB ve ilçe belediyeleri kùltür müdürlüklerinin bünyesinde, alanında tanınmış ve uzman sanat ve kùltür insanlarından oluşan danışma kurulları vasıtasıyla kùltür ve sanat hizmetleri sunularak program kalitesi, kùltüre erişim, katılım ve kùltürel ortaklık konularındaki kapasite geliştirilmelidir.

14. Kùltür yönetiminde başarıya ulaşmak için farklı disiplinlerden alanında uzman kişilerle çalışılmalı ve İstanbul kùltür sanat sektörünün ihtiyaç duyduğu eleman yetişebilmesini teminen, üniversitelerde en az meslek yüksekokulu düzeyinde kùltür alanında bölümler kurulmalıdır.

15. Kùltür merkezleri çalışanları her yıl belirli seminerlerle güncel bilgiye ve uzmanlık olanağına ulaştırılmalıdır.

16. Kùltür ve sanat hayatının çeşitliliğini, niteliğini ve toplumdaki tüm farklılıkları kapsayacak kucaklayıcılığını sağlamak için seçkinci kùltür politikası ile popülist kùltür politikası arasındaki çatışma günümüze özgü küresel sanat ve kùltür bilgisinin kullanımıyla denge ve uyuma kavuşturulmalıdır.

17. İstanbul genelinde sanat ve kültür için kullanılmaya elverişli boş kamu binaları sanatçılar, tasarımcılar gibi sanat aktörlerince kullanıma açık hale getirilmeli; sanatçı evleri uygulamaları acilen başlatılmalı ve kamusal alanlardaki görsel sanat eserlerine olan farkındalık arttırılarak sanat sokak ile buluşturulmalıdır.

18. Sanatın sivil oluşu gerçeğinden yola çıkarak özel sektörün sanata desteğini ve sanat yatırımlarını arttırması için topluma önderlik eden siyasetçiler, iş adamları, kanaat önderleri vb. çevrelerden rol model olabilecek yeni sanat hamilerinin çıkmasına yönelik gayret gösterilmelidir. Bu maksatla büyük kuruluş, şirket ve holdinglerin yönetim kurullarında kültür ve sanat alanında birikimi olan kişilere de yer verilmesi teşvik edilmelidir.

19. Kültür ve sanatı belli mekanlara hapsedmemek için şehrin değişik semt ve bölgelerinde, bilhassa Anadolu yakasında yerel yönetimler stratejik planlama çalışmalarına katkıda bulunacak şekilde ilçelerini ve yönetim alanlarını kapsayan "kültür planları" yaptırmalı; yeni düzenleme ve atılımlar gerçekleştirilmeli; sanat mekanı olarak dönüştürülebilecek atıl mekanlar kamusal hayata kazandırılmalıdır.

20. İstanbul'u konu alan görsel-işitsel yapımlarda, İstanbul'un kültürel ve sanatsal mekanlarının kullanımının teşvik edilmesi için kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler yapımcılarla iş birliği geliştirmelidir.

III. İSTANBUL: MİMARİ MİRAS

Komisyon Başkanı:

SUPHİ SAATÇI

Komisyon Üyeleri:

AHMET VEFA ÇOBANOĞLU

ALİDOST ERTUĞRUL

ARAS NEFTÇİ

AZİZ DOĞANAY

CEM ERİŞ

HAYRİ FEHMİ YILMAZ

HİLMİ TÜRKMEN

HÜSEYİN TOK

İBRAHİM HAKKI YİĞİT

KÜRŞAT DEMİRCİ

MEHMET İPŞİRLİ

MUHAMMET GARİP

MÜRSEL SARI

OLCAY AYDEMİR

SEDA ÖZEN

TAHSİN ÖZCAN

ZEYNEP AHUNBAY

ZEYNEP AYGEN

ZEYNEP TARIM

Raportör:

Fatma Sezin Doğruer

Raportör Yardımcısı:

Evşen Erdoğan

Asistan:

Nihal Şengül

Prehistorik dönemden günümüze kadar uzanan zengin bir kültür mirasına sahip ülkemizde Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarına başkentlik yapmış olan İstanbul, binlerce yıllık geçmişiyle kültür varlıkları bakımından dünyanın en gözde, en zengin kentleri arasındadır. Ancak geçmişten bugüne gelen kimi kültür varlığının kaybolduğu kiminin de iyi korunamadan ayakta kaldığı söylenebilir.

Son yıllarda koruma alanında gösterilen çabaların küçümsenmeyecek oranda olduğu ve bu çabaların giderek ivme kazandığı İstanbul'da bu alanda birçok sorunla karşılaşmaktadır. Envanter alanında yapılan çalışmaların henüz tamamlanmaması, bu hususta kurumlar arasında standardizasyon eksikliğinin acilen giderilmesinin önem taşıdığını belirtmek yerinde olacaktır. Bu arada kültür varlıklarının değişik kurumların sorumluluğunda olması iletişim ve koordinasyon eksikliğinin doğmasına yol açmaktadır. Korumanın salt fiziksel korumadan ibaret olmadığı günümüzde bütüncül ve sürdürülebilir korumayı sağlamak amacıyla sosyoekonomik ve politik stratejilerin geliştirilmesi ve bunların bir plan dahilinde yürütülmesi gerekmektedir.

Tespitler

1. Mimari mirasın korunmasında kentsel rantın aşırı baskı oluşturması korumayı güçleştirmektedir.
2. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları'nda karar alma sürecinin uzaması, görevlendirilen üyelerin konuya hakim olmaması durumlarında sağlıklı kararlar alınamamaktadır.
3. Eski sokak, cadde ve mahalle isimlerinin değiştirilmesi ya da mahallelerin birleştirilmesi kent belleğinin zedelenmesine yol açmaktadır.
4. Restorasyon uygulamalarında özensiz yaklaşım neticesinde kötü örnekler ortaya çıkmaktadır.
5. Tescilli kültür varlığı taşınmazlara kasten zarar verenler hakkında uygulanan 2863 sayılı Kanun'un 65. maddesinin bugün için bir caydırıcılığı bulunmamaktadır.
6. Tarihî yapılarda özellikle tarihî hanlarda çoklu mülkiyet sorunlarının olduğu görülmektedir.
7. İstanbul'un çok katmanlılığı göz ardı edildiği için arkeolojik mirası izlemek (Antik dönem, Bizans, Osmanlı) güçleşmektedir.
8. Tarihî eserlerin restorasyonunda uluslararası sayısal kütüphanelerden (çizim programları) alınarak kullanılan ancak dokuya aykırı olan mimari detayların ve bezemelerin gelişigüzel kullanılmasından dolayı yer ve bağlam problemleri ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

1. Korumaya ilişkin alt ve üst ölçekte ortak politikalar oluşturulmalı, bütüncül ve sürdürülebilir yaklaşımlar getirilmelidir.
2. İstanbul'da kültür varlıklarının korunmasında öncelikleri belirleyecek ve sorumlu kurumları denetleyebilecek bir üst kurul oluşturulmalıdır.
3. Restorasyon öncesi çalışmalarda Üniversiteler ile Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.
4. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarında uzman görüşleri dikkate alınmalı; kurulların bilimsel yönü, teknik personel ve donanımları güçlendirilmeli; kurullar tek bir yapı bünyesinde toplanarak gerekli iletişim ve koordinasyon sağlanmalıdır.
5. Kültür ve Turizm Bakanlığı tescilli taşınmazlarla ilgili ortak bir envanter sistemi oluşturularak araştırmacılara, vatandaşlara açık bir sistemi hizmete sunulmalıdır.
6. Sanal ortamda olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi haritalarında tarihî eserler belirtilmeli, ziyaret rotaları çizerken tarihî yapılara yönlendirme yapılmalıdır.
7. Tarihî yapıların vakfiyeleri, keşif defterleri, tamir ve termim kayıtları, kullanılan malzemelerin kayıtları gibi belgeler ile hasar durumları, mülkiyet ve kullanım değerleri gibi bilgiler envanter sistemine eklenmeli ve yayımlanmalıdır.
8. Dijital kütüphanelere Türk ve Osmanlı mimari detay ve bezemelerin eklenmesi için çalışmalar yürütülmelidir.
9. İstanbul'daki ahşap ve taş mimari mirasın korunmasına ilişkin sistematik çalışmalar yapılmalıdır.
10. İklim değişikliğine bağlı sel, toprak kayması, deprem gibi doğal afetler sırasında tarihî yapıların ne kadar risk altında olduğu belirlenmeli ve acilen gerekli önlemler alınmalıdır.
11. Eski yapılar ile çevresindeki yapıların ilişkileri değerlendirilmelidir.
12. Tarihî yapılara yüklenen işlevler yapının özgün kullanımına ters düşmemelidir. Kurum kullanımındaki tarihî eserler araştırmacı ve ziyaretçilerin kullanımına belli sınırlar dahilinde açılmalı, tarihî yapıların eğitim kurumlarınca kullanımı desteklenmelidir.
13. Geleneksel işçilik anlamında usta eğitimi ortak çatı altında devam ettirilmeli, sertifikasyonun sağlanmalı, yeterlik alanlar restorasyon çalışmalarına katılmalıdır.
14. Mimari miras ile ilgili uzman hocalar tarafından verilecek bilinç artırıcı eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Resim derslerinde tarihî yapılar işlenmeli; Millî Eğitim

Bakanlığı müfredatında “sanat tarihî”, “mimarlık”, “mimarlık tarihî” ve “şehir ve kültür” gibi dersler yaygınlaştırılmalıdır.

15. Dünya Mirası alanı dışındaki ve tekil yapıların çevresindeki yeni yapıların entegre edilmesinde işlev, malzeme ve peyzaj planlaması önerilmeli ve denetlenmelidir.

16. Osmanlı arkeolojisine dair sempozyum düzenlenmeli, enstitü kurulmalı ve Osmanlı bahçe mimarisi üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

17. Tarihî yapılarda özgün detay ve unsurları (akustik, aydınlatma vb.) koruyacak nitelikte çalışmalar yapılmalı, daha önce yapılan akademik çalışmalar değerlendirilmelidir.

18. İstanbul’da üretilmiş olan önemli, çok katmanlı kültürel eserlerin sergilenebileceği bir müze kurulmalıdır.

19. Sivil mimari mirasın korunabilmesi için örnek çalışma ve pilot projelerin yapılarak toplum bu konuda teşvik edilmeli, özgün yerel kültürel kimlik yerinde korunmalıdır.

20. Tekil yapılarla birlikte tarihî ve geleneksel dokular bir bütün olarak koruma altına alınmalıdır.

IV. İSTANBUL’U TASARLAMAK: 2023’TEN 2053’E

Komasyon Başkan:

MURAT GÜL

Üyeler:

A. SELİM TUNCER
CELALEDDİN ÇELİK
CENGİZ GİRİTLİOĞLU
DEMET BİNAN
DOĞAN ARSLAN
ECE CEYLAN BABA
HALİL İBRAHİM DÜZENLİ
MEHMET ÖĞÜN
MUHARREM HİLMİ ŞENALP
MUZAFFER MALKOÇ
NURAY ÖZASLAN
PEYAMİ ÇELİKCAN
SİNAN GENİM

Raportör:

Gökay Azaklı

Raportör Yardımcısı:

Derya Dikenel

Asistan:

Soner Bıçakçı

İstanbul'un 2023'ten 2053'e geleceğini tasarlamak; geçmişini ve bugününü anlamak, anlamlandırmak ve yorumlamaktır.

İnsan dinamik bir varlık, tasarım dinamik bir süreç, şehir ise bu dinamizmin en somut, görünür ve kıymetli kabıdır.

Temel ilkeler tasarıma yön verir, tasarım genel ilkeleri vücuda getirir. En temel ilke hareket halindeki insan, şehir, yani İstanbul'dur.

Aşağıdaki maddeler İstanbul'a dair dünün, bugünün ve yarının ortak meseleleri olarak görülmelidir. Diğer bir deyişle hem geçmişten miras alınanlar hem bugünün getirdikleri hem de gelecek projeksiyonu yer almaktadır.

Öneriler

1. İstanbul tüm paydaşlarla birlikte, kent ve kamu yararı öncelenerek tasarlanmalıdır.

İstanbul belli bir zaman ve kültüre ait anlık toplumsal taleplere göre biçimlendirilemeyecek kadar düne, geleceğe ve insanlığa aittir. Bu nedenle İstanbul'un geleceğine yön verecek projeler kentin tarihsel, kültürel, mimari ve doğal özvarlığının önemsendiği, katılımcı ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabildiği yöntemler kullanarak tasarlanmalıdır. İnsan-mekan ölçeğinin korunmasına özen gösterilmelidir. Bu bağlamda kentlilik, hemşerilik ve aidiyet bilinci gelişmiş, etik ve manevi değerlere sahip ve birbirlerine hem yerel hem evrensel ölçekte saygılı tüm paydaşlarla birlikte kent ve kamu yararı için karar alınması zaruridir. İstanbulluluk bilincinin oluşması ve İstanbul'da yaşayanların kendilerini, nereden gelmiş olurlarsa olsunlar kentin sahibi olarak görmeleri şehir için doğru stratejilerin geliştirilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır. İstanbulluluk bilinci gelişmedikçe şehir sakinlerinin şehrin gelişimine katkısı istenilen seviyede olamayacaktır.

2. İstanbul doğal ve ekolojik yapısı, ormanları, su havzaları, kıyıları ve biyolojik çeşitliliği korunarak geleceğe uzanmalıdır.

İstanbul şehrinin sınırları, tarihsel süreç içinde kenti oluşturan doğal yapı ve kültürel somut/somut olmayan değerler dikkate alınarak tanımlanmalıdır. Dolayısıyla İstanbul'un yapılı çevresinin olduğu yerleşim alanları, bu yapılı çevreyi fiziksel ve manevi açıdan besleyen doğal ve kültürel alanların sınırları öncelikli olarak belirlenmelidir. İstanbul'un eşsiz coğrafi konumu, topoğrafyası ve doğası yalnızca çağdaş çevre koruma yaklaşımları bağlamında değil kentin karakterini belirleyen önemli etkenler olarak değerlendirilmeli ve korunmalıdır. İstanbul, içinden deniz geçen, Haliç'i olan, tatlı su kaynakları, ırmakları, gölleri olan vadi ve tepeleriyle çok özel bir coğrafi alandadır. Doğal özellikler ve mimarinin uyumu özellikle Suriçi, Galata, Eyüp ve Üsküdar gibi tarihi bölgelerde var olan silüeti ve kentsel estetiği ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden hem çağdaş biçimiyle sürdürülebilirlik hem de İstanbul'un kimliği açısından bu

özelliklerin korunması zaruridir. Şehrin geleceğini etkileyecek olan büyük ölçekli projeler bu değerler manzumesi dikkate alınarak tasarlanmalı ve uygulamaya koyulmalıdır.

3. İstanbul; Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bursa ve Çanakkale'yi de içeren Marmara ve Trakya bölgesiyle birlikte bütüncül olarak planlanmalı, tarihi ve sektörel rolleri yeniden belirlenerek nüfusu kontrol altına alınmalıdır.

İstanbul tarihten günümüze değin ait olduğu imparatorluk ya da devletlerin en önemli kenti olmuş, ulusal siyasi, kültürel ve ekonomik yapının uluslararası dünya ile ilişkilenmesinde her zaman büyük önem taşımıştır. Bu özelliğini günümüzde de sürdüren şehir, uluslararası gelişmeler dikkate alınarak hazırlanacak ulusal ölçekli gelişme planlarında bölgesel rolü ile kendi gelişmesi arasında kurulacak denge çerçevesinde ele alınmalıdır. Ancak sanayileşme, eğitim, sağlık, kültür ve ekonomik alanlarda sağladığı imkanlar nedeniyle ortaya çıkan göç, kentin plansız ve arsız bir biçimde büyümesinde, değerlerinin birer birer yok olmasında önemli bir etkidir. Gün geçtikçe büyüyen İstanbul'da nüfusun kontrol edilmesine yönelik çabalar sonuçsuz kalmıştır.

Doğru stratejiler geliştirilemediği takdirde sağladığı iş, eğitim, sağlık gibi alanlardaki büyük imkanlarıyla İstanbul daha fazla nüfusu çekmeye devam edecektir. İstanbul'un bu yoğunluğunu İstanbul'a yakın kentler üzerinden azaltmak mümkün olabilir. Günümüzde İstanbul Kocaeli-Sakarya-Bursa-Yalova-Bilecik ve hatta öngörülen yeni köprü sebebiyle Çanakkale'nin de dahil olduğu yaklaşık 30 milyonluk nüfusa sahip metropoliten bir alanda yer almaktadır. Kocaeli, Sakarya ve Bursa ise sanayi ile gelişen birer bölgesel merkez olarak İstanbul'un etkisinde, tarihi hüviyetlerine rağmen benzer sorunlarla uğraşagelerek saçaklanmaktadır. Bu sebeple İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bursa ve Çanakkale'nin bölge planı bazında müştereken yeniden ele alınması gerekmektedir. Bu şehirlerin geleceğine rol biçilirken mevcut karakterleri dikkate alınarak yeni bir bölge planı ve her şehir için de müstakil nazım imar planı çalışması yapılması şarttır.

4. İstanbul, teknolojinin günlük yaşama getireceği değişiklikleri dikkate alan ve esnek planlama stratejilerine imkan tanıyarak yarınlara ulaşmalıdır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gündelik yaşamı hızla değiştirdiği günümüzde araç, ihtiyaç ve talepler hızla değişmektedir. Buna bağlı olarak fiziksel çevre hızlı bir dönüşüme uğramaktadır. Gelecek kent hayatlarının da artan ivmeyle teknolojik gelişmelere paralel olarak değişebileceği öngörüldüğünden İstanbul'a yeni kazandırılacak kentsel mekanların, büyük ölçekli projelerin esnek/dönüşüme uygun olarak tasarlanması ve ölçeklerinin bu doğrultuda belirlenmesi gerekmektedir. Değişen ve dijitalleşen dünyanın ortaya çıkardığı yeni çalışma, eğitim ve üretim biçimleri bütün dünyada köklü değişikliklere yol açmaktadır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren yapılan planlama çalışmaları değişimin hızı ve karakteriyle senkronize olamadığından uygulanamadan sonlanmıştır. Bu sebeple gelişimin hızına ayak uydurabilecek esnek bir planlama İstanbul'un gelecek yıllardaki ihtiyaçlara cevap verebilme yeteneğini arttı-

racaktır. Bu öngörüyle akıllı stratejilerin geliştirilmesi bir yandan şehrin günümüzde uğraştığı birçok sorun için önemli çözümler üretme şansı sunarken diğer yandan da kaynak kullanımını daha verimli hale getirecektir.

5. İstanbul'un çok katmanlı somut ve somut olmayan değerleri kayıt altına alınmalı, şehri koruma stratejileri belirlenmeli ve söz konusu strateji gelecekteki gelişme planlarıyla ilişkilendirilmelidir.

İstanbul'a ait çok katmanlı kentsel ve sosyal değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için şehri özgün kılan sosyal ve kültürel mirasına ait koruma politikalarının oluşturulması ve gelecekteki gelişme planlarına uygun olarak güncellenerek sürdürülebilmesi gereklidir. Geleceğin İstanbul'unda en önemli stratejilerden birisi kentin somut ve somut olmayan tüm değerlerinin korunması olmalıdır. Gelişme planları İstanbul'a rağmen ve herhangi bir metropol şehir için yapılrıcasına yapılmamalıdır. Bu sebeple kayıt altına alınmış ve tanımlanmış somut ve somut olmayan değerler kent içindeki yer ve yapılarla ilişkisi kurularak tanımlanmalıdır. Söz konusu değerlerin tanımlanması, korunması ve somut olmayan değerlerin ilgili yer ve yapılarla ilişkilendirilmesi kente aidiyet bilincinin gelişimini ve kentin çok katmanlı kültürel yapısını şehir sakinlerine ve ziyaretçilere aktarma fırsatı verecektir.

6. İstanbul; tarihî yarımada, Boğaziçi, Üsküdar, Galata, Eyüp ve Adalar'ın nüvesini oluşturduğu çerçevede ve sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunmalıdır.

Günümüz İstanbul'u çok büyük bir metropol haline gelmişse de yukarıda belirtilen alanlar şehrin nüvesini teşkil eder. Somut ve somut olmayan çok katmanlı değerlerini bünyesinde barındıran ve tarihsel süreçte gelişerek günümüze ulaşan bu alanların korunmasında ve geliştirilmesinde yine sürdürülebilir koruma ve kapasite geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle eski şehir dokusunun, tüm bozulmalara rağmen devam ettiği, tarihî yarımada, Beyoğlu, Eyüp ve Üsküdar'ın merkez bölgelerinde, korunması gerekli yapı stokunun yoğun olarak bulunduğu alanlarda, uygulamada olan ve pek de olumlu sonuçlar üretmediği aşikâr olan İmar Kanunu ve yönetmelikleriyle çözüm üretmek yerine daha özgün yaklaşımlar geliştirilmelidir.

7. İstanbul, bölgesi ve çevresiyle birlikte bütüncül olarak planlanmalı ve duyarlı ve özgün tasarımlarla geleceğe taşınmalıdır.

Yukarıda dile gerildiği üzere bölgesiyle birlikte stratejik planlaması yapılmış olan bir İstanbul'da önemli kamu ve özel sektör projelerinin itinalı, kentin dokusunu, topografyasını ve diğer özelliklerini dikkate alan, tasarım açısından üstün kalitede, tarihsel dokuyu göz ardı etmeyen ama asla taklide yeltenmeyen özgün tasarımlarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Antik dönemden günümüze değin sürekli gelişerek oluşan İstanbul kimliğinin bugüne ait üstün nitelikli referans projelerle desteklenerek devam etmesi tarihe karşı günümüz İstanbullularının taşıdığı bir sorumluluktur.

8. İstanbul'un kimliğini ve hafızasını oluşturan eğitim ve kültür gibi kamu kurumları özgün yer, yapı ve işlevleriyle geleceğe aktarılmalıdır.

Kentin kimliğini, karakterini ve dolayısıyla kent hafızasını oluşturan önemli ve köklü kamu kurumlarının, eğitim öğretim kurumlarının ve kültür kurumlarının özgün yerlerinde kalması sağlanmalıdır. Bu durum kentlinin yer ve yapıyla bağlantılı hafızası ve aidiyetinde sürekliliğin kesilmemesi açısından son derece önemlidir. Kent içindeki eğitim, kültür, sağlık, hukuk kurumları halkın temel ihtiyaç ve gelişmelerini besleyen kurumlar olarak şehir içinde gelişmeli ve sakinlerini de geliştirmeye devam ettirmelidir.

9. Kentsel dönüşüm, yenileme ve gelişme alanlarında sadece fiziksel yapının değil sosyal yapının da mahalle kültürü dikkate alınarak sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Modern kent, toplumsal yaşamın dönüşmesine ve sosyal ilişkilerin niteliğinin değişmesine yol açmıştır. Buna bağlı olarak yeni toplumsal ilişki biçimleri ve kurumları oluşmuştur. Bu değişimle birlikte geleneksel sosyal yaşamın en önemli biçimi olan komşuluk ilişkisi ve bunun kentsel mekanda fiziksel temsili olan mahalle ortadan kalkmaya başlamıştır. 20. yüzyıla ait modern kentsel alanlarda göz ardı edilen mahalle birimi giderek mevcut ve hâlâ komşuluk ilişkilerini sürdüren kentsel alanlarda da göz ardı edilerek kentsel koruma, yenileme veya dönüşüm planlarıyla birlikte yok olmaya başlamıştır. Oysa kentsel kimliğin sadece fiziksel olarak değil insan faktörüyle sosyal biçimde sürdürülebilir korunması, bu geleneksel alanlarda hâlâ varlığını sürdüren komşuluk ilişkilerinin sürmesine olanak sağlamak ve kentin kimliğiyle özdeşleşmiş bu sosyal birimin varlığını geleceğe aktarmak önemli bir gelecek stratejisi olmalıdır. Kentsel dönüşüm ve yenileme projelerinde bölgede yaşamakta olan sakinlerin dönüşüm projeleri içinde yer alması, taşınmaya zorlanmaması sosyal yapının sürdürülebilirliği ve kentsel belleğin korunması bağlamında önem taşımaktadır. Ayrıca projelerin kapalı siteler (gated communities) olarak tasarlanması mahalle kültürüne ve kentli etkileşimine zarar vermektedir. Bu süreçte geçirgen, etkileşimli ve kapsayıcı bir dönüşüm modeli oluşturulmalıdır.

Kentsel dönüşüm, yenileme ve gelişme alanlarında mevcut sosyal doku ve ilişkiler ağının hakim olduğu yaşam biçiminin ve mekanlarının saptanması ve fiziksel yapısı korunarak sağlıklılaştırılması gereklidir. Yeni yapılaşmalar var olan mahalle kültürüne ait değerleri içeren sosyokültürel yapının sürekliliğini dikkate almalı, kent bu doğrultuda gelişmelidir. Tarihî merkezlerde insan ölçekli yaşam alanlarını bozmayan, aşırı yoğunlaşmaya fırsat vermeyen ve şehrin gelişimini yeni gelişme alanları üzerinde planlayan bir anlayış hakim olmalıdır.

10. Yaya dostu, herkes için erişilebilir ve toplu taşımanın öncelendiği bir İstanbul hedeflenmelidir.

Şehirde yayalar için etkin bir sirkülasyon planlaması, kentin ulaşım sorununa çözüm üretebilme potansiyeline sahiptir. Bireysel araç kullanımı yerine çeşitlendirilmiş toplu taşıma araçları özendirilmelidir. İstanbul Boğazındaki deniz ulaşımı güçlendirilmeli, kara yolu ve köprü geçişlerinin azaltılmasına yönelik ulaşım sistemleri geliştirilmelidir. Şehrin her şeyden önce insanlar için olduğunu unutmamak gerekir.

Bu yüzden şehrin sakinleri tarafından yaya olarak yaşanabilir ve keşfedilebilir hale gelmesi, yaya alanları arasında geçişler sağlanarak araçsız İstanbul güzergahlarının oluşturulması sağlanmalıdır. Şehrin sunduğu imkanlara genç-yaşlı, varlıklı-yoksul tüm İstanbulluların ulaşabilmesi için sosyal stratejiler geliştirilmeli ve fiziki çevrenin planlaması bu ilkeler ışığında gerçekleştirilmelidir.

11. Şehrin geleceğini etkileyen çok büyük ölçekli eğitim, sağlık, spor ve ulaşım projelerinin tasarım ve uygulamaları tüm paydaşların katılımı sağlanarak ve kent hakkı gözetilerek hayata geçirilmelidir.

Küreselleşme sonrasında artan kentler arası rekabet, nicelik ölçütlü mega projelerin üretilmesini tetiklemektedir. Söz konusu devasa projeler kentlerin geleceğini ciddi biçimde etkilemekte, makroformlarına müdahalelerde bulunmaktadır. İstanbul'da günümüzde inşası tamamlanmış, devam eden ve henüz inşa edilmeye başlanmamış tüm büyük ölçekli projelere ait üç farklı aşama için stratejiler oluşturulmalı, kentin ve kamunun yararının gözetildiği bir planlama yapılmalıdır. Yapılan tüm büyük ölçekli projeler konuyla ilgili farklı disiplinlerden uzmanlara danışılarak ve mümkün olan en geniş katılım sağlanarak gerçekleştirilmelidir.

V. İSTANBUL: KÜLTÜREL MEKANLAR

Komasyon Başkan:

BEŞİR AYVAZOĞLU

Üyeler:

BÜLENT KATKAK
CEMİL ARSLAN
ERHAN AFYONCU
FATİH TERZİ
FETHİYE ERBAY
HALİL İBRAHİM ERBAY
HAYRULLAH CENGİZ
HÜSEYİN KUTLU
İMRE ÖZBEK EREN
İSMAİL HAKKI ERASLAN
LEVENT ÇALIKOĞLU
MEHMET ERKEN
MEHMET GÜNTEKİN
NECDET TANRIKULU
ÖNDER BAYIR
ÖZDEMİR AYER
SALİH KENAN ŞAHİN
YALÇIN LÜLECİ
YAŞAR BÜLBÜL
YUNUS UĞUR

Raportör:

Emir Erkmen

Raportör Yardımcısı:

Nuray Yaşarlar

Asistan:

Reyhan Şener

Komisyonumuz “insan, kültür, mekan ilişkisi”, “kütüphaneler, müzeler”, “dinî yapılar”, “sahaflar”, “kültür merkezleri”, “arşivler”, “sinemalar, tiyatrolar”, “İstanbul’un kültür endüstrileri master planı”, “alışveriş merkezleri, kafeler, kahvehaneler” konularını değerlendirmiş ve aşağıda sunulan teklifleri hazırlamıştır.

İnsan, Kültür, Mekan ilişkisi

Mekan, kültürle şekillenen, zaman içinde insan ve toplumun çevresiyle birlikte kurduğu bir ilişkiler bütünüdür. Bu birliktelikte tarih, hafıza, gelenek, toplumsal norm, değer ve kurumlar yer alır. Mimari ve şehirler de bu bütünlüğün bir yansıması olarak kendi zamanına ait katmanların üst üste gelmesiyle oluşan eş zamanlı ve artzamanlı bir medeniyet yansımasıdır.

Bu bütünlüğün sürekliliği, insan, mekan ve toplum arasında kurulan bağ açısından son derece önemlidir. Kişiler ve toplum, geçmiş ve bugün arasında bağ kurabildiği müddetçe çevresini anlamlı bulur ve kendini oraya ait hisseder. Bu aidiyet o kadar önemlidir ki çevresini temiz tutmaktan, tarihî eserleri ve içinde yer aldığı toplumu bütün değerleriyle birlikte korumaya kadar uzanır. İnsan değerli bulduğunu varoluşunun anlamlı bir parçası olarak kabul eder, bu sebeple korumak ve sürdürmek ister. Dolayısıyla kültürel mekanları gerek tarih, din ve sanat açısından gerekse diğer boyutlarıyla ele almak, bu bütünlük içinde görmek gerekir. Bu türden mekanları tekil değerler olarak görmek, bütünlüğün kaybolmasına, toplumu ve mekanı birbirine bağlayan dokunun zedelenecek anlamın kaybolmasına yol açabilir.

Toplumun ve ona ait kültürel değerlerin zamanla ürettiği mimarlık, şehir ve diğer bütün bedenleşmiş değerlerin pek çoğu, taşıdıkları “bütünsellik” sayesinde süreklilik kazanarak günümüze ulaşmışlardır. Kültürün ürettiği mekanlar, zaman içinde insanı da şekillendirmiş, ona yön vermiştir. Bugün ürettiğimiz mekanların da yarının topluma yön vereceğini göz önünde tutmak gerekir. O halde;

1. Tarihî binalar, tek tek korunması gereken mekanlar olarak değil şehrin yaşayan birer parçası olarak ele alınmalıdır.
2. Sanat mekanları toplumun her kesimini buluşturabilecek ve kültürel etkileşimi destekleyecek biçimde ele alınmalıdır.
3. Hızla gelişen ve değişen teknoloji (sosyal medya dahil) özellikle gençlerin hayat tarzlarında yeni alışkanlıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda kültür anlayışı üzerinde de etkili olan bu hızlı değişimin yakın gelecekte toplum ve kültürel yapı üzerindeki muhtemel etkilerinin araştırılması ve mekan ihtiyaçlarının öngörülmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.
4. İstanbul’un Osmanlı dönemi yapılarını yansıtan dijital canlandırmalar yapılarak bunların kitaplaştırılması ve şehir panoramasının yansıtılması için bir proje yapılmalıdır.
5. Tarihî yarımada dışında ihtiyaç duyulan bölgelerde kültürel mekanlar oluşturulmalı ve “kültür vadileri” yaratılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kütüphaneler, Müzeler

1. Millî hafızamızın önemli bir kısmını bünyesinde barındıran Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Millî Kütüphane gibi özel bir statüye kavuşturulmalıdır.
2. Bir "Sürelî Yayınlar Kütüphanesi" kurulmalı ve koleksiyonlardaki eksikler dijital ortamda diğer koleksiyonlardan yararlanılarak giderilmelidir.
3. Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve benzeri büyük kütüphaneler için açık raf sistemi uygulamasına geçilmeli ve bütün kütüphaneler için kısmen de olsa ödünç kitap verme uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.
4. Dijital taraması yapılmış farklı kütüphanelerde bulunan yayınların ve sesli kitapların mükerrer çalışmalara sebebiyet vermemesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde kurulacak ortak bir havuzda toplanması sağlanmalıdır.
5. Yeni inşa edilecek kütüphane ve kültür merkezleri bünyesinde, bütün yaş gruplarına çalışma ve sosyalleşme imkanları sağlayacak mekanlar tanzim edilmelidir.

Arşivler

1. Osmanlı Arşivi, burada araştırma yapmaya gelen yerli ve yabancı araştırmacı, heyet, siyasetçi, diplomat ve bürokratların ülkemizin kültürel miraslarına yönelik farkındalıklarının artmasını sağlayan kültürel mekanlardan biri hâline getirilmelidir.
2. Osmanlı Arşivi'nde İstanbul'un tarihî ve kültürel mekanlarının önemli bir bölümüyle ilgili bilgiler mevcuttur. Bu mekanlarda yapılan mühim toplantı ve restorasyon çalışmalarında Osmanlı Arşivi'nden istifade edilmelidir.
3. Tarihî arşivlerin tasnifi, muhafazası, restorasyonu ve araştırmacıların hizmetine sunulması amacıyla İstanbul'daki diğer kurumlarda bulunan tarihî nitelikli arşivlerin Osmanlı Arşivine devredilmesi sağlanmalıdır.
4. İstanbul özel tarihî kurumlarına ait arşivlerin tasnifi ve muhafazası açısından Cumhuriyet devlet arşivleriyle iletişime geçilmesi sağlanmalıdır.

Müzeler

1. Müzelerde dijital medya departmanlarının kurulması sağlanarak müze içerisinde sunulması planlanan interaktif uygulamalar tasarlanmalı ve bunları uygulayacak yönetim birimleri oluşturulmalıdır.
2. Müzelerin vasfına uygun güncel teknolojik yatırımlar yapılarak uzman kişilerin desteğiyle hizmet imkanları artırılmalıdır.
3. Kültürel mekanların daha hızlı çoğalması bakımından önem arz eden özel koleksiyonların ve özel müzelerin kuruluşları mekansal ve finansal olarak kolaylaştırılmalı ve teşvik edilmelidir.

4. Yaşlanan nüfus ve dezavantajlı gruplar göz önüne alınarak yeni müze mekanlarının evrensel tasarım ilkeleri gözetilerek projelendirilmesi sağlanmalıdır.
5. Atıl durumda kalan kamu binaları, tarihî mekanlar ve askerî alanlar müze ya da müze eser depolarına dönüştürülerek kültürel miras alanlarına kazandırılmalıdır.
6. İstanbul'da Doğu Roma ve Osmanlı medeniyetlerini yansıtacak birer müze yapılmalıdır. Kültür merkezlerinin genellikle Avrupa yakasında konumlandığı dikkate alınırsa bu müzeler Anadolu yakasında inşa edilebilir.
7. Hâlihazırda çalışmaları yürütülen İstanbul Müzik Müzesi binasının yetersiz olduğu görülmektedir. Daha zengin bir koleksiyonu barındıracak bir "Mûsikî Müzesi" yeniden tasarlanmalıdır.
8. Türk Kültürünün en önemli kimlik unsurlarından olan klasik Türk mûsikîsini temsil eden Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu ve benzer diğer resmi kurumların yaşadığı ciddi mekan problemi, taşıdıkları isme ve sanata uygun tarihî mekanların tahsisıyla acilen çözülmeli; konuyla ilgili irade tahakkuk edene kadar uygulayıcı bürokrasi kademeleri takip ve kontrol edilmelidir.
9. İstanbul'un uluslararası etkileşim alanlarında (havalimanı, istasyonlar, otogarlar vb.) İstanbul'un tarihî ve kültürel zenginlikleriyle ilgili tanıtım galerileri oluşturulmalıdır.
10. Ziyaretçileri teşvik etmek amacıyla İstanbul müzeleri ortak belirlenecek takvimde, ayda bir gün gece saat 24.00'e kadar ücretsiz olarak ziyarete açık kalmalıdır.
11. Yeni müze projeleri ve müze ihalelerinde mutlaka müzecilik alanında uzman ve müzecilik eğitimi almış kişilere danışılması sağlanmalıdır.
12. Müzelerin kurulması ve gelişmesini sağlamak için stratejik plan çerçevesinde çalışmalar yapılması desteklenmelidir.

Dinî Yapılar

1. Cami dışına günde beş vakit verilen ezan sesleri akort edilmelidir. Ses düzeni ihtisas sahibi firmalarca ayarlanmalı ve takibi yapılmalı, ezanların duyurulması istenen mesafeler tespit edilerek hoparlörler ona göre yerleştirilmeli ve harita üzerinden ses, yön tayini ayarlanmalıdır.
2. Medeniyetimizin en kıymetli eserleri olan selâtin ve paşa camilerinin zaman içinde gelişen geleneklerinin tespit edilmesine ve yaşatılarak korunmasına ilişkin çalışmalar yapılmalıdır.
3. Cami ve müştemilatında bulunan taşınır kültür varlıklarımız (çini, şamdan, levha, rahle, buhurdan vb. gibi) uzmanlarca tespit ve takip edilmeli, kendi mekanlarında korunma şartları temin edilmelidir.
4. Tarihî camilerimizin hazirelerinde bulunan mezar taşlarının dökümü çıkarılmalı ve bakımı yapılmalıdır.

5. Tarihî mezarlıklar (Karacaahmet, Edirnekapı, Eyüp, Nakkaştepe, Kanlıca) acilen koruma altına alınmalıdır. Tarihî mezar taşlarının tespiti yapılmalı ve envanterleri hazırlanmalıdır. Bu süreç meselenin gerektirdiği hassasiyetle yürütülmelidir.
6. Camilerimizin mabet olma özelliği yanında kültürel tarihî mekanlar olduğuna yönelik toplumsal farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
7. Kültür mekanı olma yönüyle kilise, havra ve cem evleri hakkında ilgili kişi ve kurumlar tarafından yapılabilecek çalışmalar için görüşmeler yapılmalıdır.
8. Büyük külliyelerin idari olarak birden çok kuruma bağlı olmasının yarattığı sorunların önüne geçilmesi için tek bir kurum tarafından yönetilmesi hususu değerlendirilmelidir.

Sahaflar

1. 1980'li yıllara kadar tek merkez olarak işlevini sürdüren Sahaflar Çarşısı bu tarihlerden itibaren yeni yayınların ve kırtasiye malzemelerinin satışının ağırlık kazandığı bir alan olmaya başlamış; çarşıda eski kitapla uğraşan esnaf sayısı giderek azalmıştır. Ayrıca internet üzerinden kitap satmanın yaygınlaşmasıyla birlikte artan bu dağınıklık ve denetimsizlik mesleki açıdan sahafların birbirinden habersiz hareket etmelerine yol açmış, bu da eski kitap piyasasının dengesizliğine sebebiyet vermiştir. Bütün bu gerekçelerle sahaflar için bir arada olabilecekleri, birbirlerinin bilgi ve tecrübesinden istifade edebilecekleri mekanlar oluşturulmalıdır.

Kültür Merkezleri

1. Kültür merkezleri iç tasarımı, akustiği, teknik donanımı ve sahnesi bakımından yapılacak faaliyetlere uygun olarak tasarlanmalıdır.
2. Bu merkezlerin hangi faaliyetleri kapsayacağı, kapasitesi ve açık-kapalı alan kullanım opsiyonları merkezin yapılacağı kentsel ve toplumsal dokuya uygun olarak ele alınmalıdır.

Sinema ve Tiyatrolar

1. Restorasyon, bakım ve onarımlar yoluyla tarihî-turistik önemi haiz bazı sinemalarımızı İstanbul'un kültür hayatına yeniden kazandırmanın yolları aranmalıdır. Bu sinemalar profesyonel seyirciye yönelik sanat değeri yüksek filmlerin gösterildiği mekanlar olabilir ve mülkiyeti devlete ait olan tarihî sinemalar yeniden seyirciyle buluşturulabilir.
2. Eskiden İstanbul halkının önemli kültürel etkinliklerinden olan yazlık sinema etkinlikleri en azından birkaç yerde yaz aylarında belediyelerin desteğiyle yaygınlaştırılmalıdır.

3. Türk sineması geniş çaplı arşiv ve kütüphaneyi de bünyesinde barındıran bir müzeye ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda İstanbul'da diğer kamu kurumları ve şahısların elindeki arşiv malzemeleri toplanarak arşiv, kütüphane, araştırma merkezi ve atölye çalışmalarını kapsayacak şekilde bir "İstanbul Sinema Müzesi ve Araştırma Merkezi" kurulmalıdır.
4. Yukarıda belirtilen ihtiyaçlara paralel olarak müzecilik, arşiv ve kütüphane hizmeti vermesi amacıyla "İstanbul Tiyatro Müze ve Araştırma Merkezi" kurulmalıdır.

Kültür Endüstrileri Master Planı

1. İstanbul'un küresel arenada rekabet edebilecek potansiyele sahip olarak görülen kültür sektörünün ulusal ve uluslararası rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir hale getirilmesi çalışmaları için kümelenme temelli bir stratejik master planı hazırlanmalıdır.
2. Yaratıcı sektörler ve kültür endüstrisinin yol açtığı rekabetçi gerilimin kültürü ve şehir mekanını metalaştırmaması ve sırf bir tüketim aracı hâline getirmemesi için son derece hassas olunmalı ve taşıma kapasitesi dikkate alınmalıdır.
3. İstanbul'un tarihî değeri olan kültürel mekanları ve değerlerinin bütünleşik bir anlayışla ele alınarak planlamadan tasarıma eğitimden istihdama kadar kapsamlı ve yenilikçi bir eylem planı yürütülmeli ve yönetilmelidir. Sözü edilen koruma ve yaşatma stratejileri kent bütünüyle bütünleşik olarak kurgulanmalıdır.

Alışveriş Merkezleri, Kafeler, Kahvehaneler

1. Alışveriş merkezleri yok sayılmamalı, şehrin kültür hayatına da katkıda bulunmaları sağlanmalıdır. Belediyeler bu merkezlere ruhsat verirken bünyelerinde kütüphane ve sergi salonu gibi kültürel mekanları bulundurmalarını şart koşabilir. Ayrıca her alışveriş merkezinde bulunduğu semti tanıtıcı bölümler olmalıdır.
2. Tarihî kaynaklarda ve gravürlerde görsel olarak yer alan Osmanlı kahvehaneleri araştırılarak İstanbul'un önemli kültür merkezlerinde tüm detayları ile yeniden inşa edilmesi ve geleneğin yaşatılması sağlanmalıdır.

VI. İSTANBUL: KÜLTÜR VE DİPLOMASİ

Komasyon Başkan:

BEKİR KARLIĞA

Üyeler:

A. MİSBAH DEMİRCAN
AHMET KOT
ALİ OSMAN ÖZTÜRK
AZMİ ÖZCAN
GÖRGÜN TANER
HASAN BÜLENT KAHRAMAN
İHSAN AKTAS
İHSAN TOY
KENAN GÜRİSOY
MEHMET YALÇIN YILMAZ
MELTEM DEMİRÖREN OKTAY
OSMAN NURİ KABAKTEPE
RECEP ŞENTÜRK
SEMA GÜRAL SÜRMEİİ
SÜLEYMAN GÜNDÜZ
UĞUR DERVİŞ

Raportör:

Çetin Akar

Raportör Yardımcısı:

Emir Son

Asistan:

Döne Sarıbağ

Komisyonumuz 4-5 Mart 2017 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen III. Millî Kültür Şûrası Kültür Diplomasisi Komisyonu Sonuç Raporu'ndan esinlenerek medeniyetler şehri İstanbul'un sahip olduğu, ürettiği kültür değerlerinin, kültürel diplomasi konsepti çerçevesinde kamu, özel sektör ve sivil aktörler iş birliğiyle belirlenen stratejilerin İstanbul'a özgü ruh ve üsluba uygun olarak hayata geçirilmesinin önemini vurgulamış ve aşağıda belirtilen önerilerin komisyonumuzun sonuç raporunda yer almasına oy birliğiyle karar vermiştir.

Öneriler

1. İstanbul tarih boyunca medeniyet ve kültür merkezi olmuştur.
2. İstanbul kültür değerlerine sahip bir şehirdir. Dünya genelinde İstanbul algısı, Türkiye algısının önündedir. Edebiyat, sanat, mimari ve gündelik hayata dair alanlarda İstanbul'a ait değerler, simgeler İstanbul'un kültür diplomasisi zenginliğini oluşturur. İstanbul'un çevreyle ilişkisini, diplomasisini kurgularken yol haritamızın içinde üretim, ticaret, kültür, turizm, eğitim, moda, eğlence, medya gibi birçok bileşenden faydalanılmalıdır.
3. İstanbul barış şehridir ve İstanbul'un kültür diplomasisinin dili barış ve esenliğin dilidir. Günümüz dünyasını tehdit eden çatışmacı ve ayrıştırıcı eğilimlere karşı tarih boyunca İstanbul'un temsil ettiği bütün kimlikler, kültürler, diller dünya barışına katkı edilmiştir.
4. İstanbul'a ait değerler üzerine inşa edilen kültürel diplomasi stratejilerinin etkin sonuç vermesi açısından hedef kitle üçe ayrılmalıdır:
 - a. Hedef kitle ilk olarak İstanbul'da yaşayan İstanbullunun kendisidir. Rehberinden, taksicisine, işletmecisinden öğrencisine kadar bireylere İstanbullu olmayı aşılacak gerekmektedir.
 - b. İkinci olarak İstanbul'u ziyaret eden turistler, misafirlerdir.
 - c. Üçüncü olarak İstanbul'a hiç gelmeyenler ve İstanbul hakkında olumsuz önyargılara sahip olan insanlardır.
5. Bir medeniyet şehri olarak İstanbul'un kültür diplomasisi faaliyetleri için kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve diğer önde gelen aktörler arasında eşgüdüm sağlanmalı ve iş birliği artırılmalıdır.
6. Dünyada ilgiyle takip edilen dizi, film ve diğer kültür sanat ürünlerinin İstanbul'u öne çıkardığı görülmektedir. Bu alanların güçlendirilmesi adına gerekli destekler sağlanmalıdır.
7. İstanbul'a özgü sanat eserleri ve günlük kullanıma sunulan tasarımların teşvik

edilmesi İstanbul'un tanıtımına katkı sağlayacaktır. İstanbul'un kültürüne olan ilginin artırılması, İstanbul'a ait kültürel değerlerin kültürel üretimlerde kullanılması teşvik edilmelidir.

8. İstanbul'a gelen ve Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler başta olmak üzere, İstanbul'da yaşayanlar İstanbul adına birer kültür elçisi olarak görülmelidir.

9. İstanbul'a özgü bir müze master planı çalışılmalı ve başarılı dünya örneklerini de göz önünde bulundurarak ihtiyaçlara uygun adımlar atılmalıdır. İstanbul Medeniyetler Müzesi ve İstanbul Dijital Medeniyetler Müzesi kurulmalıdır.

10. Dünyanın kültürel başkentlerinde "İstanbul Evleri" adı altında mekanlar oluşturularak İstanbul'a ait değerler, tasarımlar, İstanbul geleneği ve mutfak kültürü sunulmalıdır.

11. İstanbul ile ilgili yazılmış seyahatnâme, anı ve benzeri eserler koleksiyon hâline getirilip dünya dillerine çevrilerek İstanbul'un tanıtımına katkıda bulunulmalıdır.

12. UNESCO tarafından tasarım kenti ağına seçilen İstanbul'un bu unvanından yararlanılmalıdır. İstanbul kültür, sanat ve yaşayışına ilişkin tasarımlar İstanbul'un kültür diplomasisinde kullanılmalıdır.

13. İstanbul'un tarih boyunca oluşturduğu birikimle ortaya çıkan "İstanbullu Kimliği" üzerine çalışmalar yapılmalıdır. (İstanbul Beyefendisi, İstanbul Hanımefendisi, İstanbul Mutfağı, İstanbul Türkçesi, İstanbul kültürü üzerine nitelikli eserler üretilmelidir.)

14. Kültür diplomasisi alanında kamuda, sivil toplum örgütlerinde ve diğer ilgili kurumlarda insan kaynağı güçlendirilmelidir.

15. Kültür diplomasisinin dili propaganda ve reklam dili taşımamalıdır.

16. Dünyadaki İstanbul'u seven bilim ve sanat çevresinden, akademisyenlerden, iş adamlarından, siyasetçilerden, yazarlardan vb. oluşan "İstanbul'un Dostları" inisiyatifini kurulmalıdır.

17. İstanbul'un küresel bir kent olması bağlamında özgünlüğünü muhafaza etmesi açısından festival, bienal ve kongreler gibi uluslararası etkinliklerin çekim alanı olma özelliğinden istifade edilmelidir.

18. İstanbul'un tarihî ve kültürel değerleriyle ilgili olarak kamu ve özel kurum ve kuruluşların yapacakları etkinliklerde ortak planlama yapılması ve eşgüdüm sağlanması zorunludur.

19. Komisyonumuzun paylaştığı değerlendirme ve önerilerin, kamu önderliğinde sivil toplum ve özel sektör ile iş birliği içerisinde İstanbul şehir yönetimi ile paylaşılarak hayata geçirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

VII. İSTANBUL: SANAT

Komisyon Başkanı:

EROL PARLAK

Üyeler:

ABDÜSSELAM FERŞATOĞLU
ALPER MARAL
CEM BEHAR
CİHAT AŞKIN
DERVİŞ ZÂİM
ELİF DAĞDEVİREN
F. ÇİÇEK DERMAN
HİKMET BARUTÇUGİL
HÜSREV SÜBAŞI
İHSAN KABİL
MEHMET ÖZÇAY
MESUT UÇAKAN
OKAN MURAT ÖZTÜRK
ÖZER ÖZEL
PEYAMİ GÜREL
SAMED KARAGÖZ
TARIK TUFAN

Raportör:

Seda Şentürk

Raportör Yardımcısı:

Miray Can Kırkoçoğlu

Asistan:

Duygu Yürükçe

Komisyonumuz “yeni sanat anlayışı ve imkanları”, “geleneksel sanatların geleneği ve geleceği”, “geleneksel temaşa sanatları”, “sanat ve sokak”, “İstanbul’un müzikleri”, “sinema, fotoğraf, tiyatro, plastik sanatlar” konuları başta olmak üzere günümüz sanat meselelerini İstanbul’un kültür yönetimine katkıya sağlayacak bir eksen dahilinde müzareke etmiş ve aşağıdaki önerilerin komisyon sonuç raporunda yer almasına oy birliğiyle karar vermiştir.

Öneriler

1. İstanbul konulu şûra, çalıştay, sempozyum ve benzeri toplantıların belirli periyot ve temalar kapsamında düzenli şekilde yapılması sağlanmalı ve gelişmeler süreç bakımından takip edilmelidir.
2. İstanbul’un ulusal ve uluslararası alandaki sanatsal konumlandırılışı, sahip olduğu imkan ve tecrübeler ışığında yeniden ve etkili şekilde değerlendirilmeli; sürecin başlatılması ve yürütülmesi takip edilmelidir.
3. Sanatın merkezi olarak İstanbul’un diğer şehirlerle bu yönde bağlantıları kurulmalı ve geliştirilmelidir.
4. Geleneksel sanatlar bağlamında İstanbul’un tarihsel ve kültürel merkez olma niteliğinin korunması ve geliştirilmesi çalışmaları yanında; uluslararası iş birliği protokolleri ve projeler yoluyla buna yönelik adımlar atılmalıdır.
5. İstanbul için geliştirilecek tüm sanatsal projelerde geniş kapsamlı bir sorgulama, tartışma ve etkin katılım amaçlayan yaklaşım ve platformlara önem verilmelidir.
6. İstanbul’a uluslararası düzeyde standartları yüksek sergi salonları ve günün algısına hitap edecek nitelikte modern tasarımlı müzeler kazandırılmalıdır.
7. Millî Eğitim Bakanlığı müfredatlarında geleneksel sanatlarla ilgili bilgilere yer verilmeli, önde gelen sanatçılar tanıtılmalıdır.
8. Sanat tarihi dersleri ortaöğretim müfredatlarında mutlaka yer almalıdır.
9. İstanbul sokak ve caddelerine geleneksel sanatlarla ilgili sanatçıların/ustaların isimleri verilmelidir.
10. Özgün, alternatif varlık gösteren sanatçılara ve izler-kitlelere daha duyarlı bir destek verilmelidir.
11. Sanatlarında öncü olan ve uluslararası alanda temsil yetisine sahip ustalara/sanatçılara yeşil pasaport verilmelidir.
12. İthal sanat malzemelerinin/ürünlerinin/ham maddelerinin vergi boyutuyla ilgili iyileştirmeler yapılmalı, atölyelerin vergi muafiyeti kapsamı genişletilmelidir.

13. Sanatsal üretimlerin yaygınlaşabilmesi için iletişim, tanıtım, vb. mecralarda günün koşullarına uygun stratejik çalışma ve planlamalar yapılmalıdır.
14. UNESCO'nun tasarım şehri olarak tescil ettiği İstanbul'da geleneksel sanatlar daha etkin bir biçimde yer almalı; sinema, moda, vb. disiplinler arası çalışmalarla etki alanı genişletilmelidir.
15. Geniş hacimli, büyük bütçeli olanlar yanında daha küçük ölçekli projeler de desteklenmelidir.
16. Kültür merkezleri canlı, yaşayan, sanatın icra edildiği toplumun katmanlarıyla buluşan mekanlar olmalı; sanatın sokağa da taşınması ve halkla buluşturulması yönünde etkin adımlar atılmalıdır.
17. Geleneksel Türk sanatları konusunda da meslek birlikleri kurulmalı ve fikir sanat eserleri telif hakları yasasına dahil edilmelidir.
18. İstanbul meydanlarının daha etkin olarak nitelikli gösterim, sergi vb. etkinliklere açılması sağlanmalıdır.
19. İstanbul'un tüm sanatlar açısından kültürel, doğal, çevresel ve tarihsel doku ve mekanlarının korunmasına özel bir önem verilmelidir. Unutulmamalıdır ki mekan aidiyet bilincinin gelişimindeki en önemli etkenlerdendir.
20. Sinema sanatına, İstanbul'da büyük platoların gerçekleştirilmesine destek olunmalıdır.
21. İstanbul'un sinema tarihi ve bilinci açısından Yeşilçam'ın desteklenmesine özel bir önem vermek gerekir.
22. Tüm sanatlar açısından, mahalle festivallerini önemsemek gerekir.
23. İstanbul'u konu alacak ya da mekan olarak değerlendirecek yapımları yönlendirmek adına merkezî bir birim ve şehirle ilgili bilgilerin bulunduğu bir ana portal oluşturulmalıdır.
24. İstanbul'a ilişkin her tür görsel belgenin sağlıklı şekilde arşivlendiği ve kullanıma açık bir merkezî veri bankası oluşturulmalıdır.
25. İstanbul'un kültürel hafızası açısından semai kahveleri ve benzeri kültür ortamlarının yeniden canlandırılması sağlanmalıdır.
26. Yeni medya çalışmaları bağlamında etkinliklere ağırlık verilmelidir.
27. Gerek ülke gerekse İstanbul'a dair sorunların konuşulması için çözüm önerilerine yönelik her türlü toplantıda sanatçılara daha etkin yer ve söz hakkı verilmelidir.

VIII. İSTANBUL: EDEBİYAT

Komasyon Başkan:

HAYATİ DEVELİ

Üyeler:

ADEM TURAN
ALAATTİN KARACA
ALİ AYÇİL
ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK
ALİM KAHRAMAN
HANDAN İNCİ
JAKLİN ÇELİK
M. FATİH ANDI
MEHMET SAMSAKÇI
MESUT BOSTAN
MUSTAFA BALCI
NEDRET KILIÇERİ
NİHAT ÖZTOPRAK
RAHŞAN TEKŞEN
SELAHATTİN YUSUF
SELİM İLERİ
ZEYNEP ŞEREFOĞLU

Raportör:

Ahmet Gökhan Kaynakçı

Raportör Yardımcısı:

Ebru Bayram

Asistan:

Esin Bozdoğan

Komisyonumuz İstanbul'un kültürel katmanlarını, kültürel hayatının edebiyata yansıyan görünümünü, şehrin mevcuttaki durumunu İstanbul bağlamında ve İstanbul'u dünya ölçeğinde bir edebiyat merkezi haline getirebilecek bir gelecek perspektifi doğrultusunda değerlendirmiş ve oy birliğiyle birtakım öneriler getirmiştir.

Genel Öneriler

1. İl Kültür Müdürlükleri, bir şehrin kültür hayatını geliştirme ve desteklemede, kültürel etkinliklerin düzenlenmesinde öncü rol oynamalıdır. Ancak İstanbul İl Kültür Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı adına İstanbul'daki kültürel etkinliklerin düzenlenmesinde, koordine edilmesinde daha etkin olabilmeli, bu amaçla kaynak ve yetkileri artırılmalıdır. Büyükşehir ve ilçe belediyelerindeki kültürel etkinliklerin İl Kültür Müdürlüğü başkanlığında koordine edilmesi, yıllık faaliyet planlarının ortaklaşa hazırlanması, yarışma, teşvik ve türlü desteklerin verilmesi kaynak israfının ve dağınlılığın önüne geçecektir.
2. İstanbul'daki kültür hayatının koordinesi, kontrolü ve teşviki için "İstanbul Kültür Şûrası" kurulmalıdır. İstişarî kararlar alacak bu şûra mevcut çalıştayın çalışma alanlarındaki uzman ve tanınmış kimselerden oluşacak, düşünsel çeşitliliğe sahip olacak, İl Kültür Müdürlüğü koordinasyonu ile düzenlenecek etkinlikler için yol gösterici nitelikte olacaktır.
3. İl Kültür Müdürlüğü, aynı zamanda kültür varlıkları ve kültür uygulamaları konusunda denetleme mercii olmalıdır. İstanbul genelinde bulunan kitabe, anıt vb. edebi eserlere bilgilendirme ve tanıtım amaçlı farklı dilleri içeren karekod sistemi kurulmalıdır. Aynı zamanda bu kitabelerin çevri yazılarının veya tarihî eserlerle ilgili bilgilerin doğruluğunu, yeni yapılaşmaların veya etkinliklerin tarihî ve kültürel çevreye zarar verip vermediğini denetlemek, bunlar hakkında gerekli uyarıları ilgili kurumlar nezdinde yapmak, Kültür ve Turizm Bakanlığı dahilindeki hususları düzeltmek ve düzenlemek İl Kültür Müdürlüğü'nün görevleri arasında olmalıdır.
4. Kütüphanelerin cazip hâle getirilmelidir. Bunun için kütüphaneler her türlü etkinliğin gerçekleştirildiği yaşayan mekanlar hâline dönüştürülmelidir.
5. Metro istasyonlarında, otoparlarda, vapur iskelelerinde butik kitapçevleri oluşturulması okuma faaliyetini artırıcı bir etkinliktir.

Edebiyat Komisyonu'nun Önerileri

"İstanbul'u fethetmekle O sizin olmaz. O'nu kelimelerin dünyasında yeniden inşa etmek gerekir"

Yahya Kemal

1. İstanbul uluslararası edebiyat merkezi olmalıdır. Şehir, dünyanın sayılı edebiyat merkezlerinden biri olmak için hazırlanmalı, dünya edebiyatçılarının İstanbul'a ilgi-

si sağlanmalı, İstanbul bu yönüyle edebiyat severlerin buluştuğu merkezlerden biri hâline getirilmelidir.

2. İstanbul'un her iki yakasında birer "Edebiyat Külliyesi" oluşturulmalıdır. Bu külliye dahilinde "Yazarlar Evi", "Kütüphane", "Edebiyat Atölyesi" gibi alanlar oluşturulmalıdır.

a. İstanbul'da en az iki "Yazarlar Evi"nin oluşturulması, şehrin dünya edebiyat piyasasındaki değerini artıracak, esasen Türkiye'yi bu anlamda önemli bir merkez hâline getirmiş olacaktır. Dünyanın her yerindeki edebiyatçıların İstanbul'a kültürel iş birliği veya sanatsal üretim için geldiğinde kalabileceği bir mekan tesis edilmelidir. Türkiyeli, kültürel hinterlandımızdaki ve dünya ölçeğindeki yazarların bir araya gelebileceği, belli bir süre için kalabileceği; ortak atölyeler, çalıştaylar yapabileceği, edebiyat dünyamızın müşahhas hatıralarını geleceğe taşıyacak bir müze ve zengin bir edebiyat kütüphanesinin de içinde yer aldığı, sinema ve tiyatro salonları, kafe vb. alanların olduğu bir külliye uluslararasılaşma hedefi için gereklidir.

b. Bu "Edebiyat Külliyesi"nde oluşturulacak kütüphanede yerli ve bilhassa yabancı yazarların İstanbulla ilgili metinleri taranıp derlenmelidir.

c. Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmiş olan Kuleli Askeri Lisesi, Uluslararası Edebiyat Külliyesi olarak uygun yerlerden biridir. Bu binanın içinde barınma yerleri, kütüphane, müze ve birçok etkinlik için uygun alan bulunacaktır. Edebiyat Külliyesi için bir başka seçenek de Rami Kışlası'dır.

3. Türk edebiyatının başlangıçtan bugüne bütün gelişim seyrinin görülebileceği, belli başlı eserlerinin yer alacağı, bunun yanında kimi şahsi obje vs.nin de bulunacağı, dijital ve etkileşimli teknolojiye sahip bir "Edebiyat Müzesi" kurulmalıdır. Böylece gelecek nesiller Türk edebiyatının bütün ürünlerinden birer örneği bir arada görme fırsatına sahip olacaklardır.

4. İstanbul'u uluslararası bir edebiyat merkezi olarak geliştirmenin araçlarından biri de yılda veya iki yılda bir "Uluslararası İstanbul Edebiyat Festivali"nin organize edilmesidir. Bu Festival, dünya edebiyatının İstanbul sahnesinde boy göstereceği, yeni eserlerin tanıtımlarının yapılacağı, çeşitli ödüllerin verileceği, müzik, tiyatro ve söyleşilerle iç içe olduğu bir festival olmalıdır. Her sene başka bir ülke onur konuğu olacak, böylelikle dünya edebiyatının burada görülmesi, tartışılması mümkün olacaktır. Bu aynı zamanda bir kültür diplomasisi faaliyetidir. İstanbul'a gelen yüzlerce edebiyatçı en az bir hafta İstanbul'un tarihî ve kültürel mekanlarını gezecek, pek çok edebiyat öğrencisi ve televizyoncu İstanbul'un misafiri olacak, yazar ve yayıncılar bir araya gelecek, tercüme anlaşmaları ve görüşmeleri için önemli bir pazar oluşturulmuş olacak, bu da ülkemizin ve İstanbul'un dünya kültür piyasasındaki değerini arttıracaktır.

5. Alanında uzman kadroların eğitimiyle "edebiyat ve kültür rehberleri" yetiştirilmeli, bunlar belli konularda uzman olmalı, geliştirilecek kültür turizmi projelerinde bu rehberlerden yararlanılmalıdır. Mesela Tanpınar'ın veya Orhan Pamuk'un eserlerindeki

İstanbul konulu kültür turları yerli ve yabancı turistler için düzenlenebilir. Bu gibi turlara yetişmiş “edebiyat ve kültür rehberleri” eşlik etmelidir.

6. Kimlik ve şehirlilik şuuru çok küçük yaştan başlaması gereken bir süreçtir. Bu süreci geliştirmek ve desteklemek için formel okul hayatı dışında okuma alanları oluşturulmalıdır. Bu amaç doğrultusunda bütün şehri kucaklamak için bir “Çocuk/Gençlik Kütüphanesi/Merkezi” kurulmalıdır. Bu Kütüphane/Merkez bir yaşam merkezi olarak tasarlanmalıdır. Çocukların kitaba ve başka görsel-işitsel materyale bu mekanda erişimi sağlanmalı, bu mekanlarda okuma alışkanlığı ve etkinliğini pekiştirecek etkinlikler, atölyeler olmalı, ebeveynler de bu etkinliklere çocuklarıyla birlikte katılabilmelidir. Müze, butik tiyatro ve sinema salonları, oyun salonları gibi alanlar (muhakkak geniş açık alan) bu mekanda bulunmalıdır. Şu anda çok da verimli kullanılmayan Feshane, “İstanbul Çocuk/Gençlik Kütüphanesi/Merkezi” için ulaşım kolaylığı gibi özellikler açısından idealdir.

7. Kültür tarihimizin en önemli değeri olan İstanbul’u korumanın kültürümüzü korumak olduğu düşüncesinden yola çıkarak İstanbul’u eserlerinde işlemiş, konu edinmiş edebiyatçılarımızın eserleri günümüz okurlarıyla buluşturulmalıdır. Bu gibi eserlerdeki semt, bina ve sokaklarla ilgili anlatıların pano veya levhalar hâlinde görünür mekanlara asılması, edebiyat ve mekan ilişkisi kurularak içinde yaşanılan çevreye tarihî ve kültürel bir derinlik katılması İstanbul’da yaşayanların şehirlilik kimliğini pekiştirecek, edebiyatı da yaşayan bir verim hâline getirecektir. Edebiyatçı içinde yaşadığı semti kelimelerle işleyerek anlatmış, ona edebî bir değer katmıştır. Bu metinlerin yaşam mekanlarına serpiştirilmesiyle bugünün insanı da şehri bu anlam derinliğiyle idrâk edecektir.

8. Edebi metinler ve yazarlarla bağlantılı mekanlar üzerinden bir “İstanbul Edebiyat Haritası” oluşturulmalıdır. Çeşitli dijital uygulama yazılımlarıyla kolayca ulaşılacak bu harita bilhassa gençlerin edebiyat üzerinden şehirle bağlarını güçlendirecek, onların edebiyat üzerinden kimlik algılarını besleyecek, aynı dijital haritalar yerli ve yabancı gezginler için de bir başvuru kaynağı olacaktır. Bu çalışma birçok mekanın kafe benzeri sosyal alanlara dönüşmesine de vesile olabilecektir.

9. “İstanbul Edebiyat Rehberi” hazırlanmalıdır. İstanbul’da yaşayanlar veya yerli-yabancı turistler şehrin mimari ve tarihî yerlerini gösteren birer rehber-haritaya sahiptirler. Ancak İstanbul’da yaşayıp yine bu şehri anlatanların kimler olduğu, doğduğu, yaşadığı, çalıştığı yerler, anlattığı mekanlar bu rehberde bulunmalı, harita benzeri görsellerle bunlara ulaşım imkanları da sağlanmalıdır. Dünya edebiyat merkezlerinden biri olmasını önerdiğimiz İstanbul, önce kendi “Edebiyat Envanteri”ni ve “Edebiyat Rehberi”ni hazırlamalıdır. Günümüz dünyasında deniz-güneş ikilisi dışında tarih ve hatta doğrudan edebiyat gibi kültürel alanlar için de bir turizm doğmuştur. Edebiyat ve kültür turlarının ise bu iş için yetiştirilmiş “Edebiyat ve Kültür Rehberleri” eşliğinde yapılması gerektiği belirtilmişti.

10. “İstanbul Takvimi” adıyla İstanbul’un coğrafi ve mevsimlik değişmelerini, hususiyetlerini öne çıkaran bir etkinlik takvimi hazırlanmalı, kültürel etkinlik planlayıcılarının bu takvime göre her seviyede etkinlik düzenleyebilmesinin önü açılmalıdır.

Mesela "Erguvan Mevsimi", "Morsalkım Mevsimi", "Lâle Mevsimi", "Kiraz Mevsimi", "Palamut Mevsimi" vs. gibi çeşitli dönemsel özellikler araştırılarak bu takvime işlenmelidir. Takvimde bunun yanında tanınmış edebiyatçıların doğum tarihleri, iyi bilinen eserlerin yazılış/basılış tarihi de yer alabilir.

11. Her yıl İl Kültür Müdürlüğü ve İl Kültür Şûrası'nın önerileriyle belirlenecek bir edebiyatçı İstanbul'un (ve aslında Türkiye'nin) ana kültür figürü olarak belirlenerek onun veya eserinin etrafında "edebiyat yılı" ilan edilmeli, bu isim etrafında ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenlenmelidir. Şehrin birçok yerinde, bilhassa turistlerin uğrak yerlerinde fotoğraflarına, tanıtıcı yazı ve broşürlerine yer verilmeli, piyasadaki birçok ürünün üzerinde bu edebiyatçımızın eserlerini tanıtıcı unsurlar bulundurulmalı, yine onun eserlerinden seçmeler Türkçe ve farklı dillerde yabancı turistlere ücretsiz ulaştırılmalıdır. Bu, İstanbul'un uluslararası edebiyat merkezi ve dünya kültüründe söz sahibi bir şehir olma iddiasının bir devamıdır.

12. İstanbul, yaz aylarında pek çok yabancıyı misafir etmekte ancak başta tiyatro olmak üzere kültürel faaliyetler ise tam tersine yazın bitme noktasına gelmektedir. İstanbul'a gelen yabancı turiste edebiyat ve kültür ağırlıklı bir tatil seçeneği mutlaka sunulmalı, yaz aylarında da bilhassa yabancılara yönelik edebî-kültürel faaliyetler düzenlenmelidir. Bu birtakım uluslararası festivaller şeklinde olabileceği gibi, marka değeri öne çıkarılan Lüküs Hayat, Keşanlı Ali Destanı vb. eserlerin İngilizce ekran görüntüleriyle birlikte oynanacağı tiyatro gösterimleri, şiir akşamları, edebiyat-kültür turları şeklinde de olabilir. Yabancılara yönelik her faaliyetin aslında bir kültür diplomasisi olduğu unutulmamalıdır.

13. Bilhassa ortaöğretim gençlerine dönük edebi faaliyetler tasarlanmalı, oluşturulacak "İstanbul Edebiyat Rehberi" ve "İstanbul Edebiyat Haritası" desteğiyle gençlerin şehirle bütünleşmiş bir edebiyat algısına ulaşması, edebi metinler üzerinde Türkçe kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Bu faaliyetler Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerle iş birliği hâlinde düzenlenecektir.

14. Üniversite öncesinde gençlerin edebiyat ilgilerin geliştirilmesi, Türkçe öğrenimlerinin desteklenmesi için (yaratıcı) okuryazarlık atölyeleri geliştirilmelidir. Okuma kültürünün gelişmesi ve yaygınlaşması için bilhassa kalabalık mekanları hedef alan etkinlikler, performanslar düzenlenmelidir. "İstanbul Okuyor" sloganı bu etkinliklerin mottosu olacaktır. Okuma kültürü olmayan bir toplumda gelişmiş bir edebiyat ortamından bahsedilemeyeceği aşîkârdır.

15. Edebiyat faaliyetleri sadece merkezdeki alanlarla sınırlanmamalı, İstanbul'un çevre mahallelerindeki halkın da edebiyatın veya şehrin farkına varması sağlanmalıdır. Bu amaçla "İstanbul Kırathanesi" başlığıyla bir proje gerçekleştirilebilir. Bu projede çeşitli kahvehanelerle anlaşma sağlanacak, tanınmış bir edebiyatçımız bu kahvehanede yarım saat kadar eserini okuyacak ve dinleyicilerle sohbet edecek, etkinlik kapsamında bu kahvehanede "İstanbul Kırathanesi" başlıklı yaklaşık 50 kiptan oluşan bir kütüphane sürekli olarak kalacak, aynı kahvehanede, birkaç ayda bir benzer etkinlik düzenlenecektir. Bu etkinlik, merkez dışında da bir edebiyat farkındalığı oluşturacak, şehir bu anlamda bir bütün olarak ele alınmış olacaktır.

16. İstanbul'da yaşayan göçmen çocuklara yönelik olarak göçmen çocuklar edebiyatıyla ilgili bir çalışma yapılması ve edebiyatın iyileştirici rolünün bu çocuklar üzerinde olumlu etki yapmasının sağlanması, göçmen çocuklara edebiyat üzerinden yaklaşılması, oluşturulacak "Çocuk/Gençlik Kütüphanesi/Merkezi" gibi kurumlarla bu yaştaki göçmenlere eğitim verilmesi onların entegrasyonu, Türkçe bilgileri açısından da faydalı olacaktır.

17. İstanbul ile ilgili edebi metinlerin senaryolaştırılıp sinema veya tiyatroya uyarlanması girişimleri ve İstanbul konulu edebî eser üretimi yarışma benzeri etkinliklerle desteklenmeli; yabancı yazarlar İstanbul'da misafir edilerek bunların İstanbul konulu eserler üretmesi teşvik edilmelidir. "Edebiyat Külliyeleri" ve "Yazar Evleri" bu gibi etkinlikler için kullanılacaktır.

18. İstanbul'da edebiyatın güncel hayatla ilgili tanıtımı yapılmalı; şehrin canlı merkezlerinde, toplu taşıma araçlarında edebiyatla ilgili tanıtıcı yayın faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Toplu taşıma araçlarının durak noktalarında bölgeyle ilgili şiir ve edebi metinlerin işitsel ve görsel tanıtımları yapılmalıdır. Vapur ve metro gibi kalabalık toplu taşıma vasıtalarında bilhassa üniversite öğrencilerinin gönüllü katılımıyla canlı edebiyat performansları yapılmalıdır. Yaklaşılan semti veya durağı konu olan veya genel olarak İstanbul'dan bahseden şaşırtıcı ve beklenmedik edebiyat performansı (daha çok şiir okuma, kısa metin okuma tarzında) İstanbullular için dikkat çekici, akılda kalıcı olacaktır.

19. Eski edebi metinlerde isimleri geçen deniz ulaşım aracı isimlerinin güncel deniz ulaşım araçlarına verilmesi uygun olabilir.

20. İstanbul'da yaşayanları şehre entegre etmek ve İstanbullu kimliği oluşturmak için "Burası İstanbul" "Ben İstanbulluyum" mottolu rozetler, tişörtler, hediyelik eşyalar üretilmesi şehre dair farkındalığı artıracaktır.

21. İstanbul'un kültürel çeşitliliğine dikkat edilmelidir. Bu çeşitliliği koruyacak ve geliştirecek etkinlikler yapılmalıdır.

22. İstanbul Türkçesi İstanbul'un en önemli kültürel değeridir. Bugünkü yazı dilimiz İstanbul Türkçesi temellidir. İç göçler sebebiyle bu ortak ve incelikli dil âdetâ kaybolmuştur. Genç nesiller Türkçe'nin inceliklerini kullanamaz duruma gelmiştir. Okuryazarlık atölyeleri ve her türlü edebî faaliyet esasen ortak edebî Türkçe'yi de geliştirme amacına hizmet eder. Bunun dışında dil dikkatini artırmak, zengin ve geniş bir Türkçe kullanmak için küçük etkinlikler yapılmalıdır. Mesela kimi atasözü ve deyimler toplu taşıma araçlarında tutamaklara iliştilerebilir, kitap ayrıçlarına yazılabilir.

23. İstanbul çok göç alan bir şehirdir. Çok dillidir. Bu dil çeşitliliğinin tespiti, malzemenin korunması dilbilim açısından önemlidir. Bu gibi küçük dillerin tespiti, envanterinin çıkarılması ve bunların korunması için de bilimsel çalışmalar teşvik edilmelidir.

24. İstanbul ile ilgili metinlerin orijinalinin okunması günümüz nesilleri için zor olabilir. Bu gibi metinler dijital ortama aktarıldığında bu gibi kelimelerin anlamlarının telaffuzlarıyla birlikte görüneceği uygulamalar yapılmalıdır.

IX. İSTANBUL: YAYINCILIK KÜLTÜRÜ

Komisyon Başkanı:

CEVAT ÖZKAYA

Üyeler:

AYŞE OLGUN
BAHTİYAR ASLAN
BEDİR ACAR
HARUN TAN
MAHMUT BIYIKLI
MURAT AYDIN
MUSTAFA KARAGÜLLÜOĞLU
NEVZAT KAYA
ÖMER ASAN
SAİD ERCAN
SERHAT ASLANER
ŞEREF AKBABA
ZİYAYER ŞENCAN

Raportör:

Sema Ateş Özalp

Raportör Yardımcısı:

Hasan Karamanoğlu

Asistan:

Neşe Dönek

Osmanlı/Cumhuriyet matbuatının kurucu ve en önemli sürdürücü aktörünün İstanbul olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Diğer taraftan her iki devir için de matbuatın “basın ve yayın”dan ibaret olmadığı da bir vakıdır. Zira 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren düne kadar kesintisiz olarak edebiyat, kültür-sanat, siyaset ve düşünce hayatımızın mayalandığı en önemli mahfiller matbuat dünyasının içerisinde teşekkül etmiş, düşünce tarihimizin ve dünyamızın bütün kilometre taşları bu mahfillerde mecrasını bulmuştur. Bütün bu geleneğin ağırlık merkezini ise hiç şüphesiz Cağaloğlu/Bâbîâî temsil etmektedir. Bu yönüyle Bâbîâî; Türk kültür, edebiyat, siyaset, basın ve düşün hayatımızın en önemli hafıza mekanlarından birisini teşkil etmektedir ve bu bölgenin hayatietini sürdürmesi bütün bu bakımlardan fevkalade önem arz etmektedir.

Bugün büyük bir sosyokültürel dönüşümün arifesinde olan ve yaklaşık yüz elli yıldır sürdürdüğü fonksiyonlarını yitirmeye başlayan Bâbîâî'nin yapı, mekan bağlamında somut; sanatsal ritüeller, mensuplar, kendi iç kültürü bakımından somut olmayan miras kapsamında değerlendirilerek bir yandan eski fonksiyonlarına kavuşturulması diğer yandan da mevcut hafızasının/birikiminin gelecek nesillere aktarılmasının temini gereklidir.

Öneriler

1. Bâbîâî'nin mekansal gelişim süreçleri katman katman veya kuşak kuşak (Tanzimat, meşrutiyet, erken-geç Cumhuriyet) matbu ve dijital ortamlarda harita, metin ve görsellerle desteklenmiş bir şekilde ortaya koyulmalı, her bir yapının her bir dönem için matbuat tarihi bakımından oynadığı rolü ortaya koyan bilgiler tespit edilmeli, başka bir ifade ile kimliklendirilmelidir. Bu bağlamda binalar üzerinde, söz konusu yapıların tarihçelerini içeren bilgi levhalarına yer vermek ilk etapta yapılması gereken iş olarak düşünülebilir. İkinci aşamada ise her bir binanın geçmişine ilişkin yazılı ve görsel materyallerin paylaşılacağı bir web sitesi veya dijital müze kurgulanabilir. Keza bu materyaller matbu olarak da tedavüle sokulabilir. Bütün bu çalışmalar hem bölge hem de tema itibariyle daha geniş bir bağlamda İstanbul Dijital Kültür Atlası üst başlıklı bir proje kapsamında yürütülebilir. Bu çerçevede bir editöryal süreçten geçmek kaydıyla, şehrin bütün sakinlerinin şehirdeki hemen her unsura ilişkin maddeler/metinler yazabilecek, görseller yükleyebileceği “Dijital İstanbul Sözlüğü/Ansiklopedisi” de uygulamaya girebilir.

2. Mikro anlamda binalar ve hatta han odaları için yapılacak bu çalışmaların yanı sıra makro anlamda Bâbîâî, bir “muhit” veya “aura” olduğu fikrinden hareketle, sokak ve caddeler, mekan hatıraları mahiyetindeki metinlerin yer aldığı bir sergi alanı olarak da kurgulanmalıdır.

3. Bâbîâî'nin sosyal ve kültürel tarihinin ortaya çıkarılması için;

a. “Matbuat Kitaplığı” (Hatırat ve araştırma kitaplarını içeren) kurulabilir.

b. Sektörün her kademesinden insanlar ve müdavimlerle “Sözlü Tarih” çalışması yapılabilir.

c. “Matbuat Ansiklopedisi/Sözlüğü” neşredilebilir.

d. Matbuat sahasının doğrudan içerisinde olmayan bununla beraber o muhitin bir çıktısı olarak matbuat âlemine ev sahipliği yapan, edebiyat ve kültür tarihimize mâl olmuş Meserret, İkbâl, Küllük, Marmara Kıraathanesi gibi mekanların bir şekilde varlık ve değerlerine işaret edecek imge, levha, çalışmalar teşvik edilebilir.

4. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kadar en önemli yayıncılardan birisi olan Kanaat Kütüphanesi’ne, Osmanlı’nın en uzun ömürlü ve etkili gazetelerinden birisi olan İkdâm gazetesine ve hüsn-i hattın Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişinde çok önemli bir rol oynayan gerek eski gerekse yeni harflerle basılan pek çok kitap, gazete, dergi klişelerini hazırlayan Hattat Hamit’in Yazı Yurdu’na ev sahipliği yapan “Reşit Efendi Hanı” restore edilerek “Matbuat/Neşriyat Müzesi” olarak yeniden değerlendirilmelidir. Bir önceki maddede kurulması teklif edilen “Matbuat Kitaplığı”, “Sözlü Tarih” görüşme kayıtları, görsel ve yazılı arşivlerin (yayınevi, gazete arşivleri gibi) bu müze bünyesinde yer alması hiç kuşkusuz onu çok daha işlevsel hale getirecektir. Müze bünyesinde basıldığı teknolojinin en vasıflı temsilcisi olan yayınlar, nadir eserler, baskı kaliteleri itibarıyla sanatsal değeri olan yayınlar, neşriyat üretim süreçlerinin materyal boyutunun izlenebileceği bölümlere yer verilebilir. (Hamit Aytaç, Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Emin Barın, Sait Maden, Nuri İyem, Turgut Zaim vs.)

5. Hakkı Tarık Us tarafından başlatılan ve maalesef devamı gelmeyen ve yazı hayatında elli yılını dolduran zevatin taltif edildiği biyografi, fotoğraf ve el yazı örneklerinin derlenip neşredildiği, ses ve görüntülerinin kayda alındığı “jübile toplantıları” tekrar düzenli olarak yapılmalıdır. Bu durum, hiç şüphesiz matbuat kültürünün aynı zamanda yaşayan bir kültür alanı olduğunun da en önemli göstergelerinden birisi olacaktır. (Halil Reşit Göncü’nün Babıali’nin Hatıra Defteri kitabının vasıflı bir neşrinin yapılması gerektiğini de bu vesileyle hatırlatmış ve gereğini rica etmiş olalım.) Keza sektörde 50 yılını geride bırakan kuruluşlar da taltif edilmelidir.

6. İstanbul matbuat tarihi veya kültürü bağlamında ele alınabilecek nitelikli çalışmalar için Kültür ve Turizm Bakanlığı veya İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından burs ve ödül ihdas edilmelidir. Tasarım ve baskı kalitesi itibarıyla nitelikli yayınlar için de bir tasarım ödülü ihdas edilebilir.

7. Bugün varlığını sürdürsün veya sürdürmesin; İstanbul’daki resmi kurumların, belediyelerin, merkez teşkilatının İstanbul şubesini oluşturan kurumların, bakanlıkların vs. tamamının propaganda, tanıtım, bilgilendirme vb. amaçlarla yayınladıkları broşür, afiş, kitap, kitapçık vb. materyallerin bir web sitesi üzerinden dijital ortama aktararak paylaşılması sağlıklı bir organize halinde kolaylıkla yapılabilir ve faaliyete girdiği takdirde kent ve kurum tarihi araştırmaları için çok önemli bir veritabanı teşkil edecektir.

8. Kültür ve Turizm Bakanlığı himayesinde sahaf larla yapılacak istişareler neticesinde belirlenecek kriterler neticesinde “sahaf lık” mesleği mensup ları belirlenmeli, bu kişiler ikinci el kitap satıcı larından ayırıştırılmalı ve “sahaf” vasfını taşıyan larla teşvik mahiyetinde korumacı bazı imtiyaz lar tanınmalıdır.

9. Ramî’de kurulması düşünölen büyük kütöphaneye “İstanbul Kütöphanesi” isminin verilmesi şehir ve kitap ekseninde anlamlı olacaktır. (Öte yandan gerek bu komisyon gerekse ilgili diğer komisyon çalışmalarından anlaşıldığı kadarıyla İstanbul’da pek çok farklı aktörün belirli tema ve ihtiyaç lar etrafında kütöphaneler kurmakta olduğu görölyör. Günümüz Türkiye’sinde kitap ve kütöphane tesisine ayrılan bütçelerin kısıtlılığını hesaba katarsak Kültür ve Turizm Bakanlığının öncölöğünde bir makro kütöphane politikası belirlenerek her bir aktörün katılımıyla ve rol almasıyla belirli ihtisas kütöphanelerinin teşekköl sürecinin başlatılması kaynak ve enerji israfının önünü alacaktır.)

10. İstanbul’un tabiat-kültür mirasının yeterli derecede yayınlara aksetmediği görölmektedir. Kent kültürünün daha sağlam bir zemine oturması için bu alandaki yayın boşluğu gerek matbu gerek dijital anlamda doldurulmalıdır.

11. 2017 Mart’ında yapılan III. Millî Kültür Şûrası Sonuç Raporu’nda “Yayıncılar için ortak mekanının tahsis ve tanzim edilmesi, yayıncılığımızın ortak mekan ihtiyacının kitap yahut kültür sokağı şeklindeki adımlarla giderilmesi yönünde adımlar atılması” cümlesiyle tebarüz eden arzunun tecelli edeceği mekan olarak tarihî ve güncel şartlar göz önünde bulundurularak, hâli hazırda yayıncı ların varlıklarını sürdürmeye çalıştıkları Bâbiâlf tercih edilmelidir. Bu sayede söz konusu kitap sokağı aynı zamanda (bu raporun ilk dört maddesinde vurgulandığı üzere) bölgenin 200 yıldır sürdürdüğu fonksiyonları tevarüs eden bir hüviyet de arz edecektir. Kimliği çıkarılmış, düşünce ve kültür hayatımıza katkıları ortaya konulmuş, ziyaretçilerinin dikkatine sunulmuş bir Bâbiâlf bölgesinin böyle bir sokağa ev sahipliği yapması bütün bu çalışma ve gayretlerin de doğal akış mecrası ve sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede kitap sokağının nerede, nasıl kurulacağı, nasıl tefriş edileceği, gerçekteşirmesi beklenen fonksiyonların neler olacağı gibi hususların tespiti için sanatkârlar, mimarlar/şehir plancıları ve yayıncı lar dan oluşan bir heyetle istişare edilerek adım atılmalıdır.

Bu doğrultuda III. Millî Kültür Şûrası’nda ortaya çıkan teklif ve değerlendirmeler İstanbul özelinde daha derinlikli ve sonuca dönök bir şekilde ele alınmalıdır.

X. İSTANBUL: GÜNDELİK YAŞAM

Komasyon Başkan:

EDİBE SÖZEN

Üyeler:

ABDÜLKADİR EMEKSİZ
ALİ AYTEN
ARİF BİLGİN
ARTUN ÜNSAL
BETÜL İPŞİRLİ
CAN TABAKOĞLU
CEMALETTİN ŞAHİN
GÜLCAN TEZCAN
H. SALİH ZENGİN
İSMAİL TAŞPINAR
NECDET SAKAOĞLU
RECEP ATEŞ

Raportör:

Nilgün Kılıçarslan

Raportör Yardımcısı:

Şermin Yalçın

Asistan:

Serap Sınmaz

İstanbul çok merkezli, çok zamanlı bir kadim şehir ve bir megakenttir. İstanbul farklı dil, kültür ve dinlerin, diğer şehirlere kıyasla en uzun yaşama hakkına sahip olduğu zaman ve mekanın adıdır. Farklılıkları bir arada değil ama yan yana tutması ve yaşatmasıyla, "İstanbul tecrübesi" denebilecek bir yaşama sanatına sahip olan İstanbul, Avrupa Birliği ülkelerine de örnek teşkil edebilecek bir özelliği her zaman taşımıştır. İstanbul'da gündelik hayat kültürü, "İstanbul tecrübesi" denilen hafızasıyla beslen-dikçe şehir, kültürel anlamda "altın oran"ını koruyacaktır.

Üçüncü Millî Kültür Şûrası'nda İstanbul insanı "iş, alışveriş ve medya" kıskacında konumlandırılmış, mahalle kültürünün ve insan insana iletişim imkanlarının azalmasından, ruhların mekansızlaşmasından ve mekanların da ruhsuzlaştırılmasından söz edilmiştir.

Öneriler

1. Kültürel bir değer olarak İstanbul Türkçesi'nin yaygınlaştırılması adına sesli ve gör-sel kaynaklar yeniden değerlendirilmeli ve medya yoluyla yaygınlaştırılmalı.
2. Şehirdeki taksici, garson, otobüs ve minibüs şoförleri gibi meslek erbabı profes-yonel eğitimden geçirilmelidir.
3. İstanbul'dan sorumlu bir "Kültür Ombudsmanlığı" kurumu oluşturulmalıdır. İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün diğer illere kıyasla güçlendirilmesi, desteklen-mesi ve personel sayısının artırılması gerekmektedir.
4. Gençlere ve çocuklara yönelik İstanbul'u anlatan bloglar hazırlanmalı ve youtuber-lardan, kamu spotlarından istifade edilmelidir. Özellikle dizilerde İstanbul kültürü-nün ve tarzının, yoğunluklu yer alacak şekilde tasarlanması sağlanmalıdır.
5. İstanbul'a ilişkin "animasyon gezi rehberi" yapılmalıdır.
6. Piyasada İstanbul'un, bilhassa Suriçi'nin, kontrolsüz kullanımının önüne geçilmeli ve İstanbul'un kültürel değeri korunmalıdır.
7. İstanbul adet, gelenek ve görenekleri içerisinde unutilanlar ve yaşayanlar mev-cuttur. Unutilanlardan bir kısmı; Ramazan'a girmeden önce yapılan "şekbuk eğlen-celeri", "bülbül dinleme" âdeti, "çilehane bayramı"dır. Hâlihazırda 29 Mayıs Fetih Şö-leni, Lale ve Etnospor Festivalleri düzenlenmektedir. Bu tür festivallere yenilerinin eklenmesi yolunda gerek akademi dünyasıyla gerekse belediyelerle çalışmalar ya-pılmalıdır.
8. İstanbul'a yeni gelen göçmenler hakkında çalışmalar yapılmalı ve kente uyum sü-reci konusunda yeni politikalar geliştirilmelidir.
9. İstanbul kültürüne ilişkin sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır.

10. İstanbul farklı lezzetlerin olduğu bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda farklı mutfağın bulunduğu ve sentezlendiği bir merkez olan İstanbul'da, bu mutfağın inceliklerinin korunması ve yeni nesillere aktarılması için "İstanbul Mutfağını Koruma ve Geliştirme Vakfı" kurulmalıdır. Üniversitelerin, STK'ların ve ilgili kurumların içinde olacağı bu vakıfta yemek çeşit ve tariflerinin envanteri çıkarılmalı, aşçılık eğitimine yer verilmeli ve bir yemek kütüphanesinin açılması sağlanmalıdır.

11. "Kahve Müzesi" ve "Kap Kacak Müzesi" kurulması için çalışmalar başlatılmalıdır. İstanbul ürünlerinin korunması, standartlaştırılması ve dış dünyaya açılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

12. İstanbul ürünlerinin korunmasının (lokum, terlik, mendil, vs.) standartlaştırılması ve dış dünyaya açılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

13. Bu coğrafyada yüzyıllardır kullanılan, 18. yüzyılda bile Avrupa'da bir tarz olarak kabul edilen kıyafet tarzı tekrar gün yüzüne çıkarılmalı; kıyafet modellerinin, tekstilinin, kumaş renginin üzerine çalışmalar yapılmalı ve bunların sergileneceği "İstanbul Kıyafet Müzesi" kurulmalıdır.

14. Sergilenen kıyafetlerin üç boyutta hazırlanarak "online" olarak ulaşılabilirliği sağlanmalıdır.

15. Kumaş çeşit ve renklerinin yeniden kullanımının canlandırılması için çalışmalar yapılmalıdır.

16. Önemli bir ihracat kalemi olan Türk dizileri yoluyla, Türk tarzı kıyafetlerin tanıtımına özen gösterilmeli, kültür endüstrisi yoluyla tekstil dünyası canlandırılmalı ve Türk dizilerinde kullanılan kıyafetlerin Türk tipi, Türk tarzı ya da İstanbul tarzı şeklindeki tanıtımına özen gösterilmesi sağlanmalıdır.

17. İstanbul'un ilk coğrafi işaretli ürünü Şile bezi gibi diğer başka kumaşların da, ülke ve uluslararası pazara açılması yolunda çalışmalar yapılmalıdır.

18. İstanbul'da mahalle kültürü, modern yaşamın gereksinimleri sonucu kalmamıştır. Fatih, Üsküdar ve Eyüp ilçelerindeki bazı mahalleler örnek alınarak mahalle kültürünü canlandırmak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Mahallelerin seçiminde mescit, hamam, mektep ve çeşmesinin olmasına dikkat edilmelidir. Bu doğrultuda belirlenen mahallelere kültür gezileri düzenlenebilir.

19. İstanbul, alışveriş merkezidir. Şehrin trafik karmaşasının önemli kısmı da bu tür merkezlerin olduğu yerlerde yaşanmaktadır. Bu bakımdan, yabancı ülkelerdeki uygulamalarda olduğu gibi alışveriş merkezlerinin şehir dışına taşınması teşvik edilmelidir.

20. Bağdat Caddesi, Nişantaşı, İstiklal Caddesi gibi cadde alışveriş kültürünün kaybolduğu yerlere ilişkin önleyici tedbirler alınmalıdır.

21. İstanbul, birçok Avrupa Birliği ülkesinden çok daha zengin bitki örtüsü ve hayvan çeşitliliğine sahiptir ve şehrin bu yönüne ilişkin eksik bir kamuoyu vardır. İstanbul doğasını temsile yönelik botanik bahçeleri, arberotumlar yaygınlaştırılmalı, yazılı ve görsel bilgiler çeşitlendirilmelidir.
22. İstanbul'da "Lale Festivali"nin yanı sıra "Erguvan Zamanı" gibi turist çekme potansiyeli olan bitkilerin öne çıkarılması sağlanmalı, ayrıca ihlamur ağaçları korunmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
23. İstanbul'un mehtaplı gecelerinde, saltanat kayıklarıyla "mûsikî günleri" yapılabilir.
24. İstanbul'a has balık çeşidi olan lüfer mevsiminde, Silivri panayırı diğer ilçelere de duyurulmalıdır.
25. Boğaz'ın balık kültürü önemlidir. Hatta Boğaz'ın beş efendisi diye anılan "lüfer, istavrit, palamut, tekir ve levrek" balıklarına ilişkin kıyı ilçelerde birtakım etkinlikler düzenlenmelidir.
26. İstanbul'da sadece Şile'de uygulanan aracısız, nakliyesiz geleneksel tarıma dayanarak kurulan "Yeryüzü Pazarı" yaygınlaştırılmalıdır. Bu uygulamalar teşvik kapsamına alınmalıdır.
27. İstanbul'da dere yataklarının, dere ağızlarının mutlak surette yerleşimden uzak tutulması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
28. Sofa ve mezar taşları üzerindeki metinlerin okunmasına yönelik çalışmalar devam ettirilmelidir.
29. İstanbul'un tarihini, kültürünü bilen kişilerden oluşan ve İstanbul hakkında yanlış bilgileri düzelterek olan bir "Tashih Kurulu" kurulmalıdır.
30. Cep telefonları üzerinden veri sağlama teknolojisi olan GPRS'te İstanbul hakkında kısa süreli ve rotalı gezi programlarının oluşturulması sağlanmalıdır.
31. İstanbul'da çocuklar ve gençler "okul-alışveriş merkezi-ev ve teknolojik aygıtlar arasına sıkışmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı arasında yapılacak bir protokolle çocukların ve gençlerin belirli bir düzen içerisinde, mesire ve diğer doğal alanları görmesi sağlanmalıdır.
32. İstanbul'da bir pilot mesire bölgesi seçilerek öğrenciler için açık hava dershanesi kurularak coğrafi bilgileri yerinde görmeleri sağlanmalıdır.
33. İstanbul ormanlarının planlanamıyor olması sorunundan hareketle tüm paydaşların da yer aldığı bir master planı yapılmalıdır.
34. İstanbul bir su şehridir. Baraj, gölet ve derelerin İstanbul yaşam alanlarına uydu- rularak planlaması yapılmalıdır.

35. Mesire alanlarına halkın daha kolay erişimi için toplu taşıma araç sayısı ve seferleri artırılmalı ve yeni hatlar oluşturulmalıdır.
36. Eski kent bostanları öğrenciler için eğitim amaçlı korunarak kullanılmalıdır.
37. MEB müfredatındaki İstanbul derslerinin kapsamı genişletilmelidir ve İstanbul dersi kültürel ve tarihî gezi amaçlı bir ders olarak sınırlandırılmamalıdır.
38. Çocukların tabiatını ve şehri tanıması için doğa ve kültür gezileri düzenlenmelidir. İBB ve MEB arasında yapılacak bir protokolle bu derslere kaynak sağlanmalıdır.
39. İBB, İstanbul rehberliği için ayrı kokart verilmesi uygulamasına geçmeli ve gezilere rehberler eşlik etmelidir.
40. Gazoz festivali, akide şekeri festivali, İstanbul şerbet festivalleri yapılmalıdır.

XI. İSTANBUL: İNSANLAR

Komisyon Başkanı:

AYŞE BÖHÜRLER

Üyeler:

ABDÜLKADİR YELER
AHMET SACİT AÇIKGÖZOĞLU
ALİ REYHAN ESEN
CEMİL BOZ
CEVDET ERDÖL
EROL ERDOĞAN
HALİS YUNUS ERSÖZ
İSHAK KIZILARSLAN
MEVLANA İDRİS ZENGİN
MUSTAFA BİLİCİ
MUSTAFA UZUN
NECDET NEYDİM
ÖMER FARUK YELKENCİ
SAMİ ŞENER
SEBAHATTİN AYDIN
ŞAFAK TAVKUL

Raportör:

Umut Aksungur

Raportör Yardımcısı:

Burcu İpek

Asistan:

Gülay Akbulut

Komisyonumuz “İstanbul: İnsanlar” başlığını taşımakla birlikte “Gündelik Yaşam”, “Edebiyat”, “Sanat”, İstanbul’u Tasarlamak”, “İstanbullu Olmak” komisyonlarında ele alınacak başlıkların muhteviyatını da taşımaktadır. “İnsan” İstanbul’un hem etkileyeni hem etkileneni olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle bu şehrin sakini olan “insanlar” diğer komisyonların ele aldığı meselelerin hem öznesi hem de nesnesi durumundadır. Bu durumda “İstanbul: İnsanlar”da diğer bütün komisyonlarla iç içe birçok kesişim kümesi bulunmaktadır. Komisyonumuzda farklı uzmanlık alanlarından birçok üye yer almış, konu farklı bakış açıları ve uygulanabilir politikalara dönüşebilecek önerilerle desteklenmiştir.

Şehir hem inşa edilir hem de insanı inşa eder. Kimlik oluşumunun kurucu unsurları olan değerlerin korunması, yaşatılması önemli ölçüde yaşanan şehrin her köşesiyle tanınması ve sevilmesine bağlıdır. Çünkü tanınmayan şey sevilmez, benimsenmez ve korunmaya çalışılmaz. Komisyonumuzun önerileri kimlik oluşum süreçleri göz önüne alınarak yapılmıştır. Bunun için de İstanbullu kimliğinin tanınması ve tanıtılması esas olarak kabul edilmiştir.

Komisyonumuz bu ekseninde önerilerini gençler, yaşlılar, çocuklar, engelliler, göçmenler, aile gibi başlıklar altında oluşturmuştur.

Öneriler

1. İstanbullu kimliğinin unsurları tespit edilmeli ve İstanbul’da yaşayanlara bu unsurların aktarımının yolları aranmalıdır.
2. İstanbul kültürünün kendine has çeşitliliğini koruyacak ve bunu ortak bir kazanıma dönüştürecek politikalar izlenmelidir.
3. İstanbul ile ilgili doğru bilgiye erişim kaynakları sağlanmalı, bilgi kirliliğinin önüne geçilmelidir. İstanbul’un on bin yıllık tarihî bir şehir oluşu ve bu konuda rakipsiz oluşu işlenmelidir. Tarihî mekanların akılda kalıcı, benzersiz hikayeleriyle birlikte tanıtılması sağlanmalıdır.
4. İstanbul’a ilişkin kültürel çalışmalarda İstanbul’daki Türk-İslâm mirası ve yaşam kültürü temel alınmalıdır.
5. Vakıf kültürünün şekillendirdiği bir şehir olan İstanbul’da vakıf eseri ve kültürel yapıların ihyası ve fonksiyonlarına uygun özgün haliyle ihyası korunması ve yaşatılması sağlanmalıdır.
6. İstanbul kimliğini oluşturan tarihî mahalle, sokak ve kültürel miras konumundaki tarihî hafızanın korunması sağlanmalıdır.
7. Kültürün insanlar için lüks değil temel bir ihtiyaç olduğu ilkesi güçlendirilmelidir. Kültür ve Turizm Bakanlığının tüm politikalarında bu ilke öne çıkartılmalıdır.

8. Bakanlığın ilgili mevzuatına “Dezavantajlı kesimler (çocuk, yaşlı, engelli, öğrenci, yoksul, hasta, madde bağımlısı, mahkum vb.) için kültür politikaları oluşturmak, kültür ve turizm etkinlikleri düzenlemek, gerekli hallerde bu alanlarda çalışma yürüten diğer kurumlarla iş birliği yapmak” şeklinde bir madde eklenmelidir.

9. İstanbul’un sahip olduğu ve ürettiği yaşama biçimi, düşünce-felsefe, mimari, edebiyat, sanat, müzik gibi birden çok estetik disiplin çerçevesinde şehre ait sorumluklar ve yetkiler belirlenmelidir. Ayrıca kültür üretim süreçlerine katılım için imkanlar sağlanmalı ve bir katılım haritası oluşturulmalıdır.

10. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından İstanbul kültürünü yaşatmak için bir “Üst Koordinasyon Merkezi” kurulmalıdır.

11. “İstanbul Kültür Çalıştay Kararlarını Takip Kurulu” kurulmalıdır. Bu Kurul 6 ayda bir toplantı yaparak süreci izlemeli, kamuoyunu bilgilendirmelidir.

12. İstanbul’la taşınanlara “şehirde yaşam rehberliği” hizmeti verilmelidir. İstanbul’a başka bir şehir veya başka bir ülkeden, farklı sebeplerle (iltica-sığınma, istihdam-tayin, evlilik, taşınma vb.) gelen insanlara, İstanbul’da yaşamaya dair bilgiler verilmeli, rehberlik yapılmalı, destek sağlanmalı ve konuya ilişkin bir mevzuat oluşturulmalıdır.

13. İç göçün olumsuz etkilerine karşı İstanbul’un kültürüne uyumu kolaylaştıracak politikalar geliştirilmelidir.

14. Göç olayı, toplumların yaşama kültürüne ait bazı temel taşları yerinden oynatabilecek ölçüde etkili olacağından göçe ve göç psikolojisine hazırlanma konusunda bir ön rehabilitasyon ve kültürel sarsılmaya karşı bilgilendirme hazırlığını içine alan kültürel planlama sağlanmalıdır.

15. Göç sebebiyle şehre gelen insanlardaki bilgi ve kültür eksikliklerini giderecek, onların sosyal ve kültürel adaptasyonunu sağlayacak program ve projelerde Kültür ve Turizm Bakanlığının katkısı olmalıdır.

16. Göçmenlerin sahip olduğu bilgi, kültür ve beceriler bir zenginlik kaynağı olarak görülmeli, kültürler arası paylaşımı sağlayacak, köprüler kuracak kültürel projeler desteklenmelidir.

17. “İnsan dostu şehir” anlayışının kriterleri oluşturulmalıdır. Şehirde yaşayan ve şehirle ilişkili sosyodemografik grupların her biri için (çocuk, genç, yetişkin; erkek ve kadın; engelli, hasta; göçmen, turist, misafir vb.) “insan dostu şehir” kriterleri belirlenmelidir.

18. Modern sosyal, kültürel, dinî yapılar mensuplarını “grup içi” davranmaya değil mahalle-komşu merkezli olmaları için yönlendirmelidir. Bireyin aile, mahalle, komşuluk bağlarını güçlendirecek yaklaşımlar benimsenmelidir.

19. Mahalle ve onun içinde aile, kültürün aktarıldığı ve yaşatıldığı yer olarak kültür politikalarının esasında yer almalı ve desteklenmelidir.

20. "Mahalle kültürünü" yeniden oluşturmaya ve günümüz şartlarına uygun adımların atılmasına yönelik projelerle gerçekleştirilmelidir.
21. Mahalle kültürünü oluşturan ev-aile, okul ve cami gibi müesseseler yeniden yapılandırılmalıdır.
22. İstanbul'un mahalle kültürü haritası çıkarılmalıdır. Türk edebiyatının önemli isimleri Abdülhak Şinasi Hisar, Refik Halit Karay, Peyami Safa, Samiha Ayverdi gibi ilk akla gelen pek çok ismin eserleri İstanbul mahalleleri/semtleri kavramının yeniden üretilmesinde yol gösterici olarak değerlendirilmelidir.
23. İstanbul üslubunun ezan, iftar, yemek, davet, mevlit, düğün, cenaze, mûsikî, tekke, cemiyet vs. gibi kavramlar üzerinden araştırılması ve bu konuda çeşitli biçimlerde (kitap, dergi, dijital yayınlar, video, sinema vb.) eserler verilmesi desteklenmelidir. Bu üslubun İstanbul'a ait her çalışmada ortaya koyulması sağlanmalıdır.
24. Kültür politikaları oluşturulurken çocuk ve gençler göz önünde bulundurulmalıdır.
25. Gençlerin kültür politikalarını yapım süreçlerine dahil edilmeleri sağlanmalıdır.
26. Kültürü didaktik/öğretici olmaktan çok insanı, hayatı ve çevreyi benimsetici nitelikte verilmesi için gençlerin etkinlikler vasıtasıyla kültür değerlerini kavramalarını gerçekleştirecek etkinliklere öncelik verilmelidir.
27. İstanbul'a ilişkin mekan gezileri tüm dezavantajlı gruplar da dahil edilerek toplumun her kesiminde bir kültür politikası olarak yaygınlaştırılmalıdır.
28. Okullarda müze ve mekan gezileri ders programına eklenmelidir. Ders müfredatları anlatımın ötesinde mutlaka geziler eşliğinde yapılmalıdır.
29. Çocuklar düşünülerek İstanbul'daki tarihi mekanlar hakkında farkındalık oluşturmak için tarihi eserlerin bulunduğu yerlere çocukların ilgisini çekebilecek neşeli tabelalar tasarlanmalıdır.
30. Çocukların sokağa çıkmasını engelleyen yetişkin önyargılarını giderecek kültürel söylemler geliştirilmeli ve mahallenin ve sokağın yaşatılması sağlanmalıdır.
31. Özellikle kente göç sonucunda oluşan uyum sorunları için çocuklara yönelik "Örnek İstanbullu" yayınlarının hazırlanması teşvik edilmelidir.
32. Gençlerin ilim ve kültür adamlarıyla buluşmaları ve onlardan kültürel rehberlik almaları düzenli bir program halinde sağlanmalıdır.
33. Gençlerin spora olan ilgi düzeyleri bir hayli yüksektir. Bu göz önünde bulundurularak spor etkinlikleriyle kültür etkinlikleri bir arada planlanmalı, spor salonları ve merkezlerinin içerisinde mutlaka kültürel faaliyetlere ve kütüphane gibi alanlara yer

verilmelidir. Gençler söz konusu olduğunda kültür ve spor birlikte değerlendirilmelidir.

34. Yabancı dil bilen gençlerin dahil edildiği bir "kültür gönüllüleri" programı başlatılmalıdır.

35. Günümüzde gençlerin bilgiye ulaşım kaynaklarının farklılığı nedeniyle onlara ulaşmak için onların ilgi gösterdikleri dijital araçlar kullanılarak İstanbul'un anlatılması sağlanmalıdır.

36. Aile, ilk kültür tohumlarının atıldığı yer olması bakımından çok önemli bir müessesesi olarak bilgi ve metot yönüyle desteklenmelidir. Toplumun ve kurumların değerleriyle belirlenmiş, yaşanabilecek bir kültürün çeşitli şekillerde üretilmeye ve hayatı kültür doğrultusunda yaşanabilir hale getirmeye ihtiyacı vardır. Sinema, müzik, eğlence, eğitim bu çerçevede yeniden düzenlenmek durumundadır.

37. Aile ve gençlerin sosyalleştiği mekanlarda kültür değerlerini taşıyıcı etkinliklere yer verilmelidir. Sosyalleşmenin inanç ve kültür değerleriyle bir bütün olarak sağlanması gerektiği vurgulanmalıdır.

38. Gençliği yarınlara nasıl hazırlamamız ve bu doğrultuda ona ne gibi bilgi, kültür ve alışkanlıklar kazandırabileceğimizle ilgili bir politika ve faaliyetler dizisi oluşturmamız gerekiyor. Bu çalışma aile odaklı ve aile kültürü çerçevesinde yapılmalıdır.

39. İstanbul'u turistlere gezdirecek rehberlerin eğitiminde sadece mekan bilgisine değil yaşam kültürü bilgisine de özen gösterilmeli buna ilişkin bir vizyon geliştirilmeli ve bir standart oluşturulmalıdır.

40. Dinî mekanlarda, selatin camilerinde görev yapanlardan en az birisinin yabancı dil bilmesi ve İstanbul konusunda eğitim almaları sağlanmalıdır.

41. İstanbul'da yaşlılara sunulacak kültürel hizmetler noktasında altyapı güçlendirilmelidir. Nüfusun giderek yaşlandığı göz önüne alınarak akademik, kültürel ve mesleki anlamda bu konuya yönelik araştırma ve projelere öncelik verilmelidir.

42. Günümüz şartlarında kültür bir lüks tüketim olarak değil, her kesimden insanın temel ihtiyacı olarak değerlendirilmelidir. Bu sebeple dezavantajlı kavramı kapsamına alabileceğimiz yoksullar, engelliler, öğrenciler, çalışmayan kadınlar, yaşlılar vb. kesimler için ucuz veya bedava kültürel hizmetlerin geliştirilmesini bir sorumluluk olarak görmek gerekir.

43. Kültür ve Turizm Bakanlığının da doğrudan sosyal politika üreten bakanlıklardan birisi haline gelmesi önerilmektedir.

44. Yaşlılığın toplumsal bir soruna dönüşmesinin önüne geçilmesi noktasında temel bir bilinç oluşturulmalıdır.

45. Yaşlıların topluma kültürel katkısı sağlanmalı ve kültürel üretimlerini destekleyici ve ödüllendirici mekanizmalar oluşturulmalıdır.

46. İstanbul kültürünün korunması ve aktarılması için yaşlılığın simgesel değerini de koruyacak ve güçlendirecek çalışmalar yapılmalıdır. Onların kültürel alana dair yeteneklerini, mesleklerini gösterebilecekleri platformlar oluşturulmalı, çeşitli projelerle kültürel üretimleri desteklenmelidir.

47. Kültür ve Turizm Bakanlığı yetki alanı çerçevesinde, diğer kurumlarla iş birliği yaparak yaşlı dostu şehir konseptine dair çalışmalar yapılmalıdır.

48. Yaşlıların sosyal katılımları için mevcut huzurevleriyle iş birliği yapılarak gerek huzurevlerinde kalan gerekse kendi evinde kalan yaşlıların da katılabileceği kültürel etkinlikler düzenlenmelidir.

49. Yaşlının kentle ve kentsel mekanla ilişkisi koparılmamalıdır.

50. "Yerinde yaşlanma/sosyal yaşlanma", toplum içinde bakım, yaşlılara ve ailelerine yaşlıların alışkın oldukları kendi ev ortamında yaşamının teminine ilişkin kültürel yaklaşımlar geliştirilmelidir.

51. İstanbul ölçeğinde entelektüel düzeyi yüksek yaşlı nüfusun kuşaklar arası tecrübe ve kültür aktarımında merkezi bir rolde yer almasını sağlayacak kültür politikaları geliştirilmelidir.

52. Günümüzde engellilerin rehabilitasyonu, sosyal hayata katılımları ve hatta onların enerjilerinden işgücü olarak istifade edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple herkes gibi engellilerin eğitim hayatına devam etmeleri, sosyal ve kültürel gelişimlerini tamamlamaları gerekmektedir. Kültür politikaları bu durum göz önünde bulundurularak yapılandırılmalıdır.

53. Kültürel mekanları engellilerin erişim ve kullanımına uygun yapılandırılma şartı getirilmelidir. İstanbul'daki kütüphane, müze, kongre merkezi, kültür merkezi vb. kültürel mekanlar; asansör, rampa, otopark vb. fiziksel donanımlar açısından yaşlıların ve engellilerin erişimine uygun hale getirilmelidir. Bu mekanlar düzenlenirken farklı engellilik alanları da göz önünde bulundurulmalıdır.

54. İstanbul'da sadece üç kütüphanede sesli kitap uygulaması bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bir projeye kendine bağlı kütüphaneleri sesli kütüphane haline getirmelidir.

55. Müzelerde, görme engelliler için sesli rehber (bir telefon uygulaması mümkün) ve eserlerin kabartma minyatürünün oluşturulması ve müze ziyaretinin mümkün kılınması sağlanmalıdır.

56. Sinema, tiyatro ve konser gibi etkinlik alanları, kütüphane, müze, kültür merkezleri gibi mekanların farklı engelli alanları için dezavantajlarını ortadan kaldıran uygulamalar geliştirilmelidir.

57. Şehir planlaması ve kentsel dönüşüm yapılırken şehir kültürünün varlığını sürdürdürebileceği mekan ve sosyal faaliyet merkezlerini oluşturacak tedbirler alınmalıdır.

58. Şehir planı yapılma süreçlerinde mutlaka kültür tarihi uzmanları, sosyologlar bulunmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı mimari, şehir palın gibi projelerde istihdam edilecek ve danışmanlık hizmeti verecek şehir uzmanları yetiştirmelidir.

59. Bir alt başlık olarak çocukların İstanbul'una odaklanmak öncelikli ve önemlidir. İstanbul'un çocuk nüfusu şehrin sakinlerinin yüzde 26,75'ini oluşturmakta ve 2017 verilerine göre yaklaşık 4 milyonu bulmaktadır. Bu nedenle, çocukla ilgili tüm sosyal, sayısal, kültürel verilerin toplanıp dağıtılabileceği "İstanbul Çocuk Enstitüsü/Merkezi" kurulmalıdır.

60. Çocuklar için özel tasarlanmış tiyatro, konferans salonu, sinema, kütüphane gibi kültürel mekanların sayısı arttırılmalıdır.

61. Şehir-çocuk ilişkisini zihinsel ve fiziksel biçimde kuracak ara enstrümanlar bulunmamaktadır. İstanbul'daki kültürel kurumlar/yerel yönetimler ve okullar/çocuklar arasında iletişim ve koordinasyon eksikliği bulunmaktadır. Müzeler ve anıtsal yapılar gibi kültürel mekanları kapsayacak şehir turlarıyla çocukların İstanbul'un en estetik ve en doğal biçimde buluşması sağlanmalıdır.

62. Çocukların çevreye dair algı ve birikimleri yetişkinliğe dair bir hazine niteliğindedir. "Gezmeye gitmek" tabiri bu buna imkan verecek fırsatın diğer adıdır. Bugün hızla içerik değiştiren ve alışveriş merkezi gezmelerine evrilen bu eylemi asli haline döndürmek için kamu spotları hazırlanmalıdır. Gezmeye gitmek kavramı alışveriş merkezlerinin dışına çıkarılmalıdır.

63. Çocuk ve gençlik merkezleri yaygınlaştırılarak ve etkin hale getirilerek çocuk ve gençlerin burada kendilerini geliştirecek, bilgi ve becerilerini geliştirecek etkin sosyal merkezler haline getirilmelidir.

64. "İstanbul dersi" uygulamalı bir ders olmalıdır.

65. Çocukların kültür sanat etkinliklerine erişimine mali destek fonları oluşturulmalıdır.

66. Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iş birliğiyle okulların dahil edildiği edebiyat/sanat algısı yüksek çocuklar için atölye çalışmaları, yarışmalar düzenlenmeli ve destek sağlanmalıdır.

67. Çocuklar için tasarlanmış bir "şehir turu otobüsü" projesi gerçekleştirilmelidir. Bu proje ayrıca Fatih, Beyoğlu, Üsküdar, Eyüp için semt ölçeğinde de gerçekleştirilmelidir.

68. Çocuklara yönelik yapılacak film, çizgi film, çizgi kitap, nitelikli çocuk kültürü dergi çalışmalarına zemin hazırlanmalı ve bu çalışmalar desteklenmelidir.

69. Çocukların yararlanması için her türlü dergi, gazete, süreli yayın, kitap, müzik albümleri gibi kültürel ürünler yanında hafif yeme-içme ihtiyaçlarının da karşılanabileceği farklı bir kütüphane/mezan modeli geliştirip uygulanması sağlanmalıdır.
70. Çocuklar için tasarlanmış kültürel mezanlar oluşturulmalıdır.
71. İstanbul merkezli çocuk edebiyatına verilen destek artırılmalıdır.
72. Çocuk sorunlarına ilişkin verilerin toplandığı bir sayısal veri merkezi oluşturulmalıdır.
73. Kapsamlı bir "çocukların İstanbul'u" araştırması yapılmalıdır.
74. İstanbul'da yaşayan çocuklara şehirde anı biriktirmeleri sağlayacak imkanlar sağlanmalıdır.
75. İstanbul'a gençlerin gözüyle bakıp, onların İstanbul'dan beklentileri üzerine çocuklar ve gençlerle mutlaka sürekli çalıştay programları yapılmalıdır.
76. Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak İstanbul'da görev yapan öğretmenlere İstanbul'un tanıtılması sağlanmalıdır.

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI

Kapanış Konuşması

Çok saygıdeğer ev sahipleri,

değerli dostlarım,

hepinize çok teşekkür ediyorum!

Bu çalıştayın oluşmasında her birinizin fevkalade değerli katkıları oldu. Sizleri ev sahibi olarak gördüğümü ifade etmek için böyle hitap ettim. Hepinize emeklerinizden dolayı ayrı ayrı çok teşekkür ediyorum.

Her birinizle zaman zaman bir araya geliyor, birçok arkadaşımızla İstanbul'un geleceği, İstanbul'un kültür hayatındaki yapısının nasıl daha iyiye doğru götürülebilmesinin mümkün olacağı konusunda yıllardır hep konuşmalar, tartışmalar yapıyordum. Bu vesileyle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sorumluluğu üzerimize bir şekilde geldikten sonra İstanbul ile ilgili olarak daha disiplinli bir şekilde düşüncelerimizi nasıl bir araya getirebiliriz ve buradan sonuç alacak şekilde bir eylem planını nasıl oluşturabiliriz fikri ortaya çıktı ve İstanbul ile ilgili bir çalıştay yapalım, İstanbul'la ilgili fikri olan, görüşü olan, fikir, sanat ve bilim insanlarını bir araya getirelim dedik. Akabinde, buradan çok hayırlı sonuçlar ortaya çıkar, bundan ortaya çıkan sonuçlardan da bir eylem planı oluşturabiliriz fikri gündeme geldi. Bendeniz de, komisyon başkanı arkadaşlarım da, bundan 2-3 hafta evvel bir araya geldik. Komisyon başkanı arkadaşlarımız ve komisyonlarda görev yapan siz değerli kardeşlerimiz çok sıkı, çok ciddi bir çalışma yaptınız. Dün burada saatler süren bir mesai ortaya çıktı, herkes gönlündekini ve zihnindekini ortaya döktü. Burada komisyon başkanlarımızı tebrik ediyorum. Her ne kadar özetlenebilecek, 3-5 dakikayla sınırlandırılacak sonuçlar değildiye de burada sonuçları ana hatlarıyla bizlerle paylaştılar. Şu elimdeki rapor, bütün komisyon raporlarının özeti şeklinde arkadaşlarımızın gayretle hazırlanmış olduğu bir rapordur. Şunu söylemek istiyorum, şimdilik bunların üzerinde duracak değilim. İnşallah burada ortaya çıkan fikirleri önce bir kitapçık haline getireceğiz. Yine nihai bildiriye arkadaşlarımızın üzerinde durduğu gibi, 1-2 komisyon başkanımız da ifade ettiler, buradaki çalışmalarını takip edecek bir kurulun, bir mekanizmanın oluşmasına gayret sarf edeceğiz.

Değerli dostlar!

Dünyanın bütün büyük şehirlerinde, bütün tarihî kentlerinde aslında eskiyle yeni- nin bir çatışması, önceki dönemlerle, modern dönemlerin ve post modern dönem- lerin bir mücadelesi söz konusudur. İstisnasız söyleyebiliriz ki dünyanın hemen hemen her kentinde, her büyük kentinde güzel binalar, güzel yapılar çoğunlukla eski yapılar; maalesef kötü ve çirkin yapılar yeni yapılar, modern zamanın ortaya çıkarmış olduğu yapılar. Dolayısıyla bu çelişki İstanbul için de geçerlidir, Viyana için de geçerlidir, Londra için de geçerlidir, Paris için de geçerlidir. Burada mesele bu eskiyle, yeni arasındaki çelişkilerin üzerinde durmak değildir. Bizim için önemli olan büyük bir medeniyete sahip bir şehir için bu kadim değerler üzerin- den geleceğe kültürel değerlerimizi yeniden onararak, yeniden ihya ederek nasıl taşıyabiliriz, bunun mücadelesini vermektir. Eski şehirlerde şehrin hayatına hakim olan sadelik, mahviyetkarlık, büyük bir estetik duygusu, binaların oluşmasında ve binaların içerisindeki ruhun oluşmasında var olan müziğinden sanatına, resmine kadar bütün eserleriyle birlikte var olan bir estetik kaygısı ve duygusu hakimdi. Ne yazık ki modern zamanlarda hemen hemen dünyanın bütün ülkelerinde büyük şe- hirler önce hızlı şehirleşmenin baskısı altında kaldı ve buna paralel olarak da hızlı şehirleşme şehirlerde ortaya çıkan olağanüstü yüksek bir rant baskısını gündeme getirdi. Rant baskısı şehirleri bir şekilde esir aldı. Bunu nispeten daha iyi yönetebi- len şehirler oldu, nispeten kötü yöneten şehirler oldu. Ama o rant baskısının sonu- cunda insanların estetikten, sadelikten, birtakım mahviyetkarlıktan, demin burada da gündeme geldiği gibi ortak kültürel değerlerden, dayanışmadan, mahalle kül- türünden uzaklaşmaları ortaya çıktı. Şimdi hemen hemen dünyanın her yerinde bu arayışın sürmekte olduğunu hepimiz biliyoruz. Burada üzerimize düşen eskiye öykünmek, eskiyi alıp bugüne taşımak değil. Eskide var olan bütün bu değerlerin yeniden bugünün hayatı içerisinde nasıl yaşanabilir hale getirileceğinin üzerinde durmaktır. Bunun için bu 11 komisyonumuzun da hemen hepsinin ortak noktalarından birisi İstanbul'un sahip olduğu bu engin mirasın korunmasıdır. Allah'a çok şükür bu mirasın korunması ve ihyası dediğimiz zaman, dün de kısmen ifade etmeye çalıştım, hemen hemen başka hiçbir millete nasip olmayan büyük bir mi- rasa sahibiz. Bu mirasın içerisinde bizim mimari değerlerimiz görünür bir miras olarak karşımızda olduğu gibi, bugün görünmez miraslar olarak bizim değerimiz olarak var olan, müziğimizden, günlük hayata kadar kendisini bir şekilde koruyar- ak bugünlere kadar gelmeyi başarmış olan yaşayış tarzlarımıza, geleneklerimize, düşünlerimize, şarkılarımıza, türkülerimize, cenaze törenlerimize kadar büyük bir mirasa sahibiz. Bu şehrin mirasının İstanbullu olma bilinci içerisinde korunması bizim hepimizin vazifesidir. Bu çerçevede, bu miras çerçevesinde üç temel şeyi korumak durumundayız:

Birincisi, İstanbullu kimliğini korumak ve geliştirmek mecburiyetindeyiz. Bu kimliği korumadan şehrin mimari değerlerini korumanın anlamı olmadığını, hatta müm- kün olmadığını hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla bu çalıştayın birinci öncelikli olarak üzerinde durduğu konu İstanbullu kimliğinin korunması ve geliştirilmesi olmuştur.

İkinci önemli meseleyse İstanbul'un hafızasının korunması ve güncelleştirilmesidir. Bunun üzerinde komisyonlarda son derece değerli konular gündeme gelmiş oldu.

Üçüncüsü ise İstanbul'un mimari değeri başta olmak üzere görünür ve görünmez bütün kültürel mirasının korunması, çabasıdır, gayretidir. Bu çerçevede bu üç alandaki koruma ve geliştirme faaliyetlerini yaşanan hayatın gerçekleri çerçevesinde yapacağız.

İstanbul bir müze şehir ama biz İstanbul'u bir müze gibi, müzenin içinde yaşıyor gibi yaşayamayız. İstanbul'un bir müze şehir olmasının verdiği gücü, buradaki zenginliği, buradaki birikimi kullanacağız ama bu birikimden günlük hayatın içerisinde de istifade ederek koruyacağız. Onun için bir müze şehirde yaşıyor olmanın bilinci omuzlarımıza çok daha büyük bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu çerçevede yine komisyon raporları içerisinde çok sayıda teklifler gündeme geldi. Bu teklifleri kategorize ederek konuşabileceğimiz bir başka alan, İstanbul'a sahip çıkmanın, İstanbullu olma kültürünün ve bu mirasın geliştirilmesinin hangi mekanizmalarla mümkün olacağı meselesidir.

Değerli dostlar!

İstanbul'da bugün iki gündür bizim konuştuğumuz kaygılara sahip çok sayıda insan var, çok sayıda çaba var. Hatta İstanbul'da kültür hayatının zenginleştirilmesi için aslında çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından kayda değer miktarda bazı harcamalar da yapıldığını biliyoruz. Öncelikle İstanbul'un kültür hayatının korunması ve canlandırılmasıyla ilgili olarak çok ciddi bir koordinasyona ihtiyaç olduğu aşikârdır. Bu çalıştayın temel hedeflerinden birisi de budur. Sizlerin de komisyonlarda bu koordinasyon eksikliğine işaret etmiş olmanız doğru bir noktadan hareket edildiğini gösteriyor. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla, üniversitelerimizin, İstanbul'daki sivil toplum kuruluşlarımızın, İstanbul'daki özellikle kültür ve sanata kaynak aktaran bazı kurum ve kuruluşlarımızın ciddi bir koordinasyon içerisinde çalışması gerekiyor. Ayrıca böylesine büyük bir kültürel mirasa, böylesine büyük bir sanat ve estetik mirasına sahip olan bir ülkede bunu da bir çağrı olarak bir kez daha tekrarlamak isterim. Bunların ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, kültür ve sanat alanına katkıda bulunması için sadece kamu kurum ve kuruluşlarından destek beklememize ihtiyaç yoktur. Bu çerçevede artık Türkiye'de iş dünyasının da iş adamlarımızın da mutlaka Türkiye'nin kültür sanat alanına sosyal sorumluluk projeleri olarak dahil olması toplumsal bir vazifedir. Eğer bu anlamda sivil toplum kuruluşlarımız ve iş dünyamız elini biraz daha fazla taşın altına koyabilirse İstanbul'un kültürünün gelişmesi ve korunması alanında çok daha hızlı mesafe alacağımız aşikârdır.

Değerli dostlar,

Yine burada gündeme getirilen bazı teklifler oldu. Örneğin İstanbul kültür ve sanatını yönetmek üzere bir kurul oluşturulması teklifi zannediyorum iki komisyonda ortaya çıktı. Bunun üzerinde durulabilir, şekillendirilebilir. En azından baş-

langıcında istişarî mahiyette böyle bir kurulun olmasının faydalı olacağı kanaatini ben de paylaştığımı ifade etmek isterim.

Ayrıca burada yazar ve sanatkarla ilgili birtakım evlerin açılması, buralarda İstanbul'un sanatına ilişkin destek verecek mekanizmaların oluşturulmasına ilişkin somut tekliflerde bulunuldu. Yine kültür ombudsmanlığı gibi son derece somut bir teklif bir komisyonda dile getirildi. Bu da düşürülüp, geliştirilmesi mümkün olan bir başka görüştür.

Değerli dostlarım!

Kültür alanı aslında devletlû bir alan değildir. Yani devletin belirleyeceği alanlar içerisinde insanların kültürel faaliyetlerde bulunabileceği bir alan değildir. Devletin kültür alanındaki esas rolünün "marifet iltifata tabidir" hükmü gereğince kültür alanının önünü açmak, kültür ve sanat insanlarına iltifatkar davranmak ve onların ortaya koyduğu eserlere bir şekilde önünü açarak destek vermektir. Bu çerçevede biz aslında Türkiye'de kültürün millet alanı haline getirilmesi mücadelesini de vermek mecburiyetindeyiz. Uzun yıllar boyunca, özellikle Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde kültür alanını zoraki modernleşmenin bir aracı, bir enstrümanı olarak gören zihniyet aslında maalesef kültür alanını, turnak içerisinde söylüyorum, devletlû bir alana hapsetmiştir. Hatta öyle ki kültürün en somut alanlarında tabiri caizse devlet kurumlarından başka kurumların büyüüp gelişmesinin önüne geçen kısıtlayıcı bir anlayış uzun yıllar boyunca hakim olmuştur. Şimdi devlet millet kaynaşmasının bir gereği olarak milletin kültür ve sanat alanında da bu alanların tamamına bir şekilde etkin bir şekilde katılmasını sağlamak devletin vazifesi olmalıdır. Kültürü, sanatı, tiyatroyu, şarkıyı, türküyü belirleyecek olan devlet memurları değildir. Bütün bu alanlardaki atılımı belirleyecek olan bizatihi insanların kendisi, özel sektörün kendisi, sanatkâr ruhlu insanların kendisi, sanatkâr ruhlu girişimcilerin ortaya koyduğu çabalar olmalıdır. Burada devletin işlevi ise milletin bu alandaki faaliyetlerinin önünü açmak ve bir şekilde Türkiye'nin sanatının gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Yine aynı şekilde komisyonlarda dile getirilen önemli konulardan birisi de Türkiye'nin tanıtımının İstanbul üzerinden çok daha kolay bir şekilde yapılacağıdır. Bu, El-Hakk doğrudur. Şu anda Türkiye büyük oranda tanıtımını İstanbul üzerinden yapan bir ülkedir ama İstanbul'un tanıtılmasını yeterince kuvvetli, güçlü bir şekilde yapamadığımızı da bir özeleştirici olarak burada zikretmeyi vazife telakki ediyorum. Her birimizin İstanbul'un daha iyi tanıtılması gibi bir vazifesi var. "İstanbul Dostlar Grubu" gibi bir grupta kültür diplomasisi ve dili bakımından gerekenleri yapmak önemli bir mesele. Biliyorsunuz Avrupa'da birçok yerde mesela "Şam'ın Dostları" dernekleri platformları vardı. O canım, o güzelim Şam, şimdi yerinde yeller esen, bütün o tarihi güzelliklerinin tarumar edildiği, o muhteşem eserlerinin yok edildiği; sadece eserlerin değil, insanların zihin dünyalarının paramparça edildiği, insanların gönüllerinin paramparça edildiği, gelecek umutlarının ortadan kaldırıldığı o güzelim Şam, o güzelim Halep... "Halep'in Dostları" platformları

da var. Aynı şekilde bizim İstanbul dostlarını dünyanın her yerinde harekete geçirmek ve İstanbul'u daha yakından tanıtmak, daha teferruatlı bir şekilde tanıtmak da vazifemizdir diye düşünüyorum.

Bu çerçevede burada son derece değerli görüşler ortaya konuldu; tek tek bütün komisyondaki konuşmaları tekrarlamak istemiyorum, emeği geçen bütün arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Çok değerli bir çalışmaydı. Tekraren ifade etmek istiyorum ki bu kadar mesai verdiniz, Allah razı olsun. Korkut Hocam dün gece 3'te yatmış, emeği var olsun. Gece burada 10'lara, 11'lere kadar çalışan arkadaşlarımız oldu. Burada mesainizi, fikrinizi, gönülünüzü verdiniz. Ama en önemlisi samimiyetinizi verdiniz, samimiyetinizi bizlerle paylaştınız. Ondan dolayı her birinize ayrı ayrı ve çok çok teşekkür ediyorum.

Bu bir başlangıç, İstanbul dostları bundan ibaret değil. İstanbul'la ilgili düşüncesi, İstanbul'la ilgili endişesi, İstanbul'la ilgili teklifi olan, hayali olan sadece burada bizlerden ibaret değil, çok sayıda İstanbul dostu var. Bu çalışmayı bir platform olarak kabul edin. Çok değerli yüzlerce konu ortaya çıktı, bunların her birisinin takipçisi olacağız. İnşallah hepsini gerçekleştirme imkanımız olur ve bunları hep beraber daha ileriye götürdüğümüzü görürüz. İstanbul'un uluslararası platformlarda da çok iyi tanıtılan mekanizmalara kavuştuğunu görürüz. Burada ifade edildiği gibi bilim alanında da, sanat alanında da İstanbul'u çok daha iyi tanıtıldığı bir çerçeveye oturtururuz. Burada Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitemize de olağanüstü yüksek sorumluluk düşüyor. İstanbul Üniversitesi başta olmak üzere İstanbul'daki üniversitelerimize büyük sorumluluklar düşüyor. Ayrıca yine bir komisyonda dile getirildi, İstanbul tarih boyunca dünyanın dört bir tarafından gelenlerin göçmen olarak kabul edildiği bir yer. Kim geldiyse gelene eyvallah demiş, sofrasını paylaşmış, yarım dilim ekmeğini bölüp, onlarla paylaşmış olan bir milletiz. İstanbul bunun en canlı şahididir. Bugün İstanbul'da 30 bini aşkın yabancı öğrenci sadece üniversite tahsili görüyor. 700 bine yakın Suriye'den gelen göçmen kardeşimiz var. İstanbul'un biraz öncesine gidin Kafkaslar'dan, Balkanlar'dan, dünyanın dört bir tarafından gelip İstanbul'da yerleşmiş, ama İstanbullu olmuş insanlar var. Ayrıca İstanbul çok kültürlülüğün, çok dilliliğin de ortak bir şekilde yaşadığı yer. İstanbul'da, örneğin Kumkapı'da Müslümanlarla Ermeniler yan yana adetlerini gelenek ve göreneklerini canlı bir şekilde koruyarak yakın zamanlara kadar birlikte yaşadılar, bugün de yaşıyorlar sayıları azalmış olmakla birlikte.

Kurtuluş'ta aynı şekilde Rumlar; Rumlarla Müslümanlar yan yana aynı mahallelerde yaşıyorlar, birbirlerinin kültürlerine saygı duyuyorlar. Hatta şunu da söylemeye müsaade ediniz: Bizim çocukluğumuzda İstanbul'da gayrimüslim çocuklarıyla oynayan çocuklarımız anneleri uyarırdı. Evladım sakın bir Rum çocuğuna, bir Ermeni çocuğuna gavur deme. Çünkü gavur bizim lügatımızda emperyaliste verilen isimdi, gayrimüslime verilen isim değildi. Bu ülkeyi işgal etmeye gelenlere verilen isimdi. Bu ülkenin insanlarına, bu coğrafyanın insanlarına zulmetmeye gelen insanlara verilen isimdi. Yoksa biz buradaki gayrimüslimlerle aynı mahallenin sakinleri olarak yaşamayı başarmış bir milletiz. Bütün bunları bir geçmiş güzel-

lemesi olarak değil, bunun üzerinden çok kültürlülüğü yeniden üretmek, burada göçmen olarak kabul ettiğimiz kardeşlerimiz üzerinden çok kültürlülüğü daha canlı bir Şekilde üretmek için söylüyorum. Bu erevede İstanbul'un bu kültürel hayatının zenginliklerini de ortaya koymak mecburiyetindeyiz.

Bu vesileyle bir kez daha hepinize çok teşekkür diyorum. Emeğiniz var olsun, Allah razı olsun, güzel bir çalışma ortaya ıktı. İnşallah kısa bir süre içerisinde bu komisyon raporlarını daha detaylı bir Şekilde yazarak bunu bir kitapçık haline getiririz. Yine komisyon başkanlarımızla böyle bir toplantı daha düzenleyiniz. Her ne kadar seçim kampanyasına giriyor olsak da İstanbul'un kültür hayatıyla ilgili bu çalışmayı önemsediğimiz için belki sonuç bildirisini bir basın toplantısıyla da kamuoyuyla detaylı bir Şekilde paylaşırız. Böylece işimiz yarım kalmamış olur. Bu işimizi dn yaptığımız işimizi tamamlamış oluruz. Elinize sağlık, yüreğinize sağlık, Allah razı olsun.

Hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum, hepinize iyi günler diliyorum.

Prof. Dr. Numan Kurtulmuş
Kültür ve Turizm Bakanı

İSTANBUL
KÜLTÜR
ÇALIŞTAYI

Katılımcılar

1. ABDÜLKADİR EMEKSİZ
2. ABDÜLKADİR YELER
3. ABDÜSSELAM FERİŞATOĞLU
4. ADEM TURAN
5. AHMET EMRE BİLGİLİ
6. AHMET KOT
7. AHMET SACİT AÇIKGÖZOĞLU
8. AHMET VEFA ÇOBANOĞLU
9. ALAATTİN KARACA
10. ALİ AYÇİL
11. ALİ AYTEN
12. ALİ GÜRELİ
13. ALİ OSMAN ÖZTÜRK
14. ALİ REYHAN ESEN
15. ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK
16. ALİDOST ERTUĞRUL
17. ALİM ARLI
18. ALİM KAHRAMAN
19. ALPER MARAL
20. ARAS NEFTÇİ
21. ARİF BİLGİN
22. ARTUN ÜNSAL
23. ASU AKSOY
24. ZAYŞE BÖHÜRLER
25. AYŞE OLGUN
26. AZİZ DOĞANAY
27. AZMİ ÖZCAN
28. BAHTİYAR ASLAN
29. BEDİR ACAR
30. BEKİR CANTEMİR
31. BEKİR KARLIĞA
32. BERAL MADRA
33. BEŞİR AYVAZOĞLU
34. BETÜL İPŞİRLİ
35. BÜLENT KATKAK
36. CAN TABAKOĞLU
37. CELALEDDİN ÇELİK
38. CEM BEHAR
39. CEM ERİŞ
40. CEM SANCAR
41. CEMALETTİN ŞAHİN
42. CEMİL ARSLAN
43. CEMİL BOZ
44. CENGİZ ÇAKMAK

45. CENGİZ GİRİTLİOĞLU
46. CEVAT ÖZKAYA
47. CEVDET ERDÖL
48. CİHAT AŞKIN
49. DEMET BİNAN
50. DERVİŞ ZAİM
51. DERYA BİGALİ
52. DOĞAN ARSLAN
53. DOĞAN HIZLAN
54. ECE CEYLAN BABA
55. EDİBE SÖZEN
56. ELİF DAĞDEVİREN
57. ERGUN YOLCU
58. ERHAN AFYONCU
59. ERKAN DOĞANAY
60. EROL ERDOĞAN
61. EROL PARLAK
62. F. ÇİÇEK DERMAN
63. FARUK YASLIÇİMEN
64. FATİH TERZİ
65. FETHİYE ERBAY
66. GÖRGÜN TANER
67. GÜLCANTEZCAN
68. H. SALİH ZENGİN
69. HALİL İBRAHİM DÜZENLİ
70. HALİL İBRAHİM ERBAY
71. HALİS YUNUS ERSÖZ
72. HANDAN İNCİ
73. HARUN TAN
74. HASAN BÜLENT KAHRAMAN
75. HAYATİ DEVELİ
76. HAYRİ FEHMİ YILMAZ
77. HAYRULLAH CENGİZ
78. HİKMET BARUTÇUGİL
79. HİLMİ TÜRKMEN
80. HÜSEYİN KESKİN
81. HÜSEYİN KUTLU
82. HÜSEYİN TOK
83. HÜSREV SUBAŞI
84. İBRAHİM HAKKI YİĞİT
85. İHSAN AKTAS
86. İHSAN KABİL
87. İHSAN TOY
88. İMRE ÖZBEK EREN

89. İSHAK KIZILARSLAN
90. İSKENDER PALA
91. İSMAİL HAKKI ERASLAN
92. İSMAİL KILIÇARSLAN
93. İSMAİL TAŞPINAR
94. İSRAFİL KURALAY
95. JAKLİN ÇELİK
96. KEMAL KAPTANER
97. KENAN GÜRİSOY
98. KORKUT TUNA
99. KÖKSAL ALVER
100. KÜRŞAT DEMİRCİ
101. LEVİNT ÇALIKOĞLU
102. M. FATİH ANDI
103. M. LÜTFİ ŞEN
104. M. ÖZALP BİROL
105. M. TEVFİK GÖKSU
106. M. UĞUR DERMAN
107. MAHMUT AK
108. MAHMUT BIYIKLI
109. MEHMED ALİ ÇALIŞKAN
110. MEHMET ERKİN
111. MEHMET GENÇ
112. MEHMET GÜNTEKİN
113. MEHMET İPŞİRLİ
114. MEHMET NAFİ ARTEMEL
115. MEHMET ÖĞÜN
116. MEHMET ÖZÇAY
117. MEHMET SAMSAKÇI
118. MEHMET YALÇIN YILMAZ
119. MELTEM DEMİRÖREN OKTAY
120. MERİÇ ÖNER
121. MESUT BOSTAN
122. MESUT UÇAKAN
123. MEVLANA İDRİS ZENGİN
124. MİSBAH DEMİRCAN
125. MUHAMMET GARİP
126. MUHARREM HİLMİ ŞENALP
127. MURAT AYDIN
128. MURAT GÜL
129. MUSTAFA BALCI
130. MUSTAFA BİLİCİ
131. MUSTAFA HAMDİ SAYAR
132. MUSTAFA KARAGÜLLÜOĞLU

133. MUSTAFA KİRENCİ
134. MUSTAFA RUHİ ŞİRİN
135. MUSTAFA ŞEN
136. MUSTAFA TAHRALI
137. MUSTAFA UZUN
138. MUZAFFER MALKOÇ
139. MÜRSEL SARI
140. NAİL YILMAZ
141. NECDET NEYDİM
142. NECDET SAKAOĞLU
143. NECDET TANRIKULU
144. NEDRET KILIÇERİ
145. NEVZAT KAYA
146. NİHAT ÖZTOPRAK
147. NURAY ÖZASLAN
148. OKAN MURAT ÖZTÜRK
149. OLCAY AYDEMİR
150. OSMAN NURİ KABAKTEPE
151. ÖMER ASAN
152. ÖMER FARUK YELKENCİ
153. ÖNDER BAYIR
154. ÖZDEMİR AYER
155. ÖZER ÖZEL
156. ÖZLEM ECE
157. PEYAMİ ÇELİKCAN
158. PEYAMİ GÜREL
159. RAFFİ PORTAKAL
160. RAHŞAN TEKŞEN
161. RECEP ATEŞ
162. RECEP ŞENTÜRK
163. RIDVAN DURAN
164. SAİD ERCAN
165. SALİH KENAN ŞAHİN
166. SAMED KARAGÖZ
167. SAMİ ŞENER
168. SEBAHATTİN AYDIN
169. SEDA ÖZEN
170. SELAHATTİN YUSUF
171. SELİM İLERİ
172. SELİM TUNCER
173. SEMA GÜRAL SÜRMELİ
174. SERHAT ASLANER
175. SERHAT KULA
176. SİNAN GENİM

177. SUPHİ SAATÇI
178. SÜLEYMAN GÜNDÜZ
179. SÜLEYMAN SEYFİ ÖĞÜN
180. ŞAFAK TAVKUL
181. ŞEREF AKBABA
182. TAHSİN GÖRGÜN
183. TAHSİN ÖZCAN
184. TARIK TUFAN
185. UĞUR DERVİŞ
186. ÜMİT MERİÇ
187. YALÇIN LÜLECİ
188. YAŞAR BÜLBÜL
189. YUNUS UĞUR
190. YUSUF GENÇ
191. ZEYNEP AHUNBAY
192. ZEYNEP AYGEN
193. ZEYNEP ŞEREF OĞLU
194. ZEYNEP TARIM
195. ZİYAYER ŞENCAN

Notlar

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for handwritten notes or text.

İSTANBUL
İL KÜLTÜR VE TURİZM
MÜDÜRLÜĞÜ

ISBN: 978-975-17-4053-3